ἐλεύθερα Γράμματα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΖΩΝΤΑΝΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΒΑΤΟ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 6β (ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ "ΑΕΤΟΣ") ΤΗΛ. 21-081

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΒΑΤΟ 30 ΙΟΥΝΙΟΥ 1945
ΤΙΜΗ ΔΡ. 80 —— ΑΡΙΘΜΟΣ 8

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΘΡ. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ: Ἀκαδημαϊκὰ
Τὸ πνεῦμα σὲ διωγμὸ
Γ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ: Ἡ πνευματικὴ κρίση στὸ Πανεπιστήμιο
ΓΡ. ΠΑΥΛΕΝΚΟ: Γρηγόρης Σουλούκια
Γ. ΒΑΛΕΤΑ: Μαρτελάος
ΝΙΚΗΦ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ, Γ. ΜΥΛΩΝΟΓΙΑΝΝΗ, ΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΗ, ΝΙΚΟΥ ΚΑΡΥΔΗ: Ποίηση
ΚΟΣΜΑ ΠΟΛΙΤΗ: Τὸ Ρέμα
ΓΙΑΝΝΗ ΨΥΧΑΡΗ: «Ταξίδι»
ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ: Δημοκρατίες
ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΥΡΑΤ: Φέμε
CLAUDE ROY: Ὁ ποιητής, λαϊκὸς συγγραφέας
Ἡ Σελίδα τῶν νέων
Γ. Γ. ΔΗΜΟΥ: Κράτος καὶ καλλιτέχνες
ΚΑΤΙΝΑΣ ΠΑΠΠΑ: Ὁ ἐπιθεωρητὴς
Α. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ. Λ. ΚΟΥΚΟΥΛΑ: Κριτικὴ
Τὰ τελευταῖα ἀμερικάνικα βιβλία

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ

Τοῦ Θρ. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ

Γιὰ τὴν Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ δὲν πῆρε στοὺς κόλπους της τὸν Καζαντζάκη καὶ τὸ Σικελιανό, πολλὰ γράφηκαν καὶ περισσότερα εἰπωθῆκαν. Καὶ τὰ προφορικὰ καὶ τὰ γραφτὰ ἐκφράζουν ἔκπληξη ἢ ἀγανάχτηση, καὶ γενικὰ διαμαρτύρονται.

Ὅπου ἀπορῶ καὶ ἐξίσταμαι!

Γιατί ἡ ἔκπληξη, γιατὶ ἡ ἀγανάχτηση κ' οἱ διαμαρτυρίες;

Τί θέλατε νὰ κάνει αὐτὴ ἡ Ἀκαδημία ποὺ τὴν ξαίρουμε ἀπὸ χρόνια καὶ ποὺ ἀποτελεῖ ἕνα εἶδος ἀσύλου βρυκολάκων; Ὑπάρχουν, βέβαια, ἐκεῖ μέσα κάποιες ἐξαιρέσεις, λαμπρότατες. Ἀλλὰ δὲ χρησιμεύουν κι αὐτὲς παρὰ γιὰ νὰ μᾶς δείχνουν καλύτερα τὸ σκοτάδι καὶ τὸ θάνατο ποὺ βασιλεύουν τριγύρω τους ἐκεῖ.

Νὰ ψηφίσει ἡ Ἀκαδημία δυὸ κορυφὲς τῆς πνευματικῆς ζωῆς μας;

Πόσα δισκία ἀφέλειας καὶ ἀνεδαφισμοῦ θὰ πρέπει νὰ ἔχουμε καταπιεῖ γιὰ νὰ περιμένουμε τέτοιαν ἐκ νεκρῶν ἀνάσταση!

Ἀκόμη καὶ σ' ἄλλες χῶρες, ὅπου ἡ ἐλευθερία κι ὁ πολιτισμὸς ἔχουν αἰώνων ζωή, οἱ ἀκαδημίες σημαίνουν ὀπισθοδρομισμό, συμβατισμό, νέκρα, ἀπολίθωση καὶ τουτανχαμισμό.

Καλὰ κι ἅγια λοιπὸν ἔπραξε ἡ Ἀκαδημία μας. Συνεπέστατη μὲ τὸν ἑαυτό της. Ἀλλὰ οἱ δυὸ ὑποψήφιοι; Ὅπου ἀρχίζει τὸ δικό μου τὸ ξάφνιασμα. Τί γυρεῦαν αὐτοὶ κοντά της; Τί θέλανε; Ποιανοῦ θεοῦ κατάρα τοὺς ἔσπρωξε σὲ τούτη τὴν κακοτοπιά; Δυὸ πανελλήνιες δόξες τοῦ Λόγου, τῆς Σκέψης καὶ τοῦ Ρυθμοῦ, πῶς μπορέσανε νὰ θέσουν ὑποψηφιότητα γιὰ τὸ βέβαιο καὶ τὸ βίαιο αὐτὸ θάνατο; Φταῖν οἱ ἴδιοι; Φταίει ἡ τριγυρινὴ παντοπωλικὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ τοὺς ξεγέλασε; Φταίει ἡ ἀδιαφορία κ' ἡ ἀναλγησία τοῦ Κράτους ποὺ δὲν τοὺς ἔδωσε θέσεις ἀνάλογες μὲ τὴν ἀξία τους;

Ὅλα φταῖνε...

Ἀλλὰ φταῖμε κι ἐμεῖς οἱ νεώτεροι ποὺ δὲν τοὺς δείξαμε τὴν πρεπούμενη στοργὴ γιὰ νὰ καταλάβουν πόσο ψηλὰ στέκουν μέσα στὴν ὑπόσταση τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἂν τὸ καταλάβαιναν, ἂν τὸ βλέπαν, ἂν τὸ ξαῖραν, δὲ θὰ φτάναν ποτὲ ὡς τὴν Ἀκαδημία... Ἴσως ἐμεῖς νὰ φταῖμε τὸ περισσότερο! Συχνὰ ἡ ἀγνωμοσύνη τῶν παιδιῶν εἶναι ὑπεύθυνη γιὰ τὰ λάθη τῶν γονέων.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΣΕ ΔΙΩΓΜΟ

Οἱ ὀργανωμένες ἐπιθέσεις ἐναντίον τῶν θεάτρων προκάλεσαν τὴ γενικὴ καταδίκη καὶ γενικὴ κατακραυγή. Ἀποκάλυψαν πῶς ζοῦμε μέσα σ' ἕνα καθεστὼς τρόμου, ποὺ ἀπ' αὐτὸ δὲν εἶναι ἀσφαλισμένη οὔτε κἂν ἡ τέχνη, οὔτε κἂν κι' αὐτὸς ἀκόμα ὁ Σαίξπηρ! Στὸ Ἐθνικὸ Θέατρο παιζόταν ὁ «Ἔμπορος τῆς Βενετίας» καὶ στὸ Λυρικὸ ὁ «Ἰούλιος Καίσαρας».

Ἀποτέλεσμα τῶν ἐπιθέσεων αὐτῶν, ποὺ μᾶς κατεβάζουν, σὰν ἔθνος, στὰ ὄμματα ὅλου τοῦ κόσμου, στὴν τελευταία ὑποστάθμη τοῦ πολιτισμοῦ, ἤτανε ὁ σοβαρὸς τραυματισμὸς στὸ θέατρο «Ἑρμῆς» τοῦ ἠθοποιοῦ Ἰατρίδη, μὲ διαμπερὲς τραῦμα τοῦ θώρακα ἀπὸ σφαῖρα, καὶ τοῦ ἠθοποιοῦ Σπ. Πατρικίου. Στὸ θέατρο Λυρικὸ τραυματίστηκε σοβαρὰ ἕνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους Ἕλληνες ἠθοποιούς, ὁ Ἀντώνης Γιαννίδης. Τραυματίστηκε κι' ὁ Αἰμίλιος Βεάκης, ποὺ στέκεται μιὰ δόξα τοῦ θεάτρου μας. Τραυματίστηκαν ἐπίσης δεκάδες ἄλλοι ἠθοποιοὶ καὶ θεατές.

Οἱ «φιλότεχνοι ἐπιδρομεῖς» ἔφταξαν συντεταγμένοι στὰ θέατρα κ' ἔφυγαν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο χωρὶς νὰ τοὺς ἐνοχλήσει κανείς!

Ὁλόκληρος ὁ πνευματικὸς κι' ὁ καλλιτεχνικὸς κόσμος τῆς χώρας μας, ἀνάστατος ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις αὐτές, ζήτησε νὰ διαμαρτυρηθεῖ, προφορικὰ καὶ ἔγγραφα, στὸν ὑπουργὸ κ. Τσάτσο. Τριακονταμελὴς σχετικὴ ἐπιτροπὴ πῆγε τὴν περασμένη Παρασκευὴ στὸ ὑπουργεῖο καὶ ζήτησε ἀκρόαση. Στὴν ἐπιτροπὴ αὐτὴ ὁ κ. ὑπουργὸς διεμήνυσε πῶς θὰ γινόταν δεχτὴ ἀπ' αὐτὸν τὴν ἑπομένη στὶς 12.45'. Ἡ ἐπιτροπή, ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν Ἀκαδημαϊκοί, καθηγητὲς Πανεπιστημίων καὶ προεδρεῖα πολλῶν πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν σωματείων, πῆγε στὸ ὑπουργεῖο τὴν ὁρισμένη ὥρα, παρέμεινε δυὸ ὁλόκληρες ὧρες στὸν

(Συνέχεια στὴ σελίδα 2)

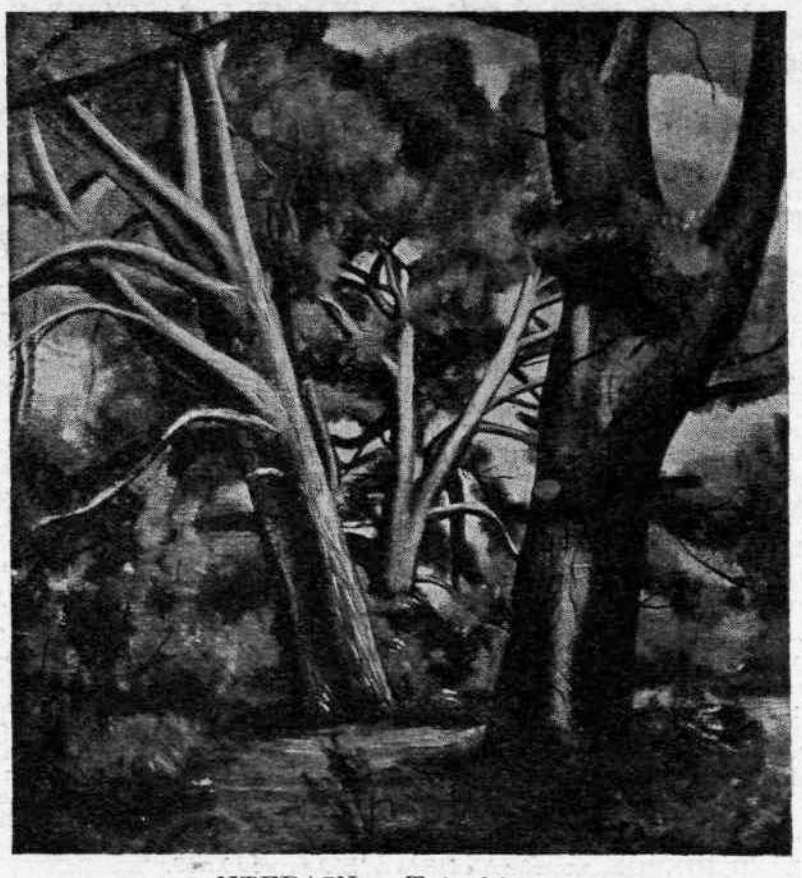

ΝΤΕΡΑΙΝ: «Τρία δέντρα».

Χρονικὰ

ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ

Στάχτη κ' ἐρείπια. Ἀναρίθμητοι τάφοι. Μιὰ τραγωδία θανάτου καὶ φρίκης. Τὸ μεγαλύτερο καὶ τὸ πιὸ ἀποτρόπαιο ὁμαδικὸ ἔγκλημα τῶν Γερμανῶν στὴ χώρα μας. Χίλιοι ἄντρες ἀπὸ δώδεκα χρονῶν καὶ πάνω μεταφέρουνται σὲ μιὰ βουνοπλαγιὰ κ' ἐκεῖ κυκλώνουνται καὶ πολυβολοῦνται ὡς τὸν τελευταῖο. Οἱ γυναῖκες κλείστηκαν μέσα στὸ σχολειὸ κ' οἱ Γερμανοὶ τοὺς ἔβαλαν φωτιά. Οἱ ἄντρες πέθαναν σὰν Ἕλληνες: «Ζήτω ἡ Ἑλλάδα! Ζήτω ἡ λευτεριά! Ἀνάθεμα καὶ κατάρα στοὺς Γερμανούς!». Οἱ γυναῖκες, ὅσες σώθηκαν, ζοῦνε μὲ μιὰ καὶ μόνη ἐλπίδα: Πῶς μιὰ μέρα οἱ δήμιοι τῶν συζύγων, τῶν πατεράδων καὶ τῶν παιδιῶν τους θὰ τουφεκιστοῦν στὸ μέρος τοῦ φριχτοῦ ἐγκλήματος. Ἡ περίφημη ἐπιτροπὴ ζήτησε ἢ ὄχι νὰ μᾶς παραδοθοῦν οἱ ἔνοχοι; Ἡ τιμωρία τους εἶναι αἴτημα ὄχι μονάχα τῶν συγγενῶν τῶν θυμάτων, μὰ ὁλόκληρου τοῦ ἔθνους. Τὸ σχετικὸ διάβημα πρέπει νὰ γίνει ἀμέσως. Οἱ πρωτουργοὶ τῆς ἀπάνθρωπης σφαγῆς εἶναι ὁ ἀξιωματικὸς Λάϊνκερ κι' ὁ διοικητὴς τοῦ ἐκτελεστικοῦ ἀποσπάσματος ἀξιωματικὸς Τέννερ.

ΚΝΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ

Στὸ Ὄσλο, στὴν πρωτεύουσα τῆς Νορβηγίας, ποὺ δὲ γνώρισε, ὅπως ἡ δική μας, τὴ «δεύτερη καὶ πραγματικὴ ἀπελευθέρωση», ἄρχισε ἡ δίκη τοῦ διάσημου Νορβηγοῦ συγγραφέα Κνοὺτ Χάμσουν, γιατὶ ἐκφράστηκε, στὰ χρόνια τῆς Κατοχῆς, ὑπὲρ τῶν Γερμανῶν.

Ὁ Κνοὺτ Χάμσουν εἶναι μιὰ παγκόσμια φιλολογικὴ δόξα, τιμημένος μὲ τὸ βραβεῖο Νόμπελ. Αὐτὰ ὅμως, γιὰ τοὺς Νορβηγοὺς πατριῶτες, ὄχι μόνο δὲν ἔχουν τὴν παραμικρὴ σημασία, μ' ἀποτελοῦν ἀντίθετα ἐπιβαρυντικὰ στοιχεῖα. Γιὰ ὅποιον θέλει νὰ εἶναι πνευματικὸς ἡγέτης τοῦ τόπου του, οἱ εὐθύνες του, ἀπέναντι στὴ χώρα καὶ τὸ λαό, εἶναι μεγαλύτερες ἀπὸ κάθε ἄλλου.

Ἐχτὸς πιὰ ἂν παραδεχτοῦμε πῶς κ' οἱ Νορβηγοὶ εἶναι καθυστερημένοι κι' ἀπολίτιστοι, καὶ δὲν καταλαβαίνουν τίποτα ἀπό... «πατριωτικὸ δοσιλογισμό». Γιατί

ἐμεῖς ἐδῶ ἔχουμε, π. χ. τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Βιζουκίδη, ποὺ ὑποδέχτηκε μὲ θερμότατα λόγια τοὺς Γερμανοὺς ὅταν μπῆκαν στὴν πόλη τοῦ Θερμαϊκοῦ κι' ὅμως ὄχι μόνο δὲν εἰσάχθηκε σὲ δίκη, ὄχι μόνο ἐξακολουθεῖ νὰ διατηρεῖ τὴ θέση τοῦ καθηγητῆ, μιὰ παρουσιάζεται σὰν ἐπιτιμητὴς καὶ διώκτης τῶν συναδέλφων του, ποὺ ἀγωνίστηκαν ἐνάντια στὸν κατακτητὴ καὶ καταδιώχτηκαν ἀπ' αὐτόν.

Κακόμοιρη Ἑλλάδα...

22 ΙΟΥΝΙΟΥ

Στὶς 22 Ἰουνίου 1941 ἔδωσε ὁ Χίτλερ τὴ διαταγὴ τῆς αἰφνιδιαστικῆς ἐπίθεσης ἐνάντια στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση. Ἡ νίκη του πρὸς Ἀνατολὰς θὰ σήμαινε τὸν τελικὸ θρίαμβό του. Τὴν ἐκπλήρωση τῶν κοσμοκρατικῶν ὀνείρων του. Τὴν ὑποδούλωση ὅλων τῶν λαῶν στὴν «περιούσια φυλὴ τῶν Ναζῖδων». Ἤτανε βέβαιος γιὰ τὸν θρίαμβό του. Ἐξάγγειλε, μάλιστα, πὼς ἡ συντριβὴ τοῦ Κόκκινου Στρατοῦ θὰ ἤτανε ζήτημα τὸ πολὺ δώδεκα βδομάδων. Μ' ἀντὶ τὸν θρίαμβο, βρῆκε τὸν τάφο. Κι' ὁ πολιτισμὸς σώθηκε. Ἡ ἀνθρωπότητα λυτρώθηκε. Οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἔπαψαν νὰ στενάζουν κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ τῆς χιτλερικῆς σκλαβιᾶς. Ἡ εὐγνωμοσύνη τους πρὸς τοὺς ἥρωες τῆς Μόσχας, τοῦ Στάλινγκραντ καὶ τοῦ Λένινγκραντ θὰ παραμείνει αἰώνια.

ΕΠΑΝΑΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ

Στὴν Ἠθάκη, στὰ χρόνια τῆς τετραετοῦς δικτατορίας, εἶχε στηθεῖ ἀπὸ τὸ δήμαρχο Πεταλᾶ ἀνδριάντας τοῦ δικτάτορα. Ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση ὁ ἀνδριάντας καταρρίφτηκε. Τώρα ὁ δῆμος, ἔπειτα ἀπὸ τὴ δεύτερη καὶ «πραγματική» ἀπελευθέρωση, ὁ ἀνδριάντας ξαναστήθηκε στὴ θέση του κατὰ διαταγὴ τοῦ νέου «δημοκρατικοῦ» δημάρχου, ποὺ διόρισε ἡ Κυβέρνηση. Ζήτω, λοιπόν, καὶ τοῦ ἀείμνηστου δημοκρατικοῦ ἡγέτη Ἰωάννου Μεταξᾶ! Κ' ἔπειτα γυρεύουμε νὰ ξεγελάσουμε τοὺς ξένους, πὼς ἐπικρατεῖ στὸν τόπο μας «ἀγνὸν δημοκρατικὸν πνεῦμα». Σὰν οἱ ξένοι νὰ εἶναι δμαδικὰ ἠλίθιοι καὶ νὰ μᾶς κρίνουν ἀπ' ὅ,τι λέμε κι' ὄχι ἀπ' ὅ,τι κάνουμε.

ΟΛΛΑΝΔΙΑ

Ἡ νέα Ὁλλανδικὴ Κυβέρνηση σχηματίστηκε ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ καθηγητῆ Σέρμερντον, ποὺ ἤτανε ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος ἀντίστασης καὶ κρατιόταν σὲ γερμανικὸ στρατόπεδο συγκέντρωσης. "Ολοι οἱ ὑπουργοὶ τῆς νέας Κυβέρνησης ἀνήκουν στὴν προοδευτικὴ παράταξη καὶ πῆραν ὅλοι ἐνεργὸ μέρος στὸ κίνημα τῆς ἀντίστασης καὶ κανεὶς τους δὲν εἶχε ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴ χώρα κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Κατοχῆς.

Αὐτὰ ἀνάγγειλε ὁ τηλέγραφος πὼς γίνουνται στὴν Ὁλλανδία ποὺ ἤτανε, ὡς πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο, μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ συντηρητικὲς χῶρες τῆς Εὐρώπης. Εὐτυχῶς ὅμως ποὺ ὑπουργοὶ τῆς νέας Ὁλλανδικῆς Κυβέρνησης δὲ βρίσκουνται στὴν «προοδευτικὴ» Ἑλλάδα. Θὰ ἤτανε στὶς φυλακές, γιὰ νὰ λογοδοτήσουν γιατὶ ἔλαβαν μέρος στὸ κίνημα τῆς ἀντίστασης. Θὰ τοὺς διορθώναμε μιὰ χαρὰ ἐμεῖς γιὰ τὸ τρομερὸ αὐτὸ ἔγκλημά τους.

Ο ΣΟΦΟΣ ΚΑΙ ΣΕΜΝΟΣ κ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ!

Πλησίασε ὁ σοφὸς καὶ σεμνὸς κ. Καθηγητὴς τὸν ὑπάλληλο.

—Παρακαλῶ νὰ δεχθεῖτε αἴτησίν μου περὶ διορθώσεως τῆς ἡλικίας μου.

Ὁ ὑπάλληλος διαβάζει καὶ κατάπληχτος σηκώνει τὸ κεφάλι.

— Κύριε Καθηγητά... πέρυσι διορθώσατε τὴν ἡλικία σας. Δὲν πιστεύω νὰ γίνει δεκτὴ ἡ αἴτησή σας.

Ὁ κ. Καθηγητὴς ὀργίζεται.

— Πῶς τολμᾶτε;.. Αὐτὸ ἔλειπε...Ὁ Κλάδος ὅλος μὲ πιέζει. Ποίος θὰ μὲ διαβεχθεῖ; Ἀσφαλῶς, δὲν γνωρίζετε εἰς ποῖον ὑμιλεῖτε...

Ὁ ὑπάλληλος ἀγαναχτησμένος ἀπάντησε.

— Κύριε Καθηγητά, δυστυχῶς σᾶς ξέρουμε ὅλοι πολὺ καλά. Ὁ Κλάδος ὁλόκληρος σᾶς βλέπει σὰν φωτοσβέστη τριάντα δυὸ ὁλάκερα χρόνια. Εἶσθε ὁ κακὸς δαίμονας τῆς Παιδείας. Ἀλλὰ εἶσθε καὶ κεῖνος ποὺ μαζὶ μὲ ἄλλους Καθηγητὲς τοῦ Πανεπιστημίου προετοιμάσατε τὴ γερμανικὴ κατοχή. "Ολοι θυμούμαστε τὰ πήγαινε - ἔλα τὸ 39 στὴ Γερμανία καὶ τὸ δίπλωμα τοῦ «ἐπίτιμου διδάκτορος» τῆς Γένας «διὰ τὰς πολλαπλὰς ὑπηρεσίας πρὸς σύσφιγξιν τῶν πνευματικῶν σχέσεων Γερμανίας - Ἑλλάδος» (γράφε των πέμπτοφαλαγγίτικων σχέσεων). "Ολοι ξέρουμε τὸ δίπλωμα τοῦτο, ποὺ τὸ εἴχατε κρεμάσει πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι σας, καὶ τὸ δείχνατε μὲ περηφάνεια.

Γιὰ τὸν Κλάδο εἴσαστε δοσίλογος καὶ πιστεύουμε, ὅτι τὸ σεβαστὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας δὲν ἔχει διαφορετικὴ γνώμη.

ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Ἐνῶ οἱ ἐπίσημοί μας γυρεύουν νὰ ἐξακριβώσουν ἐάν... ὑπάρχουν παράνομες ὀργανώσεις τῆς δεξιᾶς, οἱ προειδοποιήσεις ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμο μᾶς ἔρχουνται ἀλλεπάλληλες. Στὸν Ἀγγλικό, Ἀμερικανικό, Σοβιετικὸ καὶ Γαλλικὸ τύπο δημοσιεύονται ἄρθρα καὶ σχόλια ὅλο καὶ πιὸ σφοδρά, γιὰ τὴ σημερινὴ τραγελαφικὴ κατάσταση ποὺ ἐπικρατεῖ στὸν τόπο μας. Οἱ προειδοποιήσεις αὐτὲς θὰ ἤτανε ἀρκετὲς νὰ συνετίσουν ὁποιονδήποτε, ποὺ δὲ θὰ ἔπασχε ἀπὸ ἀγιάτρευτη διανοητικὴ μωωπία. Ἡ δική μας ὅμως ἀντίδραση, ποὺ διακρίνεται γιὰ τὴν ἄμβλυνση ὅλων τῶν αἰσθήσεών της, ἐξακολουθεῖ ἀμέριμνη καὶ μακάρια, νὰ βαδίζει τὸ δρόμο ποὺ τ' ἀναπόφευκτο τέρμα του εἶναι ἡ καταστροφὴ καὶ ἡ ἄβυσσος. Ἐὰν ἐπρόκειτο μόνο γι' αὐτήν, ἐλάχιστοι θὰ εἴχαν τὴ δ.άθεση νὰ συγκινηθοῦν. Πρόκειται ὅμως καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Κι' αὐτὴ δὲν ἀνήκει σὲ μιὰ χούφτα ἠλιθίων, μὰ σ' ὅλο τὸ λαό. Στὸ λαὸ ποὺ θυσιάστηκε, στὰ χρόνια τῆς συμφορᾶς, ὅπως ποτὲ ἄλλοτε γιὰ τὴν πατρίδα.

Ἡ διεθνὴς ὀργὴ ἐναντίον μας ὀγκώνεται. Σήμερα ἀκοῦμε τὶς μακρυνὲς βροντὲς τῆς θύελλας ποὺ ἔρχεται. Μεθαύριο, ἐὰν στὸ ἀναμεταξὺ δὲ συνέλθουμε, θὰ ξεσπάσουν ἀπάνω στὰ κεφάλια μας οἱ κεραυνοί.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ

Ταχτικὸς ἀναγνώστης μᾶς γράφει:

«Τὰ τελευταῖα χρόνια καταπιάστηκαν πολλοὶ μὲ μεταφράσεις ἀρχαίων κειμένων. Αὐτὸ νομίζω. προσθέτει μιὰ μεγάλη εὐθύνη. Ὡστόσο, σὲ μετάφραση τοῦ «Ἐ.ουτιου» τοῦ Λουκιανοῦ, διαβάζουμε:

«Θεῖός μοι ἐνύπνιον ἦλθεν ἀνειρος ἀειθροσίαν διὰ νύκτα»,

μεταφρασμένο ἔτσι:

«ὁ θεῖος μου ἦλθε φανταστικὰ στὸν ὕπνο μου μέσα στὴ θεία νύχτα».

Παράξενος αὐτὸς ὁ ἐνύπνιος... μπάρμπας.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΣΕ ΔΙΩΓΜΟ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελίδα 1)

ὑπουργικὸ προθάλαμο καὶ τελικὰ δὲν ἔγινε δεχτὴ ἀπὸ τὸν κ. Τσάτσο. Ἡ ἐπιτροπὴ ἔφυγε καὶ ἐπεφυλάχτηκε νὰ δημοσιέψει τὴ διαμαρτυρία

Δημοσιεύουμε τὸ κείμενο τῆς διαμαρτυρίας, ποὺ μᾶς παράδωσε ἡ ἐπιτροπή:

Πρὸς

τὴν Α. Μ. τὸν Ἀντιβασιλέα, τοὺς κ. κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, Ὑπουργὸν Ἐσωτερικῶν, Ὑπουργὸν Στρατιωτικῶν, Ὑπουργὸν Παιδείας, Ὑπουργὸν Δικαιοσύνης καὶ Ἀρχηγοὺς Πολιτικῶν Κομμάτων.

Κύριοι,

Ὁ πνευματικὸς κόσμος τῆς Ἑλλάδος, ἐπιστήμονες, καλλιτέχνες, θεατρικοὶ συγγραφεῖς, διαπιστώνουν πὼς τὸ πνεῦμα κ' ἡ τέχνη βρίσκουνται σὲ διωγμό. Ὕστερ' ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς στὰ βιβλιοπωλεῖα καὶ ἐφημερίδες, ἤρθε ἡ ἔνοπλη ὁμαδικὴ ἐπίθεση ἐναντίο τῶν θεάτρων.

Διαμαρτύρονται γιὰ τὴν ἀνήκουστη αὐτὴ τρομοκρατία ποὺ ἐκθέτει τὴ χώρα μας στὰ ὄμματα ὁλοκλήρου τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Ἐκφράζουν τὸν ἀποτροπιασμό τους καὶ ζητοῦν τὴν ἄμεση ἐπέμβαση τοῦ κράτους καὶ τὴ δική σας προσωπικά, γιὰ τὴν προστασία τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψης καὶ τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Μετὰ Σεβασμοῦ

Τὴ διαμαρτυρία αὐτὴ ὑπόγραψαν:

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ, ἐπίτιμος Πρόεδρος τῆς Ἑταιρίας Ἑλλ. Λογοτεχνῶν, Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ, Πρόεδρος τῆς Ἑταιρίας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν, Ν. Α. ΒΕΗΣ, ἀκαδημαϊκός, καθηγητὴς Πανεπιστημίου, Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑταιρίας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν, ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ, Γεν. Γραμ. τῆς Ἑταιρίας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν. Οἱ σύμβουλοι τῆς Ἑταιρίας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν: ΛΙΛΗ ΙΑΚΩΒΙΔΗ, ΘΡ. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ, Κ. ΠΟΛΙΤΗΣ, Θ. ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ. Κ. ΓΕΩΡΓΑΚΑΣ, Πρόεδρος τοῦ Σωματείου Ἑλλήνων Γλυπτῶν. Μ. ΒΑΡΒΟΓΛΗΣ, Ἀντιπρόεδρος τοῦ Σωματείου Μουσουργῶν. Κ. ΜΑΚΡΗΣ, σύμβουλος τοῦ Σωματείου Ἑλλήνων Γλυπτῶν. Α. ΑΠΑΡΤΗΣ, Ἀντιπρόεδρος Ὁμάδος Τέχνης, ΑΓΓ. ΣΠΑΧΗΣ, Γεν. Γραμ. «Κύκλου Τεχνῶν». Α. ΤΑΣΣΟΣ, γιὰ τὴν ὁμάδα Ἑλλήνων Ζωγράφων - Χαρακτῶν. Α. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ, Πρόεδρος Ἑνώσεως Ἑλλήνων Καλλιτεχνῶν. Κ. ΠΛΑΚΩΤΑΡΗΣ, Γραμματεὺς Ἑνώσεως Ἑλλήνων Καλλιτεχνῶν, ΠΑΤΡ. ΚΑΡΑΝΤΙΝΟΣ, τ. Πρόεδρος Συλλόγου Ἀρχιτεκτόνων. Κ. ΖΑΪΜΗΣ, Πρόεδρος Ἑλληνογαλλικῆς Ἑνώσεως Νέων.

Οἱ καθηγητὲς τῶν Πανεπιστημίων: Ν. ΚΙΤΣΙΚΗΣ, Πρύτανις Πολυτεχνείου, Κ. ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ, ἀκαδημαϊκός, Π. ΚΟΚΚΑΛΗΣ, ΑΓΓ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, Ι. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ, Α. ΠΑΠΑΠΕΤΡΟΥ, Δ. ΠΑΝΔΗΣ, Ι. ΙΜΒΡΙΩΤΗΣ. Οἱ ὑφηγητές: Β. ΓΡΙΠΟΝΗΣΙΩΤΗΣ, Γ. ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Γ. ΚΑΤΡΑΚΗΣ. Οἱ Παιδαγωγοί: Κ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ καὶ ΡΟΖΑ ΙΜΒΡΙΩΤΗ. Σ. ΚΑΛΟΓΕΡΑΣ, Διευθυντὴς Ὑπουργείου Γεωργίας.

Οἱ Διευθυντὲς περιοδικῶν: Χ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ, καθηγητὴς Πανεπιστημίου, περιοδικὸ «ΑΝΤΑΙΟΣ», Π. ΠΙΚΡΟΣ, περιοδικὸ «ΝΕΑ ΖΩΗ», ΔΗΜ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ, περιοδικὸ «ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ». ΝΙΚΟΣ Ε. ΜΟΝΑΧΟΣ, περιοδικὸ «ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ».

Οἱ σκηνοθέτες: ΣΩΚΡ. ΚΑΡΑΝΤΙΝΟΣ, Ἐθνικοῦ Θεάτρου, Π. ΚΑΤΣΕΛΛΗΣ, Ἐθνικοῦ Θεάτρου, Γ. ΣΑΡΑΝΤΙΔΗΣ, Ἑνωμένων Καλλιτεχνῶν.

Οἱ λογοτέχνες καὶ καλλιτέχνες: Δ. ΒΟΥΤΥΡΑΣ, ΗΛΙΑΣ ΒΕΝΕΖΗΣ, ΜΙΧ. ΡΟΔΑΣ, ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΓΕΡΗΣ, ΑΓΙΣ ΘΕΡΟΣ, Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ, ΣΠΥΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΡΝΑΛΗΣ, ΘΕΜ. ΚΟΡΝΑΡΟΣ, Κ. Α. ΜΕΡΑΝΑΙΟΣ, Μ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ, Γ. ΖΟΓΓΟΛΟΠΟΥΛΟΣ, Μ. ΛΟΥΝΤΕΜΗΣ, ΠΑΝ. ΛΕΚΑΤΣΑΣ, Γ. ΜΑΚΡΗΣ, ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΠΑΣ, Μ. ΑΞΙΩΤΗ, Γ. ΔΗΜΟΥ, Ν. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ, Γ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΣ, Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ, Κ. ΜΑΡΙΝΗΣ, Γ. ΒΑΛΕΤΑΣ, Α. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ, Ν. ΚΑΤΗΦΟΡΗΣ, Μ. ΜΑΤΣΑΚΗΣ, Ε. ΒΑΒΟΥΡΗΣ, Γ. ΡΙΤΣΟΣ, Α. ΑΣΤΕΡΙΑΔΗΣ, ΤΑΚΗΣ ΛΑΠΠΑΣ, Δ. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΣ, Κ. Δ. ΕΛΛΗΝΑΣ, Π. ΜΑΡΘΑΣ, Κ. ΚΟΥΛΕΝΤΙΑΝΟΣ, Γ. Ν. ΤΟΥΦΕΞΗΣ, Ν. ΤΡΙΛΙΒΑΣ, Δ. ΔΑΒΗΣ ΝΙΚΗΦ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ, ΕΛΗ ΑΛΕΞΙΟΥ, ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ-ΠΑΠΑΔΑΚΗ, ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ, ΡΙΤΑ ΜΠΟΥΜΠΗ-ΠΑΠΠΑ, Γ. ΜΥΛΩΝΟΓΙΑΝΝΗΣ, ΘΑΛ. ΚΑΛΛΙΓΙΑΝΝΗ, ΗΛ. ΖΙΩΓΑΣ, ΛΟΥΚΙΑ ΜΑΓΓΙΩΡΟΥ, Β. ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ.

Παρόμοιες διαμαρτυρίες ἄλλο μεγάλος ἀριθμὸς ἠθοποιῶν καὶ συντακτῶν ἡμερησίου καὶ περιοδικοῦ Τύπου.

ΔΑΙΜΑΡΤΥΡΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΕΝΟ ΚΟΣΜΟ

Στάλθηκε ἐπίσης τὸ παρακάτω τηλεγράφημα διαμαρτυρίας, ὑπογεγραμμένο ἀπ' ὅλους σχεδὸν τοὺς παραπάνω, πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν κρατῶν τῶν τεσσάρων Μεγάλων Συμμάχων μας καὶ πρὸς Πανεπιστήμια, πνευματικὰ ἱδρύματα, ἐφημερίδες καὶ προσωπικότητες τῆς Ἀγγλίας, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης καὶ τῆς Γαλλίας:

Φασιστικὲς ὀργανώσεις ἐπετέθησαν ἐναντίον τοῦ «Ἐθνικοῦ Θεάτρου» ὅπου παιζόταν ὁ «Ἔμπορος τῆς Βενετίας» τοῦ Σαίξπηρ, στὸ θέατρο «Λυρικὸ» ὅπου παιζόταν ὁ «Ἰούλιος Καῖσαρ» τοῦ Σαίξπηρ καὶ στὸ θέατρο «Ἑρμῆς». Ἀποτέλεσμα τῆς ἐπίθεσης αὐτῆς εἶναι ὁ τραυματισμὸς πλείστων ἠθοποιῶν καὶ θεατῶν ἀπὸ σφαῖρες καὶ ρόπαλα. Στὸ θέατρο «Λυρικὸ» ἀφοῦ ξέσχισαν τὰ σκηνικὰ τοῦ «Ἰουλίου Καίσαρα» ἀνέβηκαν ἀπάνω στὴ σκηνὴ καὶ τραγούδησαν τὸ βασιλικὸ θούριο. Οἱ ἐπιτιθέμενοι ἔφυγαν συντεταγμένοι δίχως νὰ ἐνοχληθοῦν ἀπὸ κανένα. Ὁ πνευματικὸς καὶ καλλιτεχνικὸς κόσμος τῆς Ἑλλάδας διαμαρτύρεται πρὸς τὰς Κυβερνήσεις, τοὺς λαούς, τὰ πνευματικὰ ἱδρύματα, τοὺς συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνες ὅλων τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν γιὰ τὴν ἀνήκουστη αὐτὴ τρομοκρατία. Ἐπικαλεῖται τὶς διακηρύξεις τῶν Συμμάχων καὶ τὸν Χάρτη τοῦ Ἀτλαντικοῦ ποὺ ἐγγυᾶται τὴν ἐλευθερία τῆς σκέψης καὶ τὴν ἐλευθερία ἀπὸ τὸ φόβο. Κάνει ἔκκλημα πρὸς ὅλα τὰ πνευματικὰ ἱδρύματα, τοὺς συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνες τῶν Συμμάχων χωρῶν ὅπως ἐγείρουν φωνὴ διαμαρτυρίας γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος καὶ τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ὁ πνευματικὸς δοσιλογισμὸς

Η ΗΘΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Τοῦ Γιώργη ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ

2.—

Ὁλόκληρη ἡ περίοδος τῆς Κατοχῆς παρουσιάζει γιὰ τὰ ἀνώτατα πνευματικὰ Ἱδρύματα δυὸ κεντρικὰ χαραχτηριστικά: ἀπὸ δῶ ἡ φοιτητικὴ νεολαία μὲ τὸ λαμπρό της ἀγώνα ἀπέναντι στὸν καταχτητὴ καὶ τὰ ὄργανά του, ἀπὸ κεῖ οἱ πνευματικοὶ ἄρχοντες τῶν Πανεπιστημίων μὲ τὸ ἐλεεινὸ θέαμα ἄλλοτε τοῦ φόβου, ἄλλοτε τῆς ἄκρας συντήρησης κι' ἄλλοτε, ἀλίμονο, τῆς συνεργασίας μὲ τὸν καταχτητὴ ἢ μὲ τοὺς "Ἕλληνες ἀντιπροσώπους του — ἐκτὸς ἀπὸ λιγοστὲς φωτεινὲς ἐξαιρέσεις.

Οἱ αὐλὲς καὶ οἱ αἴθουσες τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀθήνας ὄχι λίγες φορὲς ἔγιναν τὸ θέατρο ὁμηρικῶν μαχῶν ἀνάμεσα στοὺς ἀκατάβλητους φοιτητὲς καὶ στοὺς Γερμανοὺς ἢ "Ἕλληνες διῶχτες τους. Κάθε τόσο ἡ Ἀθήνα κ' ἡ Ἑλλάδα ὅλη, μέσα στὴν καθημερινὴ ἀγωνία καὶ τὸ μόχθο τῆς ἐθνικῆς πάλης, μάθαινε τοὺς ἄθλους τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Μπουραντάδων ἀπάνω στὰ κορμιὰ τῶν φοιτητῶν. Σήμερα ἕνας, αὔριο δυό, μεθαύριο τρεῖς καὶ πέντε φοιτητὲς σκοτωμένοι, κρεμασμένοι, ἐκτελεσμένοι. Καὶ μ' ὅλα τὰ θύματα, ποτὲ δὲν ἔλεγε νὰ πάψει αὐτὸς ὁ ἀσίγαστος, ὁ ἀνελέητος ἀγώνας κι' ὅλο φούσκωνε, μεγάλωνε, ἡρωϊκὸς κι' ἀδάμαστος, γιὰ νὰ φέρει κι αὐτὸς μαζὶ μὲ ὅλο τὸ γερὸ ἔθνος στὴν ὡραία Ἑλληνικὴ νίκη.

Τὸ ἐρώτημα ἔρχεται σκληρὸ ἀδυσώπητο: Τί στάση κράτησε ἡ ἐπίσημη καθηγεσία ἀπέναντι στὸ ἐθνικὸ δρᾶμα ποὺ παιζόταν μέσα στὶς αὐλὲς καὶ μπροστὰ στὰ πόδια της; "Ενα - δυὸ φορὲς μιὰ χλιαρὴ διαμαρτυρία καὶ τόσο, ὅσο χρειαζόταν γιὰ νὰ μὴν ἐνοχληθοῦν οἱ κυβερνῶντες κι' ὅσο χρειαζόταν γιὰ νὰ μὴν τοὺς ἀγνοήσει κάποτε ἡ ἱστορία. Ὑπῆρχαν ἄλλα μεγάλα ἐνδιαφέροντα γιὰ τοὺς πνευματικοὺς κοτζαμπάσηδες: οἱ ἀπεγνωσμένες ἐκκλήσεις στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ τρόφιμα, τὸ δέματα ἀπὸ τὴ Ρουμανία, οἱ καφέδες ἀπὸ τὴν Πορτογαλία καὶ ὅποια ἄλλη προσφορὰ ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου. Ἡ λεγόμενη πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ Πανεπιστημίου μυρίζε ἕναν καιρὸ πολὺ δυνατὰ ἀπὸ καφέ, σαρδέλες, γάλα κι' ἄλλες λιχουδιές. Δὲν ὑπῆρχε τότε ἄλλο θέμα γιὰ συζήτηση.

Πρόκειται γιὰ ἕναν ἠθικὸ ξεπεσμό, χωρὶς ἀντίλογία. "Ὅμως θὰ ἔκανε μεγάλο λάθος κανεὶς ἂν περιόριζε τὸ φαινόμενο μέσα στὴν Κατοχή. Ἡ ἴδια κατάσταση τῆς δουλοφροσύνης, τῆς ταπεινῆς κολακείας καὶ τῆς πνευματικῆς ἀναξιοπρέπειας παρουσιάζεται καὶ στὴ Μεταξικὴ περίοδο. Αὐτὴ ἄλλωστε προετοίμασε ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ τὴν Κατοχή.

Κατὰ τὴ Μεταξικὴ Διχτατορία το "Υπουργεῖο Παιδείας ἀπαγόρευψε τὴ διδασκαλία τοῦ «Ἐπιτιμίου τοῦ Περικλέους» τοῦ Θουκιδίδη στὰ Γυμνάσια, σὰν ἐπικίνδυνο γιὰ τὸ καθεστώς. Τὸ Πανεπιστήμιο δὲ διαμαρτυρήθηκε ποτέ.

Στὴν ἴδια περίοδο διατασσόταν ἡ ἐξαφάνιση τῶν ἀντιτύπων τοῦ «Συμποσίου» τοῦ Πλάτωνος, τοῦ μεταφρασμένου ἀπὸ τὸ Συκουτρῆ ποὺ εἶχεν ἐκδόσει ἡ Ἀκαδημία. Τὸ Πανεπιστήμιο δὲ διαμαρτυρήθηκε ποτέ.

Στὰ 1939 ἐπρόκειτο νὰ γίνει ὁ νέος καθορισμὸς τῶν ἐδρῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ποὺ συνήλθε καὶ τὶς καθόρισε. Ὁ καθορισμὸς αὐτὸς δὲν ἄρεσε στὸ Μεταξᾶ ποὺ ἀμέσως κάλεσε τὴ Σχολὴ σὲ συνεδρίαση. Ἐπέπληξε τοὺς καθηγητὲς γιατὶ δὲν εἶχαν ὁρίσει μιὰ ἕδρα γιὰ τὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα καὶ γενικὰ γλωσσολογία. Ἡ Σχολὴ δέχτηκε τὶς ἕδρες ὅπως τὶς ὅρισε ὁ Μεταξᾶς. Συνέβη μάλιστα στὴ συνεδρίαση ἐκείνη καὶ τὸ ἀκόλουθο: Λέει ὁ Μεταξᾶς στὸν καθηγητὴ Φαΐδωνα Κουκουλέ:

— Τὴν ἕδρα σας θεωρῶ περιττὴ καὶ ἂν δὲν εἴσαστε σεῖς θὰ τὴν καταργοῦσα.

Καὶ ὁ κ. Κουκουλές, καθηγητὴς αὐτὸς στὸ Πανεπιστήμιο, σηκώνεται, κάνει μιὰ βαθύτατη ὑπόκλιση καὶ μὲ μελίρρυτο δουλικὸ ὕφος ἀπαντᾶ στὸ Διχτάτορα:

— Σᾶς εὐχαριστῶ πολύ, κ. Πρόεδρε!

Μὲ τέτοιο πνευματικὸ ἦθος εὔκολα ἐξηγεῖ κανεὶς τὴ στάση ποὺ κράτησε ἡ καθηγεσία τῶν Πανεπιστημίων μας στὴ σκληρὴ δοκιμασία τῆς Κατοχῆς. Χωρὶς περίσκεψη καὶ χωρὶς αἰδώ, ἀφίνουν τὰ μεγάλα ἐθνικὰ ζητήματα γιὰ νὰ ἐξεσηκώσουν ἕναν πανάθλιο θόρυβο κατὰ τοῦ καθηγητῆ Κακριδῆ γύρω στὴν περίφημη «Δίκη τῶν τόνων». Ἐδῶ μποροῦσε νὰ σηκωθεῖ θόρυβος, γιὰ τὸ "Ἔθνος ποτέ.

Τὸ Πανεπιστήμιο ἔβγαλε ἀπὸ τὰ σπλάχνα του ἕναν προδότη πρωθυπουργό: τὸ Λογοθετόπουλο. Μὲ τὴ δύναμη τῶν Γερμανῶν, ὁ νέος Κουΐσλιγκ ἀποπειράται νὰ διορίσει καθηγητὲς στὸ Πανεπιστήμιο ἀνθρώπους δικούς του καὶ τῶν Γερμανῶν. Στὴν πρώτη ἀπόπειρα Σύγκλητος καὶ Σχολὲς ἀρνοῦνται νὰ προκηρύξουν πλήρωση τῶν κενῶν ἐδρῶν ποὺ ἔφτιαξε ὁ Λογοθετόπουλος. Στὴ δεύτερη ἀπόπειρα ἀρνοῦνται καὶ πάλι ἀλλὰ μὲ πλειοψηφία — γιατὶ μερικοὶ ὑποχώρησαν στὴν πίεση τοῦ πρωθυπουργοῦ.

Τότε ὁ Λογοθετόπουλος ὁρίζει μόνος του ἐπιτροπὲς κατὰ Σχολὲς γιὰ νὰ κρίνουν καὶ νὰ προτείνουν καθηγητές. Στὴ Φιλοσοφικὴ ὁρίζει τοὺς Κ. Λογοθέτη, Ἐμ. Πεζόπουλο, καὶ Γ. Σακελλαρίου. Κι' αὐτοὶ δέχουνται νὰ ὑπηρετήσουν τὰ σχέδιά του, προτείνοντας γιὰ νέους καθηγητὲς τὸ Γ. Ζώρα, τὸ Β. Φάβη, καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπο Κορυτσᾶς Εὐλόγιο Κουρούλα, ποὺ διορίζονται.

* * *

Αὐτὰ ὅλα μπορεῖ ν' ἀποτελοῦν ὁρισμένα χαραχτηριστικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ἦθος ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὸ Πανεπιστήμιο στὴ διάρκεια τῶν δυὸ συγγενικῶν περιόδων τῆς πρόσφατης ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἀλλὰ τίποτα δὲ θὰ καταλάβουμε ἂν δὲν ὁλοκληρωθεῖ ὁ πίνακας μὲ τὴ συγκεκριμένη δράση τῶν πνευματικῶν δοσιλόγων. Οἱ πιὸ χαραχτηριστικοὶ ἐκπρόσωποι θὰ παρουσιαστοῦν ἐδῶ:

ΕΥΛΟΓΙΟΣ ΚΟΥΡΥΛΑΣ

Εἶναι σήμερα καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἀθήνας. Ἀλβανὸς τὴν καταγωγή. Διορίστηκε καθηγητὴς κατὰ τὴν Κατοχή. Σὲ μιὰ συνεδρίαση τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς οἱ τρεῖς καθηγητὲς τῆς Ἱστορίας Σωκράτης Κουγέας, Νικ. Βλάχος καὶ Δ. Ζακυθηνός (ὁ σημερινὸς Ὑπουργὸς) καταδεικνύουν ὅτι ὁ Εὐλόγιος Κουρούλας εἶναι τέλειος Ἀλβανό

Τὸ ξένο διήγημα

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΣΟΥΛΟΥΚΙΑ

Τοῦ Σοβιετικοῦ συγγραφέα Π. ΠΑΓΔΕΝΚΟ

Εἶχε πληγωθεῖ τὴν αὐγή. Ἡ στέππα ἁπλωνόταν ἴσια σὰν τραπέζι. Ποῦ νά πέσει κανείς γιά νὰ μὴν τὸν δοῦν ἀπὸ μακρυά; Ἔνοιωθε ἀνησυχία γιατὶ κινδύνευε νὰ τὸν ἀποτελειώσει κάποια ὀβίδα εἴτε νὰ τὸν τσακισουν τὰ τάνκς. Ἤθελε νὰ βρεῖ ἕνα χαντάκι γιὰ νὰ συρθεῖ ὡς ἐκεῖ, μὰ δὲν πρόλαβε. Κι' ὅταν ὑπερικώντας μιὰ βαθειὰν ἀναισθησία ξανάρθε στὸν ἑαυτό του, ἡ ὄψη τῆς στέππας εἶχε ἀλλάξει παράξενα.

«Θὰ σύρθηκα σίγουρα στὴ λιγοθυμιά μου», στοχάστηκε καὶ χάρηκε. Ὀρθώθηκε τρίζοντας τὰ δόντια, γιατὶ τὸ τραῦμα του πονοῦσε, κύτταξε τὴ ματωμένη του καπότα, ἔνοιωσε πὼς τὸ στῆθος του ἦτανε τὸ πιὸ βαρὺ στὸ μουδιασμένο κορμί του, κι' ἔκανε κάμποσα βήματα στὴν τύχη. Ἀμέσως τὰ πόδια του σκονταψανε σ' ἕνα ὀψωματάκι. Μὴν μπορώντας νὰ τὸ δρασκελίσει, κλονίστηκε. Καὶ γιὰ νὰ προλάβει νὰ μὴν πέσει, ξαπλώθηκε ἀργά, προσεχτικά. Ξαναπαίρνοντας ἀνάσα, σύρθηκε.

Ὁ Σουλούκια κόλλησε τὸ πρόσωπό του στὴ γῆ. Πράσινα χόρτα, λεπτά, μυτερά, γυαλιστερά, ποὺ θυμίζανε τρίχωμα ζώου,σκορπίζανε μιὰ διαπεραστικὴ μυρωδιά. Ὁ Σουλούκια ἔνοιωσε μιὰ σουβλιὰ στὸ στῆθος. Τώρα ποὺ κάθε ἐλπίδα σωτηρίας εἶχε χαθεῖ, τὸ στῆθος εἶχε ἀρχίσει νὰ τὸν πονάει, λὲς κι' ὡς τότε εἶχε κρατηθεῖ ξεπίτηδες.

Ὁ Σουλούκια δὲν ἤξερε πῶς εἶχε τελειώσει ἡ μάχη καὶ ποῦ βρισκόταν ἡ συντροφιά του. Τὰ θολά του μάτια δὲν ξεχωρίζανε τί ὑπῆρχε μπροστά του. Ὁ πάταγος ἀπὸ τὶς ἐκπυρσοκροτήσεις ποὺ κυματίζανε στριφογυρίζονταςστὸν ὁρίζοντα, τὸν ξεκούφαινε. Ὁ λαβωμένος προσπάθησε ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ συρθεῖ, τεντώνοντας προσεκτικὰ τὸ κορμί του, λὲς καὶ δὲν κουβαλοῦσε τίποτ' ἄλλο βαρύτερο ἀπὸ τὸ ματωμένο του στῆθος.

Ὁ πόνος φώλιαζε σ' ὅλο του τὸ κορμί, λὲς καὶ τὸ αἷμα του κι' ἡ ἴδια του ἡ πνοὴ τοῦ φέρναν αὐτὲς τὶς σουβλιές. Φοβότανε μὴν κάνει καμμιὰ πολὺ ἀπότομη κίνηση καὶ τοῦ φουντώσει τὸν πόνο. Παραδόθηκε στὸ *μαρτύριο* καὶ τὸ μαρτύριο τὸν κυρίεψε. Μὰ ὁ πόνος αὐτὸς ποὺ τοῦ ἔσφιγγε τὸ μυαλὸ σὲ σημεῖο ποὺ νὰ τοῦ φέρνει παραισθήσεις, παραλήρημα, ποὺ κεντοῦσε τὰ νεῦρα του ἐτσι ποὺ ὅλα τρέμανε μέσα του, ποὺ ἐξαντλοῦσε ολους του τους μυῶνες, τοῦτος ὁ πόνος δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ κάνει τίποτα παραπάνω. Κι' ὁ Σουλούκια κατάλαβε πῶς μέσα στὸ εἶναι του εἶχε μιὰ γωνίτσα ποὺ βρισκότανε πανω ἀπο τὸν πόνο καὶ πῶς μποροῦσε νὰ στοχάζεται μ' αὐτὸ τὸ γερὸ καὶ στέρεο μέρος τῆς ὕπαρξής του. Βιάστηκε. Εἶχε ἀνάγκη νὰ θυμηθεῖ πολλὰ πράματα καὶ μπορεῖ νὰ μὴν τοῦ ἔφτανε ὁ καιρός.

Τὸν ἔνοχλοῦσε πρὸ πάντων μιὰ σκέψη: πῶς αὐτός, ὁ Γρηγόρης Σουλούκια πέθαινε χωρις νὰχει κάνει τίποτα χρήσιμο, χωρὶς νὰχει κατορθώσει τίποτα ποὺ ν' ἀξίζει καὶ προσεχτεῖ, ποὺ ν' ἀξίζει τὴ θυσία τῆς ζωῆς. Ναί, σίγουρα, εἶχε βαδίσει κι' αὐτὸς στὴν ἐπίθεση, ναί, σίγουρα εἶχε τραβήξει πάνω στοὺς γερμαναράδες, εἶχε μάλιστα σκοτώσει κι' ἕναν. Ὡραία δουλειά, κατσό *.

«Ἔπρεπε νὰ πεθάνω ἐδῶ καὶ τρία χρόνια στὴν πλημμύρα, ἔλεγε μέσα του νευριάζοντας. Ἐκεῖ θὰ μποροῦσα σίγουρα νὰ σώσω τὰ δυὸ παιδιά! Ἢ καλύτερα σὲ κείνη τὴ φωτιὰ ποὺ ἄρπαξε τὸ καράβι στὸ Ποτί, ποὺ κόντεψε νὰ χαθεῖ ὅλο τὸ πολύτιμο φορτίο. Ἦταν ἀληθινὰ ὡραία εὐκαιρία γιὰ νὰ πεθάνει κανείς. Θὰ μποροῦσα νἄχα κάνει κάτι, μὰ στάθηκα δειλός. Ἂν εἶχα πεθάνει κείνη τὴ στιγμὴ θὰ μ' εἶχε στεφανώσ' ἡ δόξα. Μὰ εἶχα φοβηθεῖ καὶ σήμερα ἦρθε νὰ μὲ πάρει ὁ θάνατος καὶ δὲν ἔχω κάνει τίποτα».

Ἡ σκέψη πὼς θὰ μποροῦσε νἄχε πεθάνει δυὸ φορὲς δοξασμένος, μὰ πὼς εἶχε διώξει ἀπὸ κοντά του τὴ δόξα μὲ τὸ φόβο του,πὼς θὰ πέθαινε σήμερα ὁλότελα ἄγνωστος τὸν ἐρέθιζε καὶ τὸν ἀπέλπιζε. Ἤτανε Μιγγρελιανός, δηλαδὴ φλογερὸς καὶ ἀράθυμος. Λένε πὼς οἱ Μιγγρελιανοὶ μοιάζουνε μὲ χειροβομβίδα ποὺ ἔχει χαλάσει ἡ ἀσφάλειά της. Κανένας δὲν ξέρει ποτὲς πῶς καὶ γιατὶ σκάει. Ὁ θυμὸς τοῦ Σουλούκια στάθηκε πιὸ δυνατὸς ἀπὸ τὸν πόνο. Τοῦ ἔφερε ζάλη. Μὲ τὸ ματωμένο του χέρι, ὁ Σουλούκια δοκιμασε ν' ἀοράζει μιὰ τούφα χορτα, νὰ τὴν ξερριζώσει σὰ μιὰ τουφα μαλλιά. Μὰ το χορταρι ἦτανε πολὺ γιλὸ καὶ γλυστρησε ἀναμεσα στὰ δαχτυλά του. Ἤαι. Ὁ θανατος ἐρχοταν να παρει τὸ Γρηγόρη Σουλούκια ἀπροσδοκητα. Ὁ θάνατος τὸν ἀποσπουσε ἀπὸ τὴ ζωὴ χωρις καμμιὰ προσπάθεια, σὰ νατανε χαζοπροβατο. Ἦταν ἀληθινὰ ἀπελπιστικὸ γιατὶ κεινο που δὲν εἰχε κάνει δὲν μπορουσε πιὰ νὰ διορθωθεῖ.

Ξανᾶδε τὸ Ζουγκντιντί, μὲ τὸ σπίτι του τὸ τόσο χαρούμενο, καὶ τὴ γρηά του μάνα. Ἡ μανα του εἶχε πάντα τὸ τραγοῦδι στὰ χεῖλη καὶ τῆς ἄρεσε νὰ λέει: «Φτάνει νὰ ζήσω!» Ὅσο γιὰ τραγούδια ἔχω γιὰ διακόσια χρονια!». Ἔχοντας γεράσει, δὲν τολμουσε πια νὰ τραγουδήσει κι' ὅλο γύρευε ἀπὸ τὸ γυιο της νὰ τραγουδήσει στὴ θέση της. «Σὰ δὲν τραγουδάω, μοῦ πονεῖ τὸ κεφαλι», ἔλεγε στοὺς δικούς της.

Οἱ Μιγγρελιανοὶ τραγουδοῦνε σὰν πουλιά, κι' ἡ μητέρα του δὲν ἐφεύρισκε τίποτα καινούργιο. Ὁ ἀληθινὸς Μιγγρελιανὸς τραγουδάει καὶ στ' ὀνειρό του καὶ πεθαίνοντας μουρμουρίζει τὴν πρώτη στροφὴ κάποιου τραγουδιοῦ. «Ἔ λοιπόν, νά—ἀπελπίζομαι ὁ Γρηγόρης. Τίποτα δὲ θὰ τῆς μείνει τῆς μάνας μου ἀπὸ μένα, οὔτε δόξα οὔτε τραγούδια. Τί μποροῦν νὰ τραγουδήσουν γιὰ μένα; Μὴν ἔκανα καὶ τίποτα σπουδαῖο;» Θὰ ξακολουθοῦσε πολλὴν ὥρα ἀκόμα νὰ θυμώνει μὲ τὸν ἑαυτό του, νὰ μετανοιώνει ποὺ εἶχε ἀφήσει τὴ δόξα νὰ τοῦ ξεφύγει, ἂν τὸ αὐτί του δὲν ἔπαιρνε κάποιο θόρυβο ἀπὸ βήματα. Ἀπόδιωξε τοὺς λογισμοὺς του καὶ τράβηξε σιμὰ τὸ τουφέκι του.

Τρεῖς γερμανοὶ στρατιῶτες εἴχανε περάσει χωρὶς νὰ παρατηρήσουνε τὸ Γρηγόρη. Μ' ἀκούσανε ἕναν κρότο σκανδάλης καὶ πέσανε καταγῆς. Ἡ πιστολιὰ δὲν εἶχε ριχτεῖ. Συρθήκανε τότες ὡς τὸν Σουλούκια. Ἀφοῦ σιγουρευτήκανε πῶς δὲν μποροῦσε νὰ βαστηχτεῖ στὰ πόδια του, τὸν ἅρπαξαν ἀπὸ τὰ χέρια καὶ τὸν σύρανε πάνου στὴ γῆ. Ὁ Γρηγόρης εἶχε χάσει τὶς αἰσθήσεις. Δὲν ἔνοιωσε τὸ βάσανο τῆς μαρτυρικῆς αὐτῆς διαδρομῆς. Ξανάρθε στὸν ἑαυτό του σ' ἕνα χωριὸ ποὺ τὤχανε πάρει οἱ γερμανοί. Κεῖνο ἀκριβῶς τὸ χωριὸ θἄπρεπε νὰ πάρει τὴν αὐγὴ ὁ Γρηγόρης Σουλούκια.

Ἕνας Γερμανός, ποὺ μιλοῦσε ἄσκημα τὰ ρούσσικα, ἄδειασε ἕναν κουβὰ νερὸ πάνω στὸ Σουλούκια. Καὶ σάμπως νἀπρεπε τὸ νερὸ νὰ δώσει ἀμέσως στὸν πληγωμένο τὴ ζωντάνια του τὸν ἀνάκρινε. Τὸν ρώτησε λεπτομέρειες γιὰ τὴ μονάδα του, γιὰ τὸ μέρος ὅπου βρισκότανε, γιὰ τὴν τύχη της. Σὰν ξανᾶρθε στὸν ἑαυτό του ὁ Γρηγόρης ἔνοιωσε πάλι τὴν ἴδια διάθεση ποὺ εἶχε πρὶν φτάσουν οἱ τρεῖς Γερμανοί, δηλαδὴ λύσσαγε μὲ τὸν ἑαυτό του.

Ὁ θυμὸς τὸν τάραζε. Ἔτρεμε, τὰ δόντια του χτυπούσανε καὶ τὰ μάτια του, βγαίνοντας ἔξω ἀπὸ τὶς κόγχες τους, λὲς κι' ἦταν ἕτοιμα νὰ πέσουν πάνω στὸν ἐχθρό.

— Δὲν ἀκοῦς τί σὲ ρωτάω; ρώτησε ὁ Γερμανός.

— Σίγουρα τ' ἀκούω! Δὲν εἶμαι κουφος.

—"Ἐ λοιπόν, ἀποκρίσου!

— Καὶ γιατὶ ν' ἀποκριθῶ; Ἀπαντάω σὰ θέλω καὶ δὲ λέω τίποτε σὰ δὲ θέλω, ἀπάντησε ὁ Σουλούκια.

Ἀδύνατος, μικρόσωμος, καταπληχτικὰ ζωηρὸς ὅπως ὅλοι οἱ Μιγγρελιανοί, ποὺνε πιὸ ἄπιαστοι κι' ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἥλιου, ἔμενε ξαπλωμένος μπροστὰ στὸ Γερμανό. Ἀκουμπισμένος στὸν ἀγκώνα, τὸν κύτταζε μὲ τὰ θυμωμένα του μάτια χωρὶς νὰ παίζει τὰ βλέφαρα. Ἀκόμα καὶ σ' εἰρηνικοὺς καιροὺς δὲ δεχότανε ποτὲς νὰ τοῦ μιλήσουν ἔτσι, κι' ἀκόμα λιγότερο μποροῦσε νὰ συχωρέσει ἕνα Γερμανὸ νὰ τὸν πληγώνει μὲ τέτοιες ἐρωτήσεις.

—"Αν δὲ μιλήσεις θὰ μετανοιώσεις, προειδοποίησε ὁ Γερμανός.

—"Εγώ; Ἐνὼ θὰ μετανοιώσω; "Αδειασέ μου τὴ γωνιά, σοῦ λέω! Ἐσὺ θὰ μετανοιώσεις, παλιάνθρωπε. Μ' ἀκοῦς; Οἱ δικοί μας θὰ βρίσκουνται δῶ σὲ λίγο.

Κείνη τὴ στιγμὴ ἕνας ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες ποὺ εἴχανε πιάσει τὸ Γρηγόρη τὸν χτύπησε ξαφνικὰ μὲ δύναμη στὸ δεξί του χέρι καὶ τὸ σφιξε.

— Βρωμιάρη... Ποιόνε θὲς νὰ φοβίσεις; Δόσε μου τ' ὅπλο μου καὶ θὰ δεῖς! Κι' ὕστερα, ἂς φύγω ἀπὸ τὴ μέση!

— Μὰ γιὰ στάσου. Ἐσὺ δὲν εἶσαι Ρῶσσος. Εἶσαι Γεωργιανός, ξανᾶπε ὁ Γερμανός. Πές μας αὐτὸ ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει καὶ δὲ θὰ σὲ κάνουμε πιὰ νὰ ὑποφέρεις. Θὰ σὲ βάλουμε σὲ νοσοκομεῖο. Ἐμεῖς ἐχτιμοῦμε πολὺ τοὺς Γεωργιανούς.

— Δὲν μπορῶ νὰ πῶ τίποτα. Μπορῶ μονάχα νὰ σᾶς δείξω κάτι, ἀποκρίθηκε μὲ θυμὸ ὁ Σουλούκια, καὶ τὸ ἀριστερό του χέρι ἔκανε μιὰ τέτοια χειρονομία, ποὺ ὁ Γερμανὸς γίνηκε κατακόκκινος ἀπὸ τὴν προσβολή. Εἶδες; "Ε; Νά οἱ πληροφορίες μου!

Πολλοὶ ἄνθρωποι ριχτήκανε στὸν ἀλχμάλωτο. Τοῦ τσακίσανε τὸ δεύτερό του χέρι, ὕστερα, ἀφοῦ τοῦ βγάλανε τὴν καπότα του, τὸ ἀμπέχωνο καὶ τὰ ἐσώρρουχά του τοῦ χάραξαν ἕνα ἄστρο μὲ πέντε μύτες στὴν πλάτη. Ἂν αὐτὰ ἦταν οἱ πρῶτοι του πόνοι, μπορεῖ ὁ Σουλούκια νἀβγαζε ἕνα βόγγο, νἀφηνε μιὰ κραυγή. Μ' ἀπὸ τὸ πρωῖ εἶχε συνηθίσει στὸν πόνο κι' ὁ θυμός τὸν συγκρατοῦσε σὰν ὑποχωροῦσαν οἱ δυνάμεις του. Κομμάτια βγαλμένο κρέας κρεμόταν στὴν πλάτη του.

Ὁ Γερμανὸς τὸν ρώτησε ἂν θ' ἀποφάσιζε νὰ μιλήσει.

— Τί μπορῶ νὰ σοῦ πῶ; Εἶσαι παλιάνθρωπος, νὰ τἠ μπορῶ μονάχα νὰ σοῦ πῶ. Ποιόνε θαρρεῖς πὼς θὰ φοβίσεις; Εἶδα κι' ἄλλους πολλούς! Θαρρεῖς πὼς ἂν μοῦ πεῖς: «Ἐχτιμῶ τοὺς Γεωργιανούς», πὼς θ' ἀρχίσω νὰ σ' ἐχτιμῶ κι' ἐγώ; Ἐμεῖς εἴμαστε ἄντρες. Κι' ἐσύ, τί εἶσαι σύ; "Ενα παλιόσκυλο, ἕνα τσακάλι, νὰ τί εἶσαι. Μιὰ μαϊμοῦ εἶναι πιὸ ὄμορφη ἀπὸ τὴ μούρη σου. Φοβιτσιάρη! "Αν εἶχα δύναμη στὰ χέρια μου, τὰ μάτια θὰ σούβγαιναν ἀπὸ τὶς κόχες.

Ὁ Σουλούκια ἔφτυσε. Ὕστερα γύρισε ἀπὸ τὴν ἄλλη κι' ἄρχισε νὰ ξετάζει τὸ χωριό. Τ' ἀσβεστωμένα σπίτια τοῦ Κέρτς, μὲ τὴ γωματένια σκεπή τους ὅπου πυκνὸ γοοτάοι εἶνε φυτρώσει, εἶχανε μισογκοεμιστεῖ. Θέλενε κανεὶς πὼς τάγανε ποὶν ἀπὸ λίνο ξεθάψει σὰν τὶς ἀρχαιότητες. Μερικοὶ κάτοικοι, μισοπεθαμένοι ἀπὸ τὴν τρομιάρα, ἀκουμπισμένε κολλητὰ ὁ ἕνας στὸν ἄλλο στὰ σπίτια. Λείψανα ἀπὸ τάνκς, κέφαλα ἀπὸ νελάδες, στοατιωτικὰ παλιάσθυλλα σεονόντανε στοὺς δρόμους. Ὁ ἥλιος εἶνε γαιηλώσει πάνω στὴν κίτρινη στέππα. "Αφωνα πουλιὰ σὰ νυντερίδες πλανιόντανε κοπάδια πάνω ἀπὸ τὸ μοναδικὸ δέντοο ποὺ δὲν εἶχε πάθει τίποτα μέσα στὸ χωριό. Τὸ βράδυ ἔπεφτε ἥσυχο.

—"Ω μητέρα, τραγούδησε τώρα ἕνα τσανούδι γιὰ μένα! Μουμουόισε ὁ Γρηγόοης μ' ἀπέραντη τουφεοὐδα. Θυμήθηκε μιὰν ὁλόϊδια βοαδυὰ στὰ χωριὰ τοῦ καὶ τὴ μητέρα του ποὺ πήναινε πλάϊ στὸν πλάτανο, ποὺ τύλινε μὲ πυκνὸν ἴσκιο τὴν αὐλή τους. Εἶχε τραγουδήσει μὲ τὴ βαοειὰ νεροντικὴ φωνή της ἕνα παλιὸ τσαγούδι, ποὺ ξεχασιάνεο ἀπὸ ὅλο τὸν κόσιο εἶχε διατηρήσει τὴ φοεσκάδα του. — Μητέρα, τραγούδησε τώρα ἕνα τσανούδι γιὰ μένα!

—"Αλλαξες ἰδέα; Ξαναβρῆκες τὴ γλῶσσα σου; ρώτησε ὁ Γερμανός.

—"Αδειαζέ μου τὴ γωνιά, Κατσό! ἀπάντησε, σχεδὸν ἥσυχος ὁ Σουλούκια.

"Ολες οἱ σκληρότητες, ὅλα τὰ μαστόυια ποὺ γνωρίζανε κεῖνοι οἱ λησταί, εἶχανε πιὰ μπεῖ σ' ἐνέργεια στὸν αἰνιάλωτο. Μὰ αὐτός, ὁ Γρηγόρης Σουλούκια, κόκκινος φαντάσος εἰκοσιέξη χρονῶν, ἀπὸ τὸ χωριὸ Σουγκντιντί. ὅπου τὰ ἴδια τὰ ποιλιὰ πήναιναν νὰ μάθουλα τραγούδι, εἶνε κάνει τὸ χρέος του. Εἶχε ἀντέξει σὰν ἀτσάλι. Γιὰ τὴν ὥρα δὲν θοθοῦσε ἄλλο παοὰ νὰ μείνει μονάνος μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ ρίξει μιὰ περήφανη ματιὰ στὰ περασμένα του.

—"Ασιάτη! Θὲς νὰ πεθάνεις ἥσυχα! Θὰ σ' ἐμποδίσω νὰ τὸ κάνεις! λύσσαξε ὁ Γερμανὸς ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτό του.

Μὰ ὁ Σουλούκια δὲν ἦταν ἄνθρωπος ν' ἀφήσει νὰ τὸν βοίσουν καὶ μάλιστα μπροστὰ στὸ θάνατο.

— Καὶ ποιὸς εἶσαι ἐσύ; φώναξε ἀντικόβοντας τὸ Γεουανό. Δὲ θὰ μπεῖς στὴν Ἀσία! Στὴν πόρτα τῆς Εὐρώπης! Τί θἆσαι τότε; Φωνάζεις πολύ. τὸν ἑαυτό σου φοβεῖζεις. "Αδειαζέ μου τὴ γωνιά, σοῦ λέω!

— Στὴ φωτιά! Πετάξετε αὐτὸ τὸν ἀγρεῖο στὴ φωτιά! διάταξε ὁ Γερμανός.

"Ἡ φωτιὰ ὅπου οἱ Γερμανοὶ εἶχανε ζεστάνει τὶς κονσέρβες τους ἄναβε ἀκόμα, ὅταν πετάξανε τὸ Γρηγόρη στὴν καφτὴ καὶ σκεπασμένη μ' ἄνεοο στάχτη.

— Σοῦ μένουνε πέντε λεπτὰ νὰ ζήσεις, ξανᾶπε ὁ Γερμανὸς σκυμένος πάνω ἀπ' τὸ Σουλούκια, ποὺ τὸ δέομα του εἶνε γίνει μελανό. Καθὼς εἶχε πεοάσει ἀπὸ ὅλους τοὺς πόνους ἦταν ἀδιάφορος σ' ὅλα.

Μιὰ ἤοειπ βραδυὰ ἄπλωνε πάνω στὴ στέππα τοὺς μενεξεδένιους καὶ ναλάζιους της ἴσκιους. Μ' ἀπ' τὴν ἀνατολὴ ἡ τοουεοὴ βροντὴ τῆς μάχης δρυοῦσε πάνω σὲ κείνη τὴ σιωπή. Θύμιζε νυντερινὴ θύελλα. "Ἡ φωτιὰ κάτω ἀπὸ τ' ἄνεοο ἀνοοῦσε νὰ πάοει φλόγα. Τότε ὁ Γεοιανὸς ἔβγαλε ἕνα πελώριο τσακιάκι μὲ τοῖα φυτίλια ποὺ ἔμοιαζε μὲ τσιναοοθήκη κι' ἔβαλε φωτιὰ στὸ ἄγεοο. Ἡ φλόγα ἔτοεξε σ' ὅλες τὶς μεοιὲς μὲ τοιεῖιωτα καὶ διαπεραστικὸ μικοοθόευοο.

Οἱ κάτοικοι, ποὺ παρασταθήκανε στὴ φοβεοὴ θυσία τοῦ Γρηγόρη Σουλούκια, λένε πὼς τὴ στινιὴ ποὺ ἡ φλόγα ἄγγιξε τὸ πόοασωπό του, ἔβγαλε μιὰ κραυγή, σὰν σ' δνειοο, καὶ θέλησε νὰ σηκωθεῖ πάνω στὰ τσακισμένα του γέοια νιὰ νὰ γλυτώσει ἀπὸ τὴ φωτιά. Ἀκούστηκε ἀκόμα μιὰ τελευταία βοὴ μακρόσυοτη, ποὶὸ μακρόσυοτη, ποὺ ὅλο καὶ δυνάμωνε. Μποοεῖ καὶ νὰτανε μιὰ τελευταία ἐπίκληση: «"Ω, Μητέοα-Γεωοονία, τραγούδησε τῶοα ἕνα τραγούδι γιὰ μένα!»

Εἴτε μποοεῖ, καθὼς ἄκουνε τὴ φλονισμένη βροντὴ μιᾶς κοντινῆς μάχης, νὰ καλοῦσε στὴ δόξα τοὺς συντοόφους του ποὺ ὑπαίνανε κιόλας στὸ χωριό: «Ἀδέοφια, πεθαίνω ποωτοποοεία σας!»

Κι' αὐτὸ ἦταν ὅλο. Πέθανε χωρὶς οὔτ' ἕνα βόγγο, χωοὶς οὔτ' ἕνα ρίγος, λὲς κι' εἶχε πέσει ἀπὸ πολὺ ψηλά. σὰν τὸ πουλὶ ποὺ πεθαίνει ἠὶν ὥρα ποὺ πετᾶ.

Τὸ χωριὸ καταλήφθηκε ὡς ποὺ νὰ νυχτώσει. Ἡ φωτιὰ ἄναβε ἀκόμα καὶ τὸ ἀπανθρακωμένο κορμὶ τοῦ Σουλούκια διατηροῦσε ἀνάμεσα στὶς ὄμοπλάτες ἕνα μαῦοο καὶ κόκκινο ἄστοο.

Ὁ Σουλούκια ἔμοιαζε μὲ σημαία πυοαχτωμένη σὲ μιὰ μάχη ποὺ οἱ φλόγες της εἴχανε σεβαστεῖ τὸ ἔμβλημα, — τὸ ἄστοο. καμωμένο ἀπὸ ἀτσάλι σφυρηλατημένο στὴ φωτιά, — τὸ ἀτσάλι τοῦ Στάλιν.

ἀ π ο ρ ρ ί π τ ε τ α ι. Ὡστόσο διορίζεται ἐ π ι β ο λ ῆ τ ῶ ν Γ ε ρ μ α ν ῶ ν, ὅπως δήλωσε ὁ Λογοθετόπουλος.

Διορίζεται ἀκόμη ἀπ' τὸ Λογοθετόπουλο μέλος τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς (οἱ ἄλλοι δυὸ εἶνε ὁ Κ. Τσουκαλᾶς καὶ ὁ Γ. Πετρόπουλος) ποὺ προτείνει τοὺς νέους καθηγητὲς τῆς ἀρεσκείας τοῦ Κουΐσλιγκ πρωθυπουργοῦ.

Διορίζεται ἀπ' τὸν Τσιρονῖκο Σύμβουλος στὴν Ἐθν. Τράπεζα, ὅταν ὁ Τσιρονῖκος ἀπομάκρυνε τὸ Συμβούλιο ποὺ ἐκλέχτηκε ἀπ' τὴ Συνέλευση τῶν μετόχων.

Σὰ σύμβουλος, δέχεται καὶ παίρνει συσσίτιο γιὰ ἀμοιβή, ἐνῶ ὁ ἴδιος διδάσκει στὸ Πανεπιστήμιο τὸ νόμο περὶ Ἀνωνύμων Ἑταιρειῶν ποὺ λέει πὼς σύμβουλος δὲ μπορεῖ νὰ παίρνει ἀμοιβὴ χωρὶς ἔγκριση τῆς Γεν. Συνέλευσης τῶν μετόχων.

Ἡ δράση του σὰ συμβούλου εἶνε τέτοια ὥστε στὴν πρὸ 2 μηνῶν συνέλευση τῶν μετόχων τῆς Ἐθν. Τράπεζας ἀναγράφτηκε κι' αὐτὸς στὸ μαῦρο πίνακα γιὰ τὶς καταστροφὲς ποὺ τὸ Συμβούλιο Τσιρονίκου ἔκαμε στὴν Τράπεζα.

Στὴ διάρκεια τῆς Κατοχῆς καὶ τῆς πτώσεως τῆς δραχμῆς πουλοῦσε τὰ βιβλία του μόνο σὲ λίρες.

Καὶ ἰδοὺ τώρα μιὰ περικοπὴ ἀπ' τὸ βιβλίο του (τόμ. Α', Εἰσαγωγή, σελ. 18).

«...Ἡ ἄνοδος τοῦ Χίτλερ εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἐδημιούργησεν ἐν Γερμανίᾳ σάλον ἐπιστημονικόν, ἐνέπνευσεν εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου ὁρμὴν πρωτοφανῆ, πνεῦμα ἀποστολικὸν καὶ προπαγάνδαν...»

Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ συνέχεια...

* Συνηθισμένη γεωργιανὴ ἔκφραση: «ἀγαπητέ μου φίλε!»

Ἡ ἱστορικὴ μας σελίδα

ΜΑΡΤΕΛΑΟΣ

Τοῦ Γ. ΒΑΛΕΤΑ

Ποιητής, δάσκαλος, πολιτικός, ἀγωνιστής, ἰδεολόγος, πρωτοπόρος ὁ Μαρτελάος, ὅσο κι ἂν ἔμεινε παραννωρισμένος καὶ καταχωνιασμένος ὡς τώρα, εἶν' ἕνας ἀπ' τοὺς μεγάλους καὶ κεντρικοὺς ἀνανεννητές μας, ἀπὸ κείνους ποὺ τὸ μένεθος καὶ ἡ σημασία τους πάει πέρ' ἀπ' τὴν ἐποχὴ καὶ τὴν προσωπικότητα καὶ δημιουργεῖ παράδοση καὶ Ἱστορία. Στὴ μορφή του ἀναννωρίζουμε ἕνα πνευματικὸ γενάρχη, ποὺ ξυπνάει τὴν ἐποχή του καὶ τὴ γευίζει μὲ τὸ νέο πνεῦμα καὶ μὲ τὴν ἀναμορφωτική του ἐπίδοση. Ὅταν μιλᾶμε γιὰ λαϊκοὺς ἀνῶνες, γιὰ δημοκοατικὴ παοάδοση, γιὰ νεοελληνικὴ ἀναγέννηση, γιὰ Ρήνα, γιὰ Σολωμό, γιὰ ἐθνικὴ ποίηση, ὅταν θέλουμε νὰ βοοῦμε ποότυπα ζωντανῶν ἀνθοώπων μὲ καθολικὴ οοοοπτικὴ καὶ ἐνέογεια, πρέπει νὰ μὴ ἐεχνᾶμε τὸν παοαγνκωνισμένο Μαοτελάο, ποὺ στέκεται στὶς πηγὲς τῆς ζωντανῆς μας ἐθνικῆς παοάδοσης καὶ τὴν ἐγκαινιάζει

Τί ἦταν ὁ Μαοτελάος; Παιδὶ τῆς ἀοιστοκοατίας καὶ τοῦ λονιωτατισμοῦ, ποὺ ἀπὸ νωρὶς βαφτίστηκε στὸ νέο πνεῦμα κι' ἔνινε ἀνωνιστὴς τοῦ λαοῦ. Γεννήθηκε, μεγάλωσε, ἔζησε καὶ ἔδοασε καὶ σὰ στοιχειὸ τοῦ τόπου, πέθανε. στὴ στενὴ πεοιοχὴ ἑνὸς νησιοῦ. ὅπως ἡ Ζάκυνθο. μὰ ἡ ἐπίδοασή του στάθηκε πλατύτεοη, ξαπλώθηκε σ' ὅλα τὰ Ἑφτάνησα κι ἀπὸ κεῖ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Μαοτελάος εἶναι κοινωνικὸς καὶ μαζὶ πνευματικὸς ἀφυπνιστής. Σύνγοονος τοῦ Ρήνα καὶ συνοδοιπόοος του. δένεται κι' αὐτὸς τὶς ἴδιες ἐπιδράσεις. θεομαίνεται ἀπ' τὰ ἴδια ἰδανικὰ νιὰ πατοίδα καὶ νιὰ λευτεοιὰ καὶ γίνεται φλονεοὸς κήουκας καὶ δυναμικὸς φοοέας τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἐθνικοαπελευθεοωτικοῦ καὶ λαολυτοωτικοῦ πνεόματος τοῦ καιροῦ του, ποὺ στὰ Ἑφτάνησα καὶ περισσότερο στὴ Ζάκυνθο βρίσκει ἐντονώτεοη καὶ βαθύτεοη ἀπήχηση, γιατὶ ἐκεῖ ἡ πολιτικοκοινωνικὴ ἀτμόσφαιοα εἶναι ἠλεχτοισμένη ὅσο σὲ κανένα ἄλλο μέοος τοῦ ἑλληνισμοῦ. Οἱ μακροχόονιοι ἀγῶνες τῶν ποπολάοων μὲ τὸ τυοαννικὸ καὶ ἀφάνταστα διεοθαομένο ἀρχοντολόγι, ἐκδηλωθήκανε πάντα μὲ ὀξύτητα. γι' αὐτὸ ἔχουμε ἀπὸ πολὺ νωρὶς κινήματα πάνω σὲ κινήματα καὶ ταραχὲς καὶ χτυπήματα, ποὺ πνίγονται ἀπ' τὴν ὀλιναρχία μὲ τὴ βοήθεια τῆς δεσποτικῆς ξενοκοατίας. Οἱ ποπολάοοι πολεμᾶν στὰ Ἀρλωφικὰ (1770). παίρνουν νέες δυνάμεις μὲ τὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση (1789), δογανώνονται μὲ τὴν προέλαση τοῦ Ναπολέοντα κι ἔνουν τὴν εὐτυχία νὰ δεγτοῦν στὸ νησί τους τὸν ἀπελευθεοωτικὸ γαλλικὸ στοατὸ καὶ μαζί του νὰ τσακίσουν τὸ ἐγκλημαατικὸ ντόπιο ἀρχοντολόγι. Παοάλληλα ἀντηχεῖ πέρ' ὡς πέοα τὸ ἐθνενεοτικὸ κήρυνμα τοῦ Ρήνα. "Ολ' αὐτὰ τὰ μενάλα νεγονότα τὰ ἔζησε δίπλα καὶ μαζὶ μὲ τὸ λαό. ὁ Μαοτελάος. μαθητὴς τοῦ δολωμικοῦ ἐπαναστάτη Παναγιώτη Παλαμᾶ ποὺ καταφεύνει στὴ Ζάκυνθο. "Αναψε ἡ ἐφηβική του ψυχὴ ἀπὸ τόσες φλόγες. ποτίστηκε βαθιὰ μὲ τὸ νέο πνεῦμα καὶ νέμισε ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ μῖσος ἐνάντια στὴν ντόπια ἀριστοκοατία. ἕνα μῖσος ποὺ μόνο στὴ Ζάκυνθο μποοοῦσε νὰ τὸ ζήσει καανείς. γιατὶ ἐκεῖ ἡ καταπίεση κι ὁ ξεπεσιὸς εἶχε ἀκονίσει τὴν ταξικὴ πόλη.

Τὸ ἄστοο τοῦ Ναπολέοντα τὸ εἶδε καὶ τὸ γαιρέτησε ὁ Μαοτελάος παοάλληλα μὲ τὸ Ρήνα. Ὁ πεοίφημος θούριός του γοάφτηκε τὸν Ὀντώβριο τοῦ 1797 καὶ ἔνινε τὸ μασαλιώτικο ἐμβατήριο τῶν ποπολάοων. Σκόοπισε φωτιά. Ἐύπνησε συνειδήσεις. Ἀπ' τὸ πνεῦμα του εἶναι βγαλμένος ὁ Ὕμνος τοῦ Σολωμοῦ.

"Ὅθεν εἶσθε

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΩΔΗ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

Τοῦ Νικηφ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

II

Κύριός μου καὶ ἀδερφός μου, αὐτός, ποὺ χτίζει, αὐτὸς ποὺ ὀργώνει,
[αὐτὸς ποὺ τείνει
Νὰ συσκοτίσει τοὺς πλανῆτες καὶ δικούς του νὰ ἐντοιχίσει ἀστέρες
[καὶ νὰ βάλει
Χρώματα τῆς προτίμησής του στὶς αὐλαῖες ποὺ ἀνοίγουνε καὶ
[κλείνουν
Τὸ ἀθυσσαλέο πανόραμα τῆς μέρας! Ποὺ ἡμερώνει
Τὰ σκοτεινὰ συμπλέγματα τῆς φύσης, τοὺς ἀτίθασσους
Καιροὺς ποὺ πελαγοδρομοῦν στὴν ἀθυσσο καὶ ξεριζώνουνε τῶν
[ὀρέων
Τὶς πέτρες σὰ φτερὰ πουλιῶν! Αὐτὸς ποὺ κατεβαίνοντας
Ἀνοίγει δρόμους μὲς τῆς γῆς τὰ ἔγκατα κι' ἀνεβάζει
Τὸ κάρβουνο στοὺς ὤμους του!
Κύριός μου καὶ ἀδερφός μου, αὐτός, ποὺ σπέρνει, αὐτὸς ποὺ
[ὑψώνει
Τὰ στάχυα στὴν ἀγκάλη του γελώντας. Ποὺ βυθίζοντας
Στὸ διάστημα τὶς φλόγινες κεραῖες του, αἰχμαλωτίζει
Τὰ μυστικὰ ποτάμια του καὶ τὰ ὀδηγεῖ ἀπὸ τὸ ἄπειρο κάτω στὴ
[γῆ σὰν ἕνας
Μουτζουρωμένος ἄφτερος ἄγγελος ποὺ κρατεῖ στὰ χέρια του
Τὰ λευκὰ ἠνία τῶν ἀστεριῶν! Αὐτὸς ποὺ ἀνακαλύπτει
Μέσα σὲ κάθε κυβικὸ νεκροῦ χώρου τῆς νύχτας,
Ἔγχρωμα φῶτα, ὁράματα, φθόγγους! Καὶ ποὺ ζυμώνοντας
Τὶς δυὸ φωτιές, τὸ πνεῦμα του μὲ τὸ ἀναμμένο μέταλλο, δένει τὰ
[οἰκοδομήματα τοῦ χρόνου,
Ποὺ ἀνεμοσάνονται ἀπ' τοῦ χώρου τὰ ὑπερωκεάνεια ρεύματα,
Ὁλόρθος, κάτω ἀπὸ βροντώδεις θύελλες μὲ τὶς πλάτες του στηρί-
[ζοντας τὶς πόλεις!

Ἤθελα νάχω κατεβεῖ ἀπ' τὴ φύση μὲ μιὰν ἔξοχη μοῖρα! Στε-
[φανωμένος
Μ' ἕνα γιγάντιο πνεῦμα ποὺ νὰ δύναμαι τὴ στιγμὴ αὐτὴ νὰ τὸ
[συντρίψω
Στὰ πόδια σου! Νὰ φωτιστεῖς καὶ νὰ φανεῖς ἀπὸ παντοῦ! Νὰ σκε-
[παστεῖς ἀπὸ αἴνους!
Ἄνεμοι ἀπὸ τριαντάφυλλα στὶς ἀγκαλιὲς νηπίων νὰ πορευτοῦνε
[πρὸς τὸ ματωμένο τους Γενάρχη,
Στρατιὲς νηπίων ποὺ θ' ἀνδρωθοῦν καὶ θὰ ὀρκιστοῦν ἁπλώνοντας
[τὸ χέρι τους πάνω στὸ φέρετρο
Τῆς ἐποχῆς μου! Αὐτὸ τὸ μαῦρο, αὐτὸ τὸ πένθιμο φέρετρο ποὺ
[τὸ μεταφέρει
Τὴν ὥρα αὐτὴ στοὺς ἄτυχους ὤμους της ἡ γενιά μου,
Βαδίζοντας σκυφτὴ κάτω ἀπ' τοῦ αἰῶνα μας τ' ἀδιέξοδα τιτάνεια
[σύννεφα!

Τὸ οὐράνιο ρεῦμα τοῦ φωτός, ἀντανακλᾶ χρυσίζοντας τὰ πάντα!
[Στὶς φυτεῖες
Πέφτει μιὰ φωτεινὴ βροχή, μιὰ ρόδινη πάχνη, ἀνακατεμένη,
Μὲ ἀόρατους κορυδαλλούς! Τὰ ἄροτρα τραγουδᾶνε!
Ποταμὸς ἄστρων μέσα μου, παφλάζοντας, τῆς ἁλαζονικῆς μου
Μόνωσης τὰ προσχήματα ρίχνει καὶ δίνομαι ὅλος
Στὸ ἴνδαλμα τῆς θρησκείας μου, ποὺ βρίσκεται ζωοποιημένο
Καὶ χαιρετᾶ ἀπ' τὰ πράσινα βάθρα του μὲ τὸ γέλιο του τὸν ἀνα-
[τέλλοντα ἥλιο, τὴν ἀνατέλλουσα βροχή!
Γιὰ σένα ὑπάρχω μοναχά, Κύριέ μου καὶ ἀδερφέ μου,
Ποὺ λειτουργεῖς ὀργώνοντας τὴ γῆς μέσα στοῦ σύμπαντος τὴν ἀπα-
[ράμιλλη ἐκκλησία,
Τὴ στολισμένη μὲ παντὸς εἴδους ἀστερισμούς, μὲ παντὸς εἴδους
[χρώματα,
Ποὺ τὴ διασχίζουνε καὶ τὴν περικυκλώνουνε ποτάμια ἄγραφης
[γοητείας.
Οἱ δυὸ παράδεισοι τῆς μέρας καὶ τῆς νύχτας!

Στὸ ἄδυτο ποὺ χτυπώντας τὸ σφυρὶ δουλεύει ὁ Κύριος, γονατίζω,
Μὲ τὰ χοντρὰ παπούτσια μου καὶ τοὺς ἁπλούς μου τρόπους καὶ
[προσεύχομαι
Γιατὶ εἶμαι ἕνας χωριάτης ἀπ' τὴν ὕπαιθρο τοῦ σύμπαντος κατε-
[βασμένος!

Ἕνας χωριάτης μὲ γυμνὴ φωνὴ καὶ μὲ περήφανο αἷμα,
Μὲ βλέμμα καθαρότερο κι' ἀπ' τοῦ ποιητοῦ, στὰ πλούσιά μου
[μαλλιὰ γαλάζιο ἀγέρα
Φέρνω ἀπ' τὰ ὄρη τῆς ὑγείας!
Ἀγγέλους σὰ γυμνὰ σπαθιὰ φέρνω μὲς στὴν ψυχή μου,
Τῆς Τέχνης καὶ τῆς Ὁμορφιᾶς ἀγγέλους ποὺ τοὺς μάζεψα ὅταν
[γύριζα μὲ τὸ κοπάδι τοῦ πατέρα μου,
Ἐκεῖ ψηλὰ στ' ἀπόκρημνα ξέφωτα τοῦ Ταϋγέτου!

1944

ΝΥΧΤΕΡΙΝΗ ΑΓΩΝΙΑ

Τοῦ Γ. ΜΥΛΩΝΟΓΙΑΝΝΗ

Μιὰ πίκρα βαθειὰ καὶ πλατειά, σὰν τὴ θάλασσα,
πλημμύρα στὶς νύχτες μου χύνεται, δίχως
σὰ φράγμα νὰ στέκεται μπρός της ὁ στίχος,
μιὰ πίκρα ποὺ μ' ὅλα τ' ἀνθρώπινα θ' ἄλλασσα.

Ἐσύ, ἀδερφέ μου, δὲν ἔνοιωσες τίποτα
κι' εἶν' ὅλα γιὰ σένα γραμμὲς καὶ τοπία,
καθὼς δὲ σὲ μάραναν τόσα βιβλία,
καθὼς δὲ σὲ σπάραξαν ὅλα τ' ἀνείπωτα.

Δὲν εἶδες νὰ φεύγει μακριὰ καὶ νὰ χάνεται,
πουλὶ γοργοτάξιδο, κάθε χαρά σου,
δὲν ἄκουσες, μόνος σὰν ἤσουν: στοχάσου!,
τὴ νειότη δὲν ἔνοιωσες — βάλτος — νὰ πιάνεται.

Ὡραῖος κι' ἀσύλληπτος πάντα σου στάθηκες
σὲ κείνη τὴν ἔξοχη, θεία σιγή σου,
τὴν κάθε σου νύχτα τὸ φῶς τῆς ἀβύσσου
ποτέ του δὲν ἔλουσε... Κι' οὔτε σιχάθηκες

Τὴν ἄνοστη γεύση ποὺ δίνουν τὰ πράγματα,
καρπὸ πληχτικῶν ἡμερῶν, τὸ μαράζι
τῶν ἄδειων ὡρῶν, ποὺ καμμιὰ δὲ σπαράζει
τὸ βίο σου, σὰν τῶν δαιμόνων τὰ τάγματα.

Γιὰ σέναν κι' ὁ ἔρωτας εἶναι τ' ἀπόσταγμα
τῶν θρύλων, πιοτὸ τῶν θεῶν κι' ἀμβροσία,
στ' ἀγνά σου τὰ μάτια ποτὲς ἰκεσία
δὲ λάμπει, μὰ — βέλη! — ραμφίζουν τὸ πρόσταγμα.

Μιὰ πίκρα βαθειὰ καὶ πλατειά, σὰν τὴ θάλασσα,
πλημμύρα στὶς νύχτες μου χύνεται, κι' ὅμως
σαλπίγγων καλέσματα στέλνει μου ὁ δρόμος
νὰ χτίσω καὶ πάλι τοὺς πύργους ποὺ χάλασα.

•

ΚΙ' ΕΒΡΕΧΕ

Τοῦ Νίκου ΚΑΡΥΔΗ

Τ' ἀεροπλάνα πολυβολοῦσαν τὰ σπίτια μας
οἱ ὅλμοι γκρεμίζανε τὶς πόρτες
τὸ σκοτάδι ἔμπαινε στὶς κάμαρες
ἀπ' τὰ σπασμένα τζάμια τῶν παραθυριῶν.

Στὸ μπαλκόνι εἴχαμε κρεμάσει ἕνα σεντόνι
καὶ ζητούσαμε βοήθεια
σ' ἕνα ματωμένο μαξιλάρι πέθαινε
ἕνας ἄγνωστος ἄνθρωπος.

Ἡ ὥρα δύο τοῦ μεσημεριοῦ
κι' ἔβρεχε.

Ἀνάμεσα στὶς πιπεριὲς καὶ τοὺς εὐκάλυπτους
ἐκεῖ στὸ γύρισμα τοῦ ἔρημου δρόμου
στηλώναμε τὰ μάτια τῆς ἐλπίδας
καὶ περιμέναμε νὰ φανεῖς
σὰν σημαία, σὰν ἀγέρας
ἔστω σὰν θάνατος.

Ἡ ὥρα δύο τοῦ μεσημεριοῦ
κι' ἔβρεχε.

ΕΛΕΓΕΣ ΧΑΙΡΟΥΜΑΙ...

Ἔλεγες χαίρουμαι
ποὺ ἔρχεται ἡ ἄνοιξη
χαίρουμαι ποὺ ἔρχεται ἡ ἄνοιξη
κι' ἕνας χαρταετὸς κόκκινος μὲ μακρὺ σπάγγο
κυνηγοῦσε σὰν τρελλὸς τ' ἀπογευματινὰ σύννεφα.

Οἱ πέτρες ποὺ καθήσαμε εἴτανε γκρίζες
τὸ μακρινὸ πράσινο τοῦ Λυκαβηττοῦ σκοῦρο
καὶ δυὸ παιδιὰ ποὺ κάποτε θάμαστε ἐμεῖς
πάλευαν πάνω σὲ κάτι πέτρες
σὰν σὲ πρωϊνὸ ξέστρωτο κρεββάτι.

Ἤρθε ἕνα ρίγος σὰν μήνυμα καὶ μᾶς ἄγγιξε
μπορεῖ ἀπὸ τὸν κόκκινο χαρταετὸ
μπορεῖ ἀπὸ κεῖνο τὸ πράσινο ποῦταν
τόσο μακρινὸ καὶ τόσο σκοῦρο
κι' ἴσως ἀπὸ τὰ δυὸ παιδιὰ
ποὺ δὲ θάμαστε ποτὲ πιὰ ἐμεῖς.

Φύγαμε.
Οἱ γκρίζες πέτρες κατρακύλησαν
γκρεμίσανε καὶ θάψανε.
Ὁρίζουμε τὴ ζωή μας.

Τὸ ἑλληνικὸ ἀφήγημα

ΤΟ ΡΕΜΑ

Τοῦ Κοσμᾶ ΠΟΛΙΤΗ

2.—

— Πάει, τέλειωσε πιὰ τὸ ντραβέρι, πρόφερε ὁ Ἠλίας ὅπως νὰ μιλοῦσε μὲ τὸν ἑαυτό του.

Δὲν κραυγήθηκε ὁ Μπατής.

— Βρὲ εἶσαι Γερμανὸς γιὰ Ἕλληνας; Μιὰ τέτοια ὥρα συλλογιέται τὰ λεφτά! Τὸ ντραβέρι! Νά, μωρέ, τί τὰ κάνω γώ!

Ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη τοῦ πανταλονιοῦ του μιὰ φούχτα μπανκανότες καὶ τὶς πετάει στὸ μικρό:

— Πάρε, βρὲ σύ, νὰ φᾶς ἕνα λουκούμι.

Ὁ Ἠλίας ἀλοιθώριζε κοιτάζοντας τὶς μπανκανότες ποὺ σκορπίσανε στὸ χῶμα.

— Πάρ'τα, ξαναπὲ τοῦ μικροῦ ὁ Μπατής.

— Δὲν τὰ θέλω, ἀποκρίθηκε ὁ Βασιλάκης σουφρώνοντας τὰ φρύδια.

Σὰ νὰ παίξανε τὰ ματόφυλα τοῦ Μπατή. Χαμογέλασε.

— Χμ, ἔχομε, βλέπω, καὶ φιλότιμο! Πόσο χρονῶ εἶσαι, βρέ σύ;

— Δεκατριῶ.

— Βρὲ τί δεκατριῶ; ἀνακατώθηκε ὁ Ἠλίας. Προχτὲς δὲν ἔκλεισες τὰ δώδεκα; Βρὲ νὰ πάρ' ἡ... Μπατή, ξέρεις τί μοῦλεγε πάνω στὴν ὥρα ποὺ ἤρθες; Μοῦλεγε: «μπαρμπούλη, ἐγὼ θὰ μείνω ἐργένης, νά, ὅπως ὁ Μπατής». Μὰ τὸ Θεὸ μοῦ τῶπε! Τότε τοῦ λέω: «Δεύτερος Μπατὴς δὲ μεταγίνεται» — μὰ τὸ Θεὸ τοῦ τῶπα, πρόσθεσε μὴ ξέροντας κι ὁ ἴδιος γιατὶ λέει ψέματα.

Τὸ παιδὶ γύρισε τὸ κεφάλι του ἀπότομα κατὰ τὸ θεῖο του. Μέσ' στὰ μεγάλα σκοτεινά του μάτια ἔλαμψε κάποια φλόγα.

— Κόφτο, ἔ! τοῦ κάνει ζωηρὰ μὲ μιὰ φωνὴ ποὺ ὡστόσο δὲν ἀντηχοῦσε πολὺ σίγουρη. Κοίταζε τὴ δουλειά σου!

— Βρὲ τὸ μπαγάσικο! ἀποδοκίμασε ὁ Μπατής. Ἔλα πιὸ δῶ. Γιὰ πές μου, θὲς νὰ δουλέψεις;

— Γιατὶ νὰ μὴ θέλω; Νὰ ξέρεις ὅμως πὼς δὲν τρώω λουκούμια.

— Δὲν τῶπα γιὰ νὰ σὲ προσβάλω, τοῦ ἀποκρίθηκε μὲ μαλακιὰ φωνή.

Ὁ Ἠλίας ἀνασήκωσε μὲ κόπο τὸ πελώριο κορμί του. Μὲ μιὰ προσπάθεια στάθηκε ὀρθὸς καὶ βγῆκε ἀπὸ τὸ βαθούλωμα.

— Τί καθόμαστε; τοὺς λέει. Μιὰ καὶ δὲ θάρθει ὁ Τζάκομο μὲ τὸ σακί...

Ἀλοιθώριζε ἀκόμη κοιτάζοντας τὶς σκόρπιες μπανκανότες. Μὰ ὁ Μπατὴς τὶς μάζωξε ἀπὸ χάμω καὶ τὶς ξανάβαλε στὴν τσέπη.

Ξεκίνησαν οἱ τρεῖς πάνω στὸ Διαβολόρεμα. Ὁ ἥλιος κατρακυλοῦσε ἀπὸ τὴν ἀνηφοριά, κιόλα καφτερός, ἀποβροχάρης. Μπροστὰ ὁ Μπατὴς μὲ τὸ μικρό, πίσω τους ἔσερνε τὰ πόδια ὁ Ἠλίας, λαχανιασμένος ὅπως πάντα, τὸ κεφάλι του κατεβασμένο, μὲ τὸ μυαλὸ σὲ κάποια συλλογή.

Νά πάλι, τώρα ποὺ ὅπου νάναι μπαίνει ὁ χειμώνας ἔπιασε νὰ στραβώσει κι' ἡ δουλιά. Βρήκανε τὴν ὥρα νὰ ὑπογράψουνε! Βρωμοταλιάνοι! Τὸ Μπατή, βέβαια, δὲν τὸν νιάζει, ὅσο καὶ νὰ ρεμπελεύει θἄχει μαζώξει παραδάκια, ὅλες οἱ καλὲς δουλιὲς ἤτανε γιὰ κεῖνον, τὰ σακιὰ μὲ τὸ κοφτὸ μακαρονάκι, τὰ κεφάλια ἡ παρμεζάνα — πάντα του καταφερτζῆς. Ὅσο γιὰ τὸν ἴδιο, τὲν Ἠλία, ποῦ καὶ ποῦ καμιὰ κονσέρβα, ἔνα-δυὸ καρβέλια τὴ βδομάδα, κι ἐκεῖνο τὸ ἀνούσιο γερμανικὸ τυρὶ μέσα σὲ σωληνάρια. Τί νὰ πρωτοκάνεις, νὰ μασᾶς ἢ νὰ μεταπουλήσεις ἀπὸ δαῦτα; Μονάχα μιὰ φορὰ ποὺ ἄνοιξε ἡ τύχη του, τότε ποὺ ὁ Ἀμάτος, ὁ ἀγαπητικὸς τῆς Φούλας, τοῦ πούλησε τὸ ὁπλοπολυβόλο. Καλὴ δουλιὰ γιὰ ἕναν ποὺ ἔχει σχέσεις. Μὰ δὲν ἤξερε τὸν τρόπο γιὰ νὰ τὸ ξεκάνει στὴ μεριὰ ποὺ πρέπει. Ἀναγκάστηκε νὰ τὸ ξεφορτωθεῖ καὶ τοῦτο μέσο τοῦ Μπατή, μὲ κέρδος ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάρικα. Τί ζωὴ ἔχουν ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάρικα; Νάτανε τώρα, ποὺ σίγουρα ἡ λίρα θὰ ξεπέσει ὡς τὰ ἑκατὸ τουλάχιστο μιὰ καὶ ὑπόγραψε ὁ Ἰταλός...

Ἔβγαλε τὸ σακάκι του γιατὶ ὁ ἥλιος τοῦ χτύπαγε τὴν πλάτη καὶ τὸν ἔτρωγε ἡ δρωτίδα. Ξύστηκε πάνω ἀπὸ τὸ πουκάμισο. Δυὸ σκυλιὰ παρατήσανε κάποιο ψοφίμι καὶ οὐρλιάζανε μὲ τεντωμένο τὸ λαιμὸ πάνω ἀπὸ τὸ ρέμα.

... Τί ὄφελος πὼς θὰ ξεπέσ' ἡ λίρα; Τὸ ἐνάντιο, τὰ τρία πακέτα σουρογκάτο ποὺ τοῦ ἀπομείναν, θὰ τὰ ξεκάνει μὲ ζημία. Φταίει ὁ Τζάκομο. Προχτὲς ἀκόμα τὸν ρωτάει: — Θὰ ὑπογράψει, βρὲ ἡ Ἰταλία; Ἰτάλια καπούτ; — Νό, τοῦ λέει αὐτός, Ἰτάλια γκουέρα, παλικάρ...

— Τόχαψα κι ἐγὼ σὰ νάμουνα ὁ Χίτλερ!

Ἰτάλια θὰ πλερώσει τώρα τὴ ζημιά;... Ὅσο γιὰ τ' ὁπλοπολυβόλο, καλύτερα ποὺ τόβγαλε ἀπὸ πάνω του κι ἂς ἤτανε μικρὸ τὸ κέρδος. Μεγάλο ριζικὸ, αὐτὲς εἶναι δουλιὲς γιὰ τὸ Μπατὴ ποὺ ὅλο καὶ ντραβερίζεται μὲ τοὺς ἀντάρτες, μιὰ στὸ καρφὶ καὶ μιὰ στὸ πέταλο, τἄχει καλὰ μὲ ὅλους. Τὶς μέρες ποὺ χάνεται ἀπὸ τὸ Διαβολόρεμα λένε πὼς ἀνεβαίνει στὸ βουνό, στὴν Πάρνη. Πρέπει σιγὰ-σιγά, μὲ τρόπο, νὰ τραβηχτεῖ κι ὁ ἴδιος ἀπ' τὶς φιλίες τοῦ Μπατή. Προχτὲς ἀκόμα κάποιος ντραγουμάνος πάσχισε νὰ τοῦ πάρει λόγια...

Εἴχανε φτάσει μπρὸς στὸ νοσοκομεῖο τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, πάνω στὴν ἄσφαλτο. Τρεῖς-τέσσεροι φαντάροι Γερμανοὶ πήγαιναν κατὰ κεῖ, βαριοὶ μέσα στὶς μπότες τους. Ὁ Ἠλίας τοὺς πῆρε ἀπὸ κοντά:

— Ἄλες κάουφεν, καμεράντ, ἄλες κάουφεν, ἄλες κάουφεν.

Ἐκεῖνοι προσπεράσανε ἀμίλητοι καὶ βλοαυροί. Μπορεῖ ἕνας Γερμανὸς νἄχει δική του σκέψη; Τὸ ρέμα, τὰ σκυλιά, ἡ ἄσφαλτο, τὰ σπίτια, ὅλα κάτι σκέφτονταν. Μὰ ἕνας Γερμανὸς ποτέ. Ὅ,τι τοῦ πεῖ ὁ πιὸ μεγάλος.

Ὁ Μπατὴς γύρισε πίσω τὸ κεφάλι:

— Θὰ μείνεις πάντα σου ψιλικατζής, μωρὲ Ἠλία! — κι ὅπως ὁ ἄλλος δὲν ἀποκρινότανε, τοῦ λέει ἀκόμα:

— Βρὲ δὲν καταλαβαίνεις πὼς θὰ βγεῖ δουλιὰ τώρα ποὺ θὰ ξεκάνουνε τὸ ὁλικό τους οἱ Ταλιάνοι; Αὐτὲς εἶναι δουλιές.

— Δουλιὲς γιὰ λόγου σου. Ἐγὼ τραβάω πίσω γιὰ τὸ σπίτι.

Ὁ μικρὸς ἐσήκωσε τὸ κεφάλι, κοίταξε τὸ Μπατὴ μ' ἀναστραμένα μάτια.

— Τὸ παιδὶ ἄστο μαζί μου, λέει τοῦ Ἠλία, ἔτσι, ἀφαιρεμένα, σα νὰ μὴ δίνει σημασία.

Ὁ Ἠλίας γύρισε τὴν πλάτη κι ἔφυγε κατὰ τὸ ρέμα, τὸ σακάκι ἀλὰ ρεμπέτα πάνω στὸ ζερβί του ὦμο.

Οἱ δυὸ τους μπήκανε στὰ σοκάκια τοῦ συνοικισμοῦ, πίσω ἀπὸ τὴν Ἅγια Τριάδα. Μπροστὰ στὶς πόρτες τριγυρνοῦσαν τὰ γατιά, συρτὰ πάνω στὸ χῶμα, νιαουρίζοντας λυπητερά, μὲ ἀχόρταγες ματιές. Κάπου ἐκεῖ κοντὰ τσίριζε τὸ πριόνι τοῦ ξυλάδικου ἀνάκατα μὲ τὸ ξεθύμασμα τῆς μηχανῆς. Ἕνας ὅμιλος εἶχε στήσει διαβούλιο ἔξω ἀπὸ τὸ «Γραφεῖο Κηδειῶν» τοῦ Νέστορα. Ἴσως μιλοῦν γιὰ τὴ συνθηκολόγηση, μπορεῖ καὶ γιὰ δουλιές. Κάποιος τους ἔγνεψε τοῦ Μπατή. Μὰ τοῦτος τράβηξε τὸ δρόμο του, κάνοντας τὸν ἀνίδεο. Μακριά, πάνω στὴ λευφόρο, περνοῦσ' ἕνα λευφορεῖο ξεχαρβαλωμένο, σέρνοντας πέντ' ἔξη καροτσάκια, δεμένα τὸ ἕνα πίσω ἀπὸ τ' ἄλλο.

— Σοῦκανε νόημα, τοῦ λέει ὁ μικρός.

— Πολλοὶ κοκόροι, τοῦ ἀποκρίθηκε ξερά.

Ἔστρψαν τὴ γωνία. Ὁ Μπατὴς κοντοστάθηκε ν' ἀνάψει ἕνα τσιγάρο, ἄβιαστα, χασομερώντας.

— Μπατή, κάτι σὲ θέλω, τοῦ λέει ξοπίσω του ὁ ἄλλος ποὺ ξέφυγε ἀπ' τὴν παρέα.

Τὸν πῆρε ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ κάναν λίγα βήματα μιλώντας ἐμπιστευτικά, μὲ χαμηλὴ φωνή.

— Οἱ δυό μας κι ὁ μικρός, εἶπε στὸ τέλος ὁ Μπατής. Ἄλλη παρέα δὲ χρειάζεται. Βρὲ Βασιλάκη, ἔλα δῶ! Ξέρεις τὴ μάντρα πίσω ἀπὸ τὸ ξυλάδικο; — καὶ κάτι τοῦλεγε πιὸ σιγανά.

— Κατάλαβες; τοῦ λέει κι ὁ ἄλλος. Μὲ τὴ σφυριγματιά, θὰ τρέξεις...

Τὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ ζωηρέψαν. Ἐπιτέλους! νὰ ποὺ τὸν λογαριάζουνε γιὰ κάτι. Τοὺς κοίταζε ὅπως ξεμακραίναν. Ἐτοῦτος, ναί! Ἄ, σίγουρα πὼς δὲ θὰ παντρευτεῖ σὰ μεγαλώσει, ὄλ' ἡ γειτονιὰ τὸ ξέρει πὼς ὁ θειός του κρέμεται στὰ φουστάνια τῆς γυναίκας του. Ἄντρας! Αὐτὸ θὰ πεῖ ἕνας ἄντρας!...

Ὁ Μπατὴς μὲ τὸ σύντροφό του κατηφορίσανε δεξιά, δίχως νὰ ξαναπεράσουν μπρὸς ἀπὸ τὸ πεθαμενατζίδικο τοῦ Νέστορα. Ἔστριψαν τὴ γωνία καὶ βγήκανε στὸν ἄλλο δρόμο, πίσω ἀπὸ τὸ ξυλάδικο τοῦ Ἀλέκου. Σὰν κάτι νὰ ὑποψιάστηκε κι αὐτός. Βγῆκε ἀπὸ τὴν ἀποθήκη του κι ἀπόμεινε γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐξετάζοντας τριγύρω μὲ τὸ μάτι. Μὰ ἡ παρέα μπροστὰ στοῦ Νέστορα εἶχε διαλυθεῖ, μονάχα ὁ Βασιλάκης καθόταν στὸ πεζοῦλι τοῦ ψωμάδικου, κάτι σχεδίαζε μ' ἕνα μολύβι, κάτι μακρουλό. πλαί στὸ VINCEREMO ποὺ φαντάζει ζωγραφισμένο κόκκινο πάνω στὸν τοῖχο. Μιὰ μυρωδιὰ ψωμιοῦ ἔχει ἀπομείνει ἐδῶ γύρω. Μὰ ὁ φοῦρνος ἔκλεισε ἀπὸ χτὲς καὶ δὲν ξανάβγαλε ψωμί. Δὲν ἔφτασε φορτίο μὲ σιτάρι. Λένε πὼς οἱ Γερμανοὶ βουλιάξαν τὸ καράβι.

Τώρα ὁ Ἀλέκος συλλογιέται τὴ μυστικὴ κομπίνα μὲ τὸ σιτιστὴ ἀνθυπομοίραρχο. Μὰ πρέπει νὰ μιλήσει καὶ τοῦ μάγερα — ἔτσι τὸ βρεμένο πεῦκο θὰ περάσει γιὰ καψάλι: τρακόσες τριάντα δραχμοῦλες ἡ ὀκά. Στὸ σιτιτροφὸ του θὰ λογαριάσει γιὰ διακόσες, ἑκατὸ σαράντα εἶναι τὸ κόστος.

Ὁ Μπατὴς μὲ τὸ Λεμονὴ στρίψανε τὴ γωνιὰ τοῦ δρόμου, πίσω ἀπὸ τὸ ξυλάδικο.

— Ἐκεῖ, ἔβειξε ὁ Λεμονής. Φυλάει βάρδια.

Ἔξω ἀπὸ κάποιο μαντρότοιχο ἐρειπωμένο καθόταν μιὰ κοπέλα μὲ τὰ πισινὰ πάνω στὶς φτέρνες. Καθὼς τοὺς εἶδε νὰ σιμώνουν στραβομούριασε.

— Γειά σου, Φούλα! τὴ χαιρέτησε ὁ Μπατής. Ἔ, εἶσαι πάλι σήμερα — κι ἔριξε ἀπὸ πάνω μιὰ ματιὰ στὸν κόρφο της ποὺ ξεχειλοῦσε ἀπὸ τὴ μπλούζα.

Ἐκείνη δὲν τοῦ ἀποκρίθηκε.

— Εἶναι σικλετιασμένη μὲ τὰ νέα, εἶπε ὁ Λεμονής. Γιὰ τὸν Ἀμάτο κάνεις ἔτσι; Ἔνια σου, βρὲ Φούλα, θὰ τὸν κρύψομε. Νά, θὰ νιαστεῖ ὁ Μπατής.

— Τὸν ἔχω πιὸ καλὰ κι ἀπὸ τὰ μάτια μου, ὅ,τι κι ἂν πεῖτε, μουρμούρισε ἡ κοπέλα δίχως νὰ τοὺς κοιτάξει.

Ὁ Μπατὴς εἶχε προχωρήσει λίγα βήματα. Ἔκανε πὼς γύριζε πίσω κάτι νὰ πεῖ στὸ Λεμονή, καὶ στάθηκε μπροστὰ στὴ μάντρα.

— Μπᾶ! — κάνει τάχα μ' ἔκπληξη — νά ὁ Ἀμάτο!

Μέσα στὴ μάντρα πίσω ἀπ' τὰ χαλάσματα καὶ κάτι πλίθες στοιβαγμένες, βρισκότανε παρκαρισμένο ἕνα μεγάλο φορτηγὸ αὐτοκίνητο, ἀπὸ κεῖνα ποὺ οἱ πισινές τους ρόδες εἶναι μεγάλες μὲ λάστιχα διπλά. Τρεῖς Ἰταλοὶ φαντάροι καταγινότανε σκυμένοι, λαχανιασμένοι ἀπὸ τὴ βιάση, ἄλλος μὲ τὸν κρίκο, ἄλλος νὰ ξεβιδώνει τὰ λάστιχα τῆς ρόδας. Τὸ μοῦτσο τους γυάλιζε κόκκινο καὶ ἱδρωμένο.

— Μποντζόρνο, Ἀμάτο!

— Μπορτζόρνο, ἀποκρίθηκε ἀπὸ μέσα μιὰ ἄκεφη φωνή.

— Βρὲ Μπατή, παρακάλεσε ἡ Φούλα, μὴ φωνάζεις, θὰ ξυπνήσ' ἡ γειτονιὰ καὶ θὰ τοὺς πάρουνε χαμπάρι!

Ἤτανε κιόλα ξύπνια ἡ γειτονιά. Μέσ' ἀπὸ 'να παράθυρο φαιντάνε μιὰ ὥρμιη γυναίκα νὰ χτενίζει τὰ ψαρὰ μαλιά της. Ὁ γυρατζῆς πέρναγε σκυφτὸς διαλαλώντας μὲ βραχνὴ φωνὴ τὰ σέσκουλα. Πίσω του, νιαουρίζανε οἱ γάτοι. Θυμότανε ἴσως τὴ φωνή του ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ διαλαλοῦσε τὸ πνεμόνι.

— Βρὲ Μπατή, ξαναπὲ ἡ Φούλα μὲ τὸν ἴδιο τόνο, ἄμε στὴ δουλιά σου, νὰ χαρεῖς.

— Καὶ βέβαια θὰ πάω — τί δουλιὰ ἔχω δῶ; Στάθηκα μονάχα, μάτια μου νὰ σὲ καλημερίσω.

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ: Ἡ συνέχεια.

Ἡ πνευματική μας κληρονομιά

«ΤΑΞΙΔΙ»

(Ἀποσπάσματα)

Τοῦ Γιάννη ΨΥΧΑΡΗ

Ὁ ἥλιος ἀνάτελνε τότες στὴ ζωή μου. Ἕνας ἥλιος μοῦ φαινότανε ἡ Ἑλλάδα ὅλη. Μοῦ φώτιζε ὁ ἥλιος τὴν ψυχή. Σὰ νὰ τὸν ἔβλεπα πρώτη φορά, ὅταν κατέβηκα στὴν Πόλη, στὰ Νησιά, στὴν Ἀθήνα. Κι' ὡστόσο τὸν ἤξαιρα κι' ἀπὸ πρῶτα ἐκεῖνο τὸν ἥλιο, τὸν ἤξαιρα καλά. Εἴτανε ὁ ἥλιος ποὺ γνώρισα στὴν Πόλη παιδί, ἕνας ἥλιος φρέσκος, ὄχι φλογισμένος, ὅπως τονὲ φαντάζουνται πολλοί. Τὴν ἄνοιξη, κάποτες καὶ τὸ καλοκαίρι, στὸ παλιό μας τὸ σπίτι τοῦ Γαλατᾶ, στὸ πέτρινο τὸ σπίτι, ἀπὸ πάνω ἀπὸ τ' ἀψηλὸ τὸ παραθύρι, πρωῖ πρωῖ, τὸν ἔβλεπα τὸν ἥλιο στὸ Μπογάζι, τὸν ἔβλεπα στὰ κύματα μέσα νὰ μπαίνει, νὰ λούζεται στὰ νερὰ τὰ διαμαντένια, νὰ χρυσώνει παρέκει τὶς κορφοῦλες, καὶ κάποια παράξενη, μυρωδάτη, δροσάτη ἀπαχνιὰ ποὺ ἀνέβαινε ὡς ἐμένα μὲ τὸν ἀέρα τὸ βελουδένιο, μὲ περέχουνε καὶ μὲ ξυπνοῦσε.

Πρέπει κανεὶς νἄζησε στὰ μέρη μας ἀπὸ μικρός, γιὰ νὰ καταλάβει, γιὰ νὰ νιώσει, γιὰ ν' ἀγαπήσει ὅλη τὴ γλύκα, ὅλο τὸ νόημα τὸ ἄγνωστο ἄλλοῦ, ποὺ ἔχει τὸ ἀταίριαχτο κι' ἁπλὸ ρῆμα ξ υ π ν ῶ. Ναί, ξυπνᾶς καὶ χαίρεσαι ἀμέσως. Χαίρεσαι τὴ Δημιουργία, τὴν ὕπαρξη, χαίρεσαι τὸν οὐρανὸ ποὺ ἰδιοστιγμίς, ἄμα φέξει, ὅλα τὰ πράματα σοῦ τὰ ξεσκεπάζει, λὲς μάλιστα καὶ πρόθυμος σοῦ τὰ φέρνει ὡς τὰ χείλια, σὰν ποτήρι κρύο νερό, νὰ πιεῖς καὶ ν' ἀνασάνεις. Γίνεσαι καὶ σὺ Δημιουργία, παύεις νὰ εἶσαι ἄτομο, χάνεσαι μέσα στὴν Πλάση, ὅπως χάνεται στὰ κύματα τὸ κῦμα, ὅπως χάνεται τὸ λούλουδο στὸν κάμπο. Στοὺς ἄλλους τόπους ἀργεῖ νὰ ξημερώσει· φιλάργερος ὁ οὐρανός, κ' ἕνα ἕνα σοῦ τὰ ξεφανερώνει, θολὰ κάποτες καὶ σκοῦρα. Στὴν Ἀνατολὴ καὶ στὴν Ἑλλάδα, μὲ μιᾶς ὅλα τὰ ξανοίγεις. Κοιτάζεις κ' ἡ ματιά σου ἀρπάζει τὸν κόσμο· ἀναπνὲς κ' ἡ ἀναπνοή σου τὸν κόσμο ἀναπνέει.

●

Ὁ Σολωμὸς εἶχε τοὺς λόγους του ποὺ ἔβαζε μαζὶ Τούρκους καὶ δασκάλους. «Μήγαρις ἔχω ἄλλο στὸ νοῦ μου, πάρεξ ἐλευθερία καὶ γλῶσσα; Ἐκεῖνη ἄρχισε νὰ πατεῖ τὰ κεφάλια τὰ τούρκικα, τοῦτη θέλει νὰ πατήσει ὀγλήγορα τὰ σοφολογιωτατίστικα, καὶ ἔπειτα ἀγκαλιασμένες καὶ οἱ δυὸ θέλει προχωρήσουν εἰς τὸ δρόμο τῆς δόξας, χωρὶς ποτὲ νὰ γυρίσουν ὀπίσω, ἂν κανένας Σοφολογιώτατος κρώζει ἢ κανένας Τοῦρκος βαθίζει· γιὰ μὲ εἶναι ὅμοιοι καὶ οἱ δύο»... «Μοῦ πονεῖ ἡ ψυχή μου· οἱ δικοί μας χύνουν τὸ αἷμα τους ἀποκάτου ἀπὸ τὸ Σταυρό, γιὰ νὰ μᾶς κάμουν ἐλεύθερους, καὶ τοῦτος (ὁ Σοφολογιώτατος) καὶ ὅσοι τοῦ μοιάζουν, πολεμοῦν, γι' ἀνταμοιβή, νὰ τοὺς σηκώσουν τὴ γλώσσα.»

Ὁ Σολωμὸς ἤξαιρε καὶ φιλοσοφία κ' Ἱστορία· δὲ μιλοῦσε μὲ τέτοιο τρόπο μονάχα γιὰ νὰ πειράξει τοὺς δασκάλους ἢ νὰ βρίσει τοὺς Τούρκους. Ὁ νοῦς του πήγαινε πιὸ ἀψηλά· ἔβλεπε τοὺς αἰώνιους νόμους τῆς ἱστορίας. Ἕνας λαός, γιὰ νὰ γίνει ἔθνος, δὲν ἔχει παρὰ μιὰ μόνη ἀνάγκη· θέλει λεφτεριά. Πρέπει νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος, τοῦ χρειάζεται μ' ἄλλα λόγια ὑλικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνεξαρτησία. Ὅταν τοῦ λείπει λεφτεριά, μοιάζει σὰ νὰ συμμαζώνεται καὶ νὰ ζαρώνει· ὅταν τὴν ἔχει, ξαπλώνεται καὶ μὲ κάποιο τρόπο, ξετυλίγεται καὶ πάει. Ἀέρα, τόπο κι' οὐρανὸ γυρεύει ὁ νούς του καὶ τὸ κορμί του. Κάνει βασίλειο δικό του, πολεμᾶ νὰ τὸ μεγαλώσει· ὅσο μεγαλείτεο εἶναι, ὅσο πιὸ γερὸ κι' ἀσφαλισμένο, τόσο πιὸ πολὺ κ' οἱ ἰδέες του πληθαίνουνε καὶ μεγαλώνουνε. Τὸ πρῶτο θεμέλιο εἶναι τὸ χῶμα· μόνο μὲ τέτοια βάση, κατορθώνει κάτι νὰ κάμει ἕνας λαός. Θέλει ὅμως καὶ γλώσσα δική του, γλώσσα καινούργια κι' ὄχι παλιά· μονάχα μὲ τέτοια γλώσσα, βγάζει ἐθνικὴ φιλολογία κ' ἔχει σωστὴ λεφτεριά, ἀνεξαρτησία ἀλάκερη.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΕΣ

Τοῦ Κωστῆ ΠΑΛΑΜΑ

—Ἀνοῖχτε μας τὶς πόρτες Πολιτεῖες
οἱ πολεμῆστρες εἴμαστε Ἀμαζόνες,
οἱ ἀντρογύναικες, οἱ Δημοκρατίες.
Μὲ Σαλαμίνες καὶ μὲ Παρθενῶνες
τῶν ξεθεμελιωμῶν, ἐμεῖς αἰτίες
γιὰ νέα θεμελιώματα στοὺς αἰῶνες.
Ἀπὸ μᾶς Βενετιὲς καὶ Φλωρεντίες,
ἡ Ρώμ', ἡ Ἀθήνα θάνατες κορῶνες.
Στὴ γῆ ποὺ τὴν ποτίζει ὁ Σηκουάνας
πρωτόγινε τοῦ δρόμου μας παιάνας
ὕμνος τοῦ κόσμου· ἀκοῦτε οἱ Βασιλιάδες
Καίσαρες ὅσοι, Ταμερλᾶνοι, Τσάροι,
μὲ τοῦ Θεοῦ τὸ ἔλεος τάχα καὶ τὴ χάρη:
—Ξεσπερμευτές, ἐμπρός! Γιὰ τοὺς σποράδες.

ΦΕΜΕ

Τοῦ Δημήτρη ΜΥΡΑΤ

Λίγο μετὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου 1914-18, ὅταν μέσ' ἀπὸ τὸ χάος καὶ τὰ ἐρείπια, προσπαθοῦσαν οἱ λιγοστοὶ ποὺ πονοῦσαν τὸν τόπο τους νὰ δημιουργήσουν μιὰ καινούργια δημοκρατικὴ Γερμανία, λυτρωμένη ἀπ' τὰ ἰδανικὰ τοῦ πρωσικοῦ μιλιταρισμοῦ καὶ τῆς βίας, ἱδρύθηκε ἀπ' τοὺς ἴδιους ἐκείνους κύκλους ποὺ προκάλεσαν μὲ τὸν ἰμπεριαλιστικὸ πυρετό τους ὅλη τὴ φρίκη τῶν ἀσφυξιογόνων καὶ ὁμαδικῶν ἐκτελέσεων, μιὰ ἐθνικιστικὴ ὀργάνωση, μὲ ἀποκλειστικὸ πρόγραμμα, τὸ ξεπάστρεμα ὅλων τῶν δημοκρατικῶν στοιχείων ποὺ οἰκοδομοῦσαν ἀπ' τὰ χαλάσματα ἕνα εἰρηνικὸ κράτος, ἱκανὸ νὰ ζήσει ἁρμονικὰ μέσα στὴν εὐρωπαϊκὴ οἰκογένεια, καὶ προσπαθοῦσαν νὰ δώσουν τὴν εὐκαιρία στὸ γερμανικὸ λαὸ ν' ἀναπτύξει τὰ προτερήματά του, ὄχι πιὰ στὰ πεδία τῆς μάχης, στὰ χαρακώματα καὶ στὶς σφαγὲς τῶν γυναικόπαιδων, μὰ σ' ἄλλους, εὐγενέστερους κι' ἀνθρωπινότερους στίβους.

Ἡ τρομοκρατικὴ αὐτὴ ὀργάνωση ὀνομάστηκε «Φέμε» ποὺ στὴν παλιὰ γερμανικὴ διάλεχτο σήμαινε «τιμωρία». Στοὺς μέσους χρόνους λειτουργούσανε μὲ τὴν ὀνομασία τούτη βασιλικὰ δικαστήρια, τὸ περισσότερο στὴ Βεστφαλία. Ὅταν ἀργότερα θεωρήθηκε πὼς οἱ βασιλιάδες δείχνανε πιότερη ἀπ' ὅση χρειάζονταν ἐπιείκεια, τὰ δικαστήρια τοῦτα λειτουργούσανε πασάνομα, ἔβναζαν ἀποφάσεις καὶ τὶς ἐκτελοῦσαν, ἀκόμα κι' ἐνάντια στὴ θέληση τοῦ ἄρχοντα.

Μιὰ τέτοια πασάνομη ἑταιρία ἵδρυσαν στὰ 1919 ἀξιωματικοὶ τῆς διαλυμένης Ράιγσβερ. Μέλη της δίως ἤτανε καὶ δικαστικοί, ἀστυνόμοι, τελωνοφύλακες, κι' ἕνα σωρὸ ἄλλοι δημόσιοι ὑπάλληλοι τῆς καϊζερικῆς ἐπογῆς. Ἔτσι πού, ὅταν ὁ φονηᾶς ἐκτελοῦσε τὸ φόνο του, ἡ ἀστυνομία τὸν προστάτευε ἀπ' τὴν κακοποίηση τοῦ πλήθους, ἡ δίκη του ιεταβάλλονταν σὲ ὀπερέτα, κι' ὅλες οἱ δημόσιες ὑπηρεσίες μπαίνανε σ' ἐνέργεια νὰ διευκολύνουνε τὸν πατριώτη ποὺ ἐπιτελοῦσε τὸ ἐθνικό του χρέος.

Ἄπειρα ἤταν τὰ θύματα τῆς Φέμε. Ἀπ' τοὺς πρώτους ἔπεσε ὁ καθολικὸς βουλευτὴς τοῦ Κέντρου Ἔρτσμπέργκερ. Μετὰ τὴν ἀπόδραση τοῦ Κάϊζερ, ὁ τότε πρωθυπουργὸς Μὰξ φὸν Μπάντεν καὶ τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖο, τοῦγαν ἀναθέσει νὰ ὑπογράψει ἀπὸ μέρους τῆς Γερμανίας, μαζὶ μὲ τὸ σοσιαλιστὴ φὸν Βίντερφελντ, τὴν ἀνακωχή, στὸ Σπᾶ. Τοῦτο θεωρήθηκε φριχτὸ ἔγκλημα, ὁ Ἔρτσμπέργκερ καταδικάστηκε ἀπ' τὴ Φέμε, καὶ δολοφονήθηκε!

Ἔγιναν τότες τὰ πιὸ κωμικοτρανικὰ ἐπεισόδια. Ἡ ὁμάδα ποὺ σκότωσε τὸ Λίμπκνεχτ καὶ τὴ Ρόζα Λούξεμπουρνκ, εἶχε ἀρχηγοὺς τὸν πλοίαρχο Κανάρη — ἀπόγονο τοῦ μεγάλου ἥρωα τοῦ 21 — καὶ κάποιο λοχαγὸ Φόγκελ. Ὅταν πιάστηκαν οἱ φονηάδες καὶ στήθηκε στρατοδικεῖο νὰ τοὺς δικάσει, ὁ Κανάρης κι' ὁ Φόγκελ δὲν ἤταν στὰ ἑδώλια τῶν κατηγορουμένων, ἀλλὰ ὁ πρῶτος ἤταν πρόεδρος κι' ὁ δεύτερος ἐπίτροπος τοῦ στρατοδικείου!! Κατηγορούμενοι ἤτανε κάτι φαντάροι, κι' ἡ ποινὴ ποὺ τοὺς ἐπιβλήθηκε ἀστεία!

Ἀκολούθησαν πολλὲς ἐκτελέσεις. Μὰ ἡ πιὸ συνταραντικὴ ἤταν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Βάλτερ Ρατενάου, ποὖχει συνδέσει τ' ὄνομά του μὲ τὴ συνθήκη τοῦ Ραπάλο.

Ὁ Ρατενάου, τέκνο τῆς πολυβασανισμένης, μὰ τόσο γόνιμης σὲ μεγάλα πνεύματα ἑβραΐικης ράτσας, ἤτανε πρόεδρος τῆς πασίγνωστης ἠλεκτρικῆς ἑταιρίας AEG. Πενηντάρης πάνω κάτω, ζοῦσε μὲ τὴ γοητὰ μάννα του στὸ προάστιο τοῦ Βερολίνου Γκρούνεβαλντ.

Στὸν εἰδυλλιακὸ δρόμο, ἀνάμεσα προάστιο καὶ πόλη, σὲ κάποια στροφή, ἤταν μιὰ μπρούντζινη πλάκα κολλημένη πάνω σ' ἕνα δέντρο, ποὺ πληροφοροῦσε τοὺς διαβάτες πὼς σ' ἐκεῖνο τὸ σημεῖο εἶχε δολοφονηθεῖ. Μερικὲς τρύπες στὴν πλάκα φανέρωναν τὶς σφαῖρες ποὺ ἀστοχήσανε καὶ κοσφώθηκαν στὸν κορμό. Ὡς τὰ 1930, ποὺ εἶδα γιὰ τελευταία φορὰ τὸ Βερολῖνο, βρίσκονταν ἀκόμα ἐκεῖ. Φαντάζομαι πὼς μετὰ τὰ 33 ποὺ ἤρθε τὴν ἀρχὴ ὁ ἐθνικοσοσιαλισμός. Θὰ ξερριζώθηκε ὁλάκαιρο τὸ δέντρο!

Δυὸ ἤτανε οἱ δολοφόνοι: ὁ Κὲρν καὶ ὁ Φίσερ. Ὁ ἕνας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δυὸ πέρασε τὰ σύνορα τῆς Αὐστρίας — εἴπαιε πὼς ἡ Φέμε εἶχε θαυμαστὴ ὀργάνωση — καὶ δὲν ξανάγινε πιὰ λόγος. Ὁ ἄλλος ζώστηκε σὲ κάποιο σπίτι ἀπ' τὴν ἀστυνομία, καὶ, παράλογο τρομοκρατημένος, αὐτοχτόνησε.

Τότε συνέβη κάτι μοναδικὸ στὴν Ἱστορία τῶν ἐμφύλιων σπαραγμῶν: Αὐτὸς ποὺ αὐτοχτόνησε —δὲν θυμᾶμαι πιὰ ἂν ἤταν ὁ Κὲρν ἢ ὁ Φίσερ — ἄφισε στὸ Βερολῖνο μιὰ μητέρα παντέρπιμη. Τδμαθε ἡ γοητὰ μάννα τοῦ Ρατενάου καὶ τῆς Ἔγραψε ἀμέσως ἔν' ἀπ' τὰ πιὸ συγκινητικὰ γράμματα ποὺ γράφτηκαν ποτέ. Λυπᾶμαι ποὺ δὲν τὄχω ἀτόφιο, μὰ θυμᾶμαι κάπως τὸ περιεχόμενό του: Ἔγραφε ἡ γρηὰ Ρατενάου καὶ προσκαλοῦσε τὴν ἄλλη πονεμένη μάννα, νὰ πάει νὰ ζήσει κοντά της. Νὰ βάψουν πλάϊ πλάϊ τ' ἀγόρια τους, καὶ νὰ πηγαίνουν νὰ τὰ κλαῖνε μαζί! Τί σημαίνει ποιὸς ὁ θύτης καὶ ποιὸς τὸ θῦμα! Σημασία ἔχει πὼς χάσανε κι' οἱ δυὸ τὰ παιδιά τους. Μποεῖ νὰ χύνουν οἱ ἄνθρωποι τὸ αἷμα τους ὑπερασπίζοντας ἰδέες. Αὐτὸς δίως δὲν μποροῦσαν νἄγουν ἀμάχη οὔτε μῖσος, μιὰ κι' εἶναι φτιαγμένες ἀπ' τὴν ἴδια σάρκα, ἔχουν τὰ ἴδια σπλάχνα, τὶς ἴδιες καρδιὲς κι' ἀνῆκαν σὲ μιὰ τάξη: τὴν τάξη τῶν μανάδων.

Τέτοιο πάνω κάτω ἤταν τὸ γράμμα. Ἡ Φέμε ὅμως δὲ σταμάτησε τὸ ἀπαίσιο ἔργο της. Εἶχε μάλιστα τόσο ἀποθρασυνθεῖ, ὥστε ἔκανε καὶ φανερὰ ἐράνους.

Τοῦτα ὅλα μοῦ τὰ θύμισε μιὰ εἴδηση ποὺ διάβασα τὶς προάλλες στὶς ἐφημερίδες, πὼς στὴν κατεχόμενη Γερμανία δολοφονοῦνται σύμμαχοι στρατιῶτες κι' ἀντιφασίστες γερμανοί. Δὲν ὑπάρχει καμμιὰ ἀμφιβολία πὼς ἡ Φέμε ξανασυστήθηκε, ποιὸς ξέρει μὲ ποιὰ τώρα ὀνομασία, κι' ἄρχισε κι' ὅλας τὴ δράση της, προετοιμάζοντας τὸν τρίτο παγκόσμιο πόλεμο ποὺ θὰ ἀνειρεύουνται οἱ πρῶσοι μιλιταριστές.

Προφητικὰ στὰ 1928 ἔγραφε ὁ Τουχόλσκι σὲ κάποιο του βιβλίο: «... Πέρασαν μόλις 14 χρόνια ἀπ' τὴ μέρα ποὺ ἄρχισε ὁ παγκόσμιος πόλεμος, καὶ κοντεύουμε νὰ τὸν ξεχάσουμε. Ὄχι ἐντελῶς: γιατὶ δραστήρια δοκιμάζουν τὰ καινούργια του μηχανήματα οἱ

(Συνέχεια στὴ σελίδα 13)

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ, ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Τοῦ Γάλλου Claude ROY

Ἀραγκόν, Ἐλυάρ, Λουὰ Μασόν. Τὰ ὀνόματά τους φτάνουνε γιὰ νὰ μᾶς τὸ θυμίσουνε τώρα. κ' ἂν θέλαιε νὰ τὸ ξενάσουμε. Ὄχι. Ἡ ποίηση δὲν εἶνε αὐθαίρετος κι' αἰνιγματικὸς καρπὸς ἀπὸ αἰσθηματικὸ ξεχείλισμα. ἀπὸ μιὰν ἀστραποβόλα θεϊκὴ φώτιση τῆς ψυνῆς ποὺ ἔονεται στὸν ποιητὴ καὶ τὸν στεφανώνει μὲ μιὰν ἄρρητη γάση. γωρὶς ν' ἀφήνει κανένα ἄλλο ἴγνος ἐξὸν ἀπὸ τὸ ποίημα: τὸ ἔονο ποὺ νίνεται πλέριο καθ' ἑαυτό. ποὺ τελειώνεται μέσα στὸν ἴδιο τὸν ἐμυτό του. Ὅπως ὅλοι μας γνωρίζουμε σήμεροα μ' ἀπόλυτη σινουοιά. τὸ ποίημα εἶνε τὸ ἔονο ἑνὸς ποιητή. Κι' ὁ ποιητής, δὲν εἶνε ὁ ἀνειροπόλος ποὺ ταξιδεύει μὲ τὴ βάρκα τῶν ἀνείρων. Εἶνε ἄνθρωπος δραστήριος, κινούμενος. πνευματικός, μενάλος ταξιδευτής. μεγάλος ἐοαστής, μεναλόφωνας ἄνθρωπος ποὺ φτάνει ὡς τὴν ὑπερβολὴ ιιὰ καὶ τὸ κρασί. τὰ ἐρωτικὰ πάθη καὶ ἡ σπάταλη ζωτικότητα τὸν κάνουνε ν' ἀφήσει πρόωρα τὴ ζωή. Τὰ ποιήματα τοῦ Μυσσὲ δὲν πένραψε ὁ ποιητὴς Μυσσέ. μὰ ὁ ἴδιος ὁ Μυσσέ. τὸ ἀντίθετο δηλαδὴ ἀπὸ ἕναν ἥρωα λυιιφατικό, ὀνειροφαντασμένο, χαμένο.

Τὸ 1940-1944. ἡ ἐπονὴ τῆς παρανομιίας μᾶς δίνει ποῶτο τὸ κλειδὶ τοῦ ποιήματος. ποὺ εἶνε ὁ ἴδιος ὁ ποιητής. Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀλήθεια τῆς μόδας. Λίνο νοιάζονται σήμεροα νὰ ἐρμηνεύσουνε τὰ ἔονα μὲ τοὺς συνγναφεῖς τους. τοὺς καοποὺς ἀπὸ τὰ δέντοα. Κι' ὡστόσο. πάντα στόθηκαν οἱ μενάλοι ποιητὲς μενάλοι ἄνθοωποι. τοομαχτικοί. ἀξιοθαύμαστα ζωντανοί.

Ἂς θυιηθοῦμε τὸ Βινιὸν μὲ τὶς φυλακές. τὶς παρανομίες. τὶς φυνές του. τὸν Πιὲο Γκοενγκουάν. κήουκα τῶν ὅπλων τῆς αὐλῆς τῆς Λωοαίνης. ἄοπανα τῆς Ἰταλίας καὶ τραυιιατία πολέμου. τὸ Ζοακὶν ντὺ Μπελαί. διπλωμάτη. αὐλικό. ταξιδευτή. μηγανοοράφο. ἐοαστή. τὸν Ντὺ Μπαοτός. γεννᾶῖο λονανό. τὸν Ντ' Ὠιπινιέ. ποὺ τρένει μὲ τὸ πουκάιιισο στὴ μάνη. τοελλὸς στὸν πόλειιο ὅπως καὶ στὴν ποίηση. Τὸν Ἐτιὲν Ντυοάν. μενάλο παρανγνοισμένο. συνωμότη. γοοευτή. τραγουδιστή. πιθανὸ ἐοαστὴ μιᾶς βασίλισσας τῆς Γαλλίας ποὺ κάπκε ζωντανὸς στὴν πλατεῖα τῆς Γρέβης γιὰ ἔνκλημα ἐνάντης ποοδοσίας. Τὸ θυιιιάσιο Τεοαίλ. οὐνκενότο καὶ φιλελεύθεοο. ἀλήτη στὶς ἀλλαντέζικες στοάτες. ἐξόριστο τῶν λοντοέζικων καοπαρέ. καταδικασμένο νὰ καεῖ ζωντανός. αἰνιάλωτο στὸ μπουντοοῦμι τοῦ Μπασινιάκ καὶ πεθαμένο ἀπὸ τὶς φυλακίσεις. Χοειάζεται νὰ μιλήσουμε γιὰ τὸ Νεοβάλ. μὲ τὰ ταξίδια του καὶ τὶς τοὺφεοές του τοέλλες. τὸ Λαυιαοτίν. στασιαστή. ἐπιστάτη. πολιτικό. ἀιιπελουονό. τὸν Οὐνκὼ βουλευτή. πολεμιστή. δημοσιονόιφο. ἐξόοιστο. τὸν Μπωνταλαίο. τὸ Ρεμπώ. τὸν Ἀπολιναίο; Χοειάζεται τέλος ν' ἀνασέοουμε τόσα ὀνόματα γιὰ ν' ἀποδείξουμε πὼς ἡ ποίηση δὲν εἶνε ἡ ἔκφοαση μιᾶς κατηγοοίας ὀνειοοπόλων κι' αἰσθιμοστολόνων νοαφιάδων. μὰ πὼς εἶνε μιὰ ἰδιότητα ποὺ ἔχουν οἱ πιὸ φλονεοὲς. οἱ πιὸ διαυγεῖς. οἱ πιὸ πλούσιες ποοσωπικότητες. πὼς εἶνε ἡ ἐλεύθεοη ἄσκηση καὶ τὸ ὑτυιιπτὸ προνόμιο ὄχι τῶν ἀνθοώπων τῶν γοαμμάτων καὶ τῆς πέννας ἢ τῶν οιγηλῶν φθισικῶν καὶ τῶν αἰσθηματολόγων ἐφήβων, μὰ ἐκείνων ποὺ ἀξίζουνε πιὸ πολὺ νὰ λέγουνται ἄνθοωποι καὶ ἄνθωοποι ζωντανοί.

Ἂν πεοιοοίσουμε τὴν ἐξέτασή μας στοὺς σύγγονους ποιητὲς θὰ δοῦμε ἴσως τὸ ἴδιο φαινόμενο. Οὔτε ὁ Φοεντεοίκο Γκάοτσια Λόοκα στὴν Ἱσπανία. οὔτε ὁ Μαγιακόβσκυ στὴ Ῥωσσία. οὔτε ὁ Λάγκστον Χιοὺς ἢ ὁ Βάτσελ Λίντσεν στὴν Ἀμεοικὴ οὔτε οἱ σημεοινοὶ Γάλλοι ποιητὲς ποὺ συνκινοῦνε τὸ κοινὸ δὲν πεοιοοίζονται στὸ ἐπάνγελλια τοῦ ποιητή. μὰ εἶνε ποιητὲς ποὺ ζοῦνε. συννοαφεῖς ποὺ ζοῦνε. εἶνε τέλος ἄνθοωποι. Βέβαια δὲν ὑπάοχει ἀονὴ χωοὶς ἐξαίοεση. Σίνουοα ὑπάοχει ὁ Βαλεού. μὲ τὴν ποωινή του λάμπα. τὸ φλυτζάνι τὸν καφὲ καὶ τὴν κανονικότητα μιᾶς ἀπὸ τὶς πιὸ πνευματικὲς καὶ παοανγνωνικὲς ζωές. ὑπάοχει ἡ κατηνοοία τῶν Ἄνγλων σὰν τὸν Μηλαοιέ. Ἀλλὰ νιὰ μᾶς ὑπάονει πάνω ἀπ' ὅλα ὁ Πενκό. ποιητής. στοατιώτης καὶ ἥοωας. ὁ Κλωντὲλ ποὺ μᾶς ἀνοίνει τὶς θύοες τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοῦ ἀπέοαντου κόσμου. ὁ Ἀπολιναῖο μὲ τὶς φιλολονικές του μάγκες καὶ τὶς πολεμικές του μάγες. τὰ πυοοτεχνήματα τοῦ σουοεαλισμοῦ καὶ οἱ κόκκινες φλόνες τῆς φωτιᾶς ὅπου ἀνθίζει ἀξιοθαύμαστα ἡ ποίηση τῆς μαχόμενης Γαλλίας. Ὅταν μιλῶ γιὰ φωτιὰ δὲν μιλάω μὲ ποιητικὴν εἰκόνα. Γιατὶ στονάζουμε τοίτη τὴ στινυὴ τὸ γωοιοιυδάκι τοῦ Ντοὺιι ὅπου εἶχε καταφύνει ὁ Λουὶ Ἀοανκόν. κυνηνημένος ἀπὸ τὴ Γκεστατὸ καὶ τὴν ἀστυνομία τοῦ Βισὺ καὶ ποὺ τὰ πῆραν οἱ Γεομανοὶ καὶ κάψαν ὅλα του τὰ σπίτια. Ὁ Ἀοανκὸν ξανάζησε ἀμέσως τὴν πάλη γιὰ τὴ λευτεοιά. μιὰ πάλη ποὺ τὴν ἔκανε μὲ τὴν ποίηση καὶ μὲ τὴ δοάση. Μενάλο σὰν αὐτόνε γαιοετὼ ἐδῶ τὸν Πὼλ Ἐλυάο. κυνηνημένο ἀπὸ τὴ νεομανικὴ καὶ τὶς συνεοάτισές της ἀστυνομίες. ἀκούραστον ἐμψυχωτὴ τῆς κουφῆς πάλης. ποὺ μοιοαζόταν τοὺς κινδύνους καὶ ὅλες τὶς ὑποχοεώσεις τῶν παοάνομων στοατιωτῶν τοῦ Πασισιοῦ. μανόμενος τέσσεοα χοόνια. Ξαναβλέπω ἀκόμα τοὺς φίλους του μὲ τὸ βολιτσάκι στὸ χέοι. νὰ ψάχνουνε κάθε νύντα νιὰ καινούονιο ἄσυλο γιὰ νὰ ἐσπύνουνε τὴ σύλληψη. τὸ Λουὶ Μασόν. τὸν Πιὲο Σένκεο καὶ τόσους ἄλλους ποὺ οίγτηκαν ἀδίσταντα στὴν πιὸ σκληοὴ καὶ πεισματάοικη δοάση.

Ναί. ὅλοι οἱ ἄνθοωποι ποὺ ξαίοουν νὰ ζοῦν δὲν εἶνε μενάλοι ποιητές. Μὰ ὅταν ἕνας συννοαφέας εἶνε ἄνθοωπος ποὺ ζεῖ πλέοια τὴ ζωὴ καὶ ταυτόνοονα μεγάλος καλλιτέχνης τοῦ λόνου. τότε δὲν κάνουμε λάθος λένοντας: εἶνε ποιητής. Καὶ τὸ ποῶτο ἀπὸ τὰ κλειδιὰ ποὺ μᾶς δίνει ἡ σημεοινὴ ἐπονὴ γιὰ νὰ ξενωοίσουμε καὶ ν' ἀναπτύσσουμε τὴν ἀληθινὴ ποίηση. τὴ μονοδικὴ ποίηση. εἶνε πὼς ἡ ποίηση αὐτὴ δὲν εἶν' ἔονο ποὺ κάνουν ἐοασιτέχνες κι' ὀνειοοπόλοι. ἐμπνευσμένοι τοελλοὶ ἢ τίμιοι ψπλαφητὲς μὰ πὼς εἶνε ἔοονο τῶν ἀνθοώπων ποὺ ζοῦνε πλέοια κι' ἀληθινά. Ἡ τύνη τους. ἡ συμμετονή τους στὰ βάσανα καὶ τὶς ἐλπίδες τοῦ λαοῦ μᾶς ἐπιτοέπει νὰ τοὺς ποοσδιοοίσουμε μὲ δυὸ λόνια: εἶνε οἱ λαῖκοί μας συννοαφεῖς. Λένε δυνατὰ καὶ καλύτεοα ὅ.τι σκέφτονται μέσα τους ὅλοι. Δὲν ἐκφράζουνε τὰ δικά τους ὀνείοατα καὶ παοαιύθια. μὰ τὸ θυιὸ ἢ τὴ χαοὰ ἑνὸς ὁλάκαιοου λαοῦ.

Σύγχρονη ποίηση

AMOR RIPAE ULTERIORIS

Τοῦ Νίκου ΠΟΛΙΤΗ

Τί μακρὺς ποὺ μᾶς φαίνεται ὁ δρόμος στὸν ἥλιο
τώρα ποὺ μέσα στὶς φοῦχτες μας στέγνωσε ἡ θάλασσα.
Τώρα ποὺ ἀντρωθήκαμε μ' ἕνα βόλι καὶ μᾶς γέρασαν μ' ἕναν [πόλεμο,
ἔτσι ὡς μᾶς στέρησαν τὰ πιὸ ἁπλά μας κορίτσια
μ' ἕναν ὅλμο στὸ στῆθος τους, μὲ τὸ παιδὶ στὴν καρδιά τους.
Καὶ τ' ἀγόρια μας μὲ μιὰ σφαῖρα στὰ σκέλια τους.

Κύριε, Κύριε,
Πόσο ἀνήθικο εἶναι νὰ πεθαίνεις
μέσα στὰ δροσερά σου σεντόνια
μὲ τὸ πιάνο τῆς ἀδερφῆς ποὺ θὰ φλυαρεῖ τὴ γαλήνη τοῦ Ἐγροίπου
καρτερώντας τὸ χασομέρη Γαρμπή.
Πόσο ἀνήθικο νὰ νιώθεις
τὴ θερμὴν ἀγωνία τῆς μητέρας
στὴν παλάμη σου τὴ χορτάτη ἀπὸ ἀγάπη,
ὅταν ὅλοι σου οἱ φίλοι σκοτωθήκαν στὸ πεζοδρόμιο.

Νἆναι βουὴ ἀνοιχτοῦ πελάγου αὐτὸ ποὺ μὲ σαστίζει,
νἆναι φωνὴ τῆς θύμησης ποὺ μὲ κυκλώνει,
νἆναι κραυγὴ τῆς τύφης ποὺ μ' ἀμπώχνει;
Ἄ,
πῶς βροντᾶνε τὰ καροτσάκια στὸν ἀτέλειωτο δρόμο
ζεμένα στὰ ξυπόλητα ἀγόρια
μὲ φορτίο τοὺς σκοτωμένους κενταύρους.
Λεβέντες, τυλιγμένους μὲς στὴν ὑγρὴ μπόλια τῆς νύχτας
μὲ τὴν ἀχτίδα τὴν πρώτη καρφωμένη στὸ μέτωπο,
λεβέντες μὲ τὸν ἥλιο πρίμα στὸ πρόσωπο
κι' ὄρτσα λαμπάντα τὰ μεσάνυχτα πάνω στὸ σῶμα,
«ἐκτελεσθέντες τὴν χαραυγήν».

Ποτέ μου δὲν εἶδα τόσο λεροὺς πεθαμένους
τόσο ἀφρόντιστους μεγάλους νεκρούς!
Θεέ μου,
δὲ βρέθηκε λίγο νεράκι σ' ἕνα δροσερὸ κανάτι τῆς Αἴγινας
δὲ βρέθηκε κάποιο σφουγγάρι σ' ἕνα μαυροντυμένο σπίτι τῆς [Ὕδρας;
Χάσαμε πιὰ τὴν αἴσθηση τοῦ κόσμου.

Ποιὲς δύναμες τάχα σταμάτησαν τοὺς λεπτοδεῖχτες
ποιὸς ἄνεμος καβάλησε στὴν πλώρη μας
ποιὲς μάνες δέρνονται στοὺς τάφους μὲ τὰ νούμερα,
ποὺ ἔσπασε ἡ σκότα τῆς ζωῆς, μάδησε ὁ Μάης,
κι' ὅλο ὑποψία πάνωθέ μας ἡ ἀτμοσφαῖρα
ζυγιάζεται μὲς σὲ μυστήριο Ἀναμονῆς;

Μιὰ δέσμη ἀπὸ φῶς
κατρεφτίστηκε πάνω στὴ θάλασσα κ' ἔσβυσε...
Μι' ἀνάσα,
παρασέρνοντας λίγα φύλλα ξεψύχησε...
Καὶ ξάφνου, νά!

Βροντᾶ ἡ γῆ, βροντᾶ ὁ Θεός, βροντᾶνε τὰ ἐπουράνια,
βροντᾶνε κ' οἱ ἀετόσκαλες μὲ τὰ οὐρανιὰ τρέσια.
Χαίρονται οἱ κάμποι τὴ φωτιὰ κ' οἱ κορυφὲς τὴ φλόγα
καὶ τὰ φρεσκοβαμένα, πετρόσπαρτα περιβόλια,
τ' ἀψύ, τὸ λεβέντικο αἷμα.
Κ' ἕνας λαὸς περήφανος, ἕνας λαὸς ἀσίκης,
στὸν ἥλιο βροντοφώναξε, ψ

ΟΙ ΝΕΟΙ ΜΑΣ

ΑΠ' ΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΣΚΛΑΒΩΝ

Σὲ μιὰ παλιοσοφίτα στὸ ξεχαρβαλωμένο σπίτι μιᾶς μακρυνῆς συνοικίας τῆς Ἀθήνας, εἶμαστε τὸ βράδυ αὐτὸ τοῦ Ἰουνίου. 21 Ἰουνίου. Αὔριο θὰ κατεβοῦμε πάλι ὅλοι στὰ πεζοδρόμια. Θ' ἀναζωογονήσουμε τὴν ἐθνικὴ ἀντίσταση στὴν πόλη. Θὰ φωνάξουμε πὼς εἴμαστε ἐλεύθεροι, στὴν ψυχή, στὴ σκέψη, στὸ πνεῦμα, πὼς ὁ ἀγώνας μας δὲν θὰ σταματήσει καὶ πὼς μπαίνει στὴ τελική του φάση. Οἱ Ὀδνοι θὰ θερίσουν κορμιὰ μὰ τὸ αἷμα θὰ τοὺς πνίξει.

Ἡ ὥρα εἶνε δύο ἀπ' τὰ μεσάνυχτα. Στὴ σοφίτα μιὰ μονοδικὴ λάμπα φωτίζει τὴ δουλειά μας. Τὸ πετρέλαιο μυρίζει φριχτά. Σ' ἕνα σανιδένιο τραπέζι μὲ πέντε καρέκλες, καθόμαστε, ἐγώ, ὁ Νιόνιος, ὁ Φαίδων, ἡ Νίνα καὶ ἡ Ἄννα. Στὴ μέση τοῦ τραπεζιοῦ ἕνα κανάτι μὲ νερὸ κι' ἕνα ποτήρι. Καὶ δυὸ πολύγραφοι. Ἡ Νίνα κι' ἐγὼ συντάσσουμε τὶς προκηρύξεις. Οἱ ἄλλοι γράφουν. Πρέπει νὰ βγάλουμε ὡς τὸ πρωὶ ὅλη τὴ δουλειά. Κι' εἶνε τόση πολλή! Δουλεύουμε ἀπ' τὶς ἑπτὰ τὸ ἀπόγευμα. Τὸ στομάχι ἄδειο. Τὰ μάτια, κοκκινισμένα ἀπ' τὶς ἀναθυμιάσεις τῆς λάμπας, καίνε. Τὰ πνεμόνια πουμόνουν ἀπ' τὴ μυρωδιὰ τοῦ πετρέλαιου. Μὰ δουλεύουμε φανατικὰ μὲ ἐνθουσιασμό. Ὁ ρυθμὸς τοῦ πολύγραφου ἀκούγεται ψιλὸς καὶ γρήγορος. Ὀξω τὸ βαρὺ πρωσσικὸ βῆμα τοῦ Γερμανοῦ σκοποῦ ἀντηχεῖ πένθιμα στὴν ἔρημη γειτονιά.

Σηκώνω τὰ μάτια ἀπ' τὴ δουλειά. Ἀφηρημένα κοιτάζω δεξιά, ἀριστερά. Κι' ὕστερα, τὸ βλέμμα καρφώνεται στὸ εὐγενικὸ προσωπάκι τῆς Νίνας. Μὲ σφιγμένα τὰ χείλη γράφει. Στὸ πρόσωπο εἶνε ζωγραφισμένη ἡ θέλησή. Φτιάνει καὶ κείνη ἕνα στιλέτο ποὺ θὰ τὸ μπήξει στὴν καρδιὰ τοῦ φασισμοῦ.

Μὰ κοιτάζοντάς την μιὰ ἀνησυχία μὲ πιάνει. Ξέρω πὼς ἔχει μιὰ ἐπικίνδυνη θέση στὴν αὐριανὴ διαδήλωση. Θὰ εἶνε ἐκεῖ στὴ γωνιὰ Σταδίου καὶ Γ. Σταύρου πλάϊ στὸ σημαιοφόρο. Θὰ κρατεῖ κι' ἕνα πλακάτ. Καὶ ξέρω ἀκόμα πὼς εἶνε πολὺ ψυχωμένη κοπέλλα.

Ἂν μποροῦσα νὰ πάρω τὴ θέσή της. Μὰ δὲν κάνει νὰ δειλιάσει κανείς. Δὲν κάνει νὰ πῶ τίποτα.

Κι' ὅμως πρώτη φορὰ ἐνδιαφέρομαι ξεχωριστὰ γιὰ τὴ Νίνα. Τί νὰ συμβαίνει ἄραγε;

Ἀργὰ σηκώνομαι κι' ἀνοίγω τὸ παραθυράκι τῆς σοφίτας.

Ἕνα δροσερὸ ἀγέρι, κινημένο ἀπ' τὰ ψηλὰ βουνά, ἤρθε νὰ μοῦ χτυπήσει τὸ πρόσωπο. Κι' ὁ οὐρανὸς ἀπόψε ἔχει τὴ γιορτή του.

Τ' ἄστρα λάμπουν πολύ!

Ἡ καρδιὰ χτυπᾶ πιὸ γρήγορα. Τὰ νεῦρα λίγο χαλαρώνονται. Κι' ἡ σκέψη τῆς Νίνας ἐπίμονα γυρνᾶ στὸ μυαλό. Ἀπόψε ὁ οὐρανὸς κι' ἡ γῆ μὲ καλοῦν στὸ πανηγῦρι τους. Μὰ ἐγὼ ἔχω ἄλλη δουλειά. Καὶ πρέπει νὰ σκληρύνω τὴν καρδιὰ καὶ ν' ἀτσαλώνω τὸ νεῦρα. Ἀποφασιστικὰ κλείνω τὸ παράθυρο. Τ' ἀγέρι δὲν πρέπει νὰ μοῦ χτυπήσει ἄλλο τὸ πρόσωπο. Ἴσως καὶ πεῖ ἱστορίες ποὺ θὰ μαλάξουν τὴν καρδιὰ καὶ θὰ ναρκώσουν τὸ μυαλό. Καὶ πιὰ μπορεῖ νὰ ξεστρατίσω ἀπ' τὸν ἅγιο σκοπό.

Γυρνῶ καὶ κάθομαι. Καὶ πιὰ βυθίζουμαι στὸ γράψιμο καὶ στὴ δουλειά.

* * *

Ἡ ὥρα εἶνε ἕξη καὶ μισή. Τὸ φῶς πλημμύρισε τὴ μικρὴ σοφίτα. Ὁ οὐρανὸς φαντάζει ἀπὸ τὸ παραθυράκι καταγάλανος, κι' ὁ ἥλιος τόσο λαμπρός. Μαζεύω τὰ χαρτιά. Τὸ μυαλὸ τρέχει.

Θὰ πάω στὸ σπίτι. Ἡ μάννα ἄγρυπνη θὰ περιμένει. Στὰ ξαγρυπνισμένα της μάτια θὰ φωτίσει ἡ χαρὰ μόλις μὲ δεῖ. Κι' ἀνήσυχα θὰ μὲ ρωτήσει ποῦ ἤμουνα. Θὰ τῆς πῶ πὼς ἄργησα καὶ πὼς ἔμεινα σὲ κάποιο φιλικὸ σπίτι. Ὕστερα θὰ τὴ φιλήσω, ἴσως καὶ γιὰ τελευταία φορά. Τὰ μάτια ἀνήσυχα θὰ μὲ παρακολουθοῦν ποὺ θὰ φεύγω. Θὰ τὴν καθησυχάσω λέγοντας πὼς ἔχω μάθημα στὸ Πανεπιστήμιο. Καὶ θὰ φύγω....

Κι' ἡ Νίνα πλάϊ στὸ σημαιοφόρο; Ἂν ἦταν δυνατό...

—Ἐμπρός, παιδιά, μὲ κόβει ἡ φωνὴ τοῦ Φαίδωνα, πηγαίνουμε. Ἕνας - ἕνας καὶ μὲ προφύλαξη. Καὶ στὶς ὀχτώμισι στὴ γωνιὰ Σταδίου καὶ Γ. Σταύρου. Καὶ γιὰ ἀκοῦστε. Μετὰ τὴ διαδήλωση στὴ μία στὴν Πλατεῖα Ἀγάμων. Γιὰ νὰ δοῦμε μήπως λείπει κανεὶς ἀπ' τὴν παρέα. Ἄντε, πᾶμε καὶ καλὴ ἐπιτυχία.

Ἕνας - ἕνας φεύγουμε. Καὶ τραβᾶμε πρὸς τὸ σκοπό μας...

Α. Σ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ

ΣΤΟΥΣ ΠΕΝΤΕ ΤΗΣ ΚΥΝΟΥΡΙΑΣ

Ἀφιερώνεται στὴ μνήμη τῶν πέντε ἡρωϊκῶν νέων τῆς Ἀρκαδίας: Κ. Παυλόπουλου, Ἄννας, Λουκαΐτη, Κατίνας Λουκαΐτη, Κατίνας Παπαθεοδώρου, Ἐλενίτσας Χρονοπούλου. Ἐχτελέστηκαν στὶς 21 Ἰούνη τοῦ 44 στὸν Ἅγιο Πέτρο τῆς Κυνουρίας ἀπὸ τὸ φαρμακερὸ βόλι τοῦ βάρβαρου Γερμανοῦ. Ἀγωνίστηκαν τίμια. Πέθαναν τραγουδῶντας.

Ἀδέρφια, στὴν πρώτη ποὺ γείρατε νιότη,
θυσία καὶ τάμα γιὰ τὴ Λευτεριά,
σᾶς κάνουν μνημόσυνο μάχες καὶ κρότοι,
τραγούδι σᾶς λέει τοῦ λαοῦ δοξαριά!

Τρανὸ παλληκάρι, σεμνὲς ἡρωΐδες,
τὰ μάτια δὲν κλαῖνε γιὰ σᾶς, κι' ἡ καρδιὰ
στὸν πόνο δὲ μένει. Οἱ σκλάβοι ἀλυσίδες
τινάζουν καὶ κράζουν: «Στὰ ὅπλα, παιδιά!»

Τὰ νιάτα σᾶς σώζουν τὴ μνήμη, ὦ βλαστάρια,
μὲ ἀγώνα γιὰ κεῖνα ποὺ πέσατε ἐσεῖς.
Στὸν τάφο θὰ φέρουν τῆς νίκης κλωνάρια,
ποὺ θἄβγουν στὸ φῶς κάποιας μέρας χρυσῆς.

Ἡ δόξα σας θἄναι ἡ χαρὰ τῆς εἰρήνης.
Τὸ αἷμα ποὺ χύσατε θἄναι καρπό.
Πεντάδυμο θῦμα, βαθειά μας θὰ μείνεις
νὰ φέγγεις τὸ δρόμο γιὰ τὴν προκοπή.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ

•

ΜΕΣ' ΤΙΣ ΓΡΑΜΜΕΣ

Σὰν εἶδα πὼς δὲν ἤμουνα πιὰ λεύτερη
οὔτε τὸ θάνατό μου νὰ διαλέξω
πὼς οὔτε ἡ πρώτη θἄμουνα οὔτε ἡ δεύτερη
πρισμένη ποὺ θὰ μάζευαν ἀπ' ἔξω.

Σὰν εἶδα πὼς τὸ ὕφος κι' οἱ μανιέρες μου
δὲν εἶχαν πιὰ σκοπὸ — οὔτε καὶ γοῦστο
ἐδίπλωσα τῆς πλήξης τὶς παντιέρες μου
καὶ τὸν αἰσχρὸ ξεχειλωμένο μποῦστο.

Τ' ἀπομεινάρια τῆς ψυχῆς μου μάζωξα
κι' ἀπὸ κοντὰ κι' ἐγώ, μ' Ὅλους τοὺς Ἄλλους...
Κι' ἔσβυσες θλιβερὲ Καβάφη ἄδοξα
μὲ τοὺς ἀφορεσμούς σου τοὺς μεγάλους.

Ἀπέραντες κλείναμε ἐντός μας θάλασσες
ὅσοι εἴπαμε μὲς τὶς Γραμμὲς νὰ μποῦμε
(... ἀφοῦ σὲ τούτη τὴ γωνιὰ τὴ ζωή σου χάλασες...)
πάντα καιρὸς νὰ ξαναγεννηθοῦμε!

Εἶδε ἡ ψυχή μου μέσα ἀπὸ τὰ χάη της
πὼς δὲ βαλτώνει ἡ ζωὴ ὅσο ἔχει ἀγῶνες
κι' ἡ Λευτεριὰ πιστὸ σὰν σ' εὕρει πλάϊ της
δῶρο σ' ἐκσφεντονίζει στοὺς αἰῶνες.

ΔΑΝΑΗ

«Η ΤΕΧΝΗ ΓΙΑ ΤΟ ΛΑΟ»

Κάθε πνευματικὸς ἐργάτης σήμερα σ' ὅποιο πεδίο πνευματικῆς τέχνης κι' ἂν ἀνήκει, δυὸ καθήκοντα πρέπει νὰ ἔχει. Τὸ πρῶτο εἶναι νὰ προσπαθεῖ νὰ κάνει χτῆμα τοῦ λαοῦ, τοῦ πολὺ λαοῦ, ἐκεῖνο ποὺ δημιουργεῖ καὶ τὸ δεύτερο νἀγωνίζεται θαρραλέα, μ' ὅλες του τὶς πνευματικές δυνάμεις ποὺ διαθέτει, γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἀπολύτρωση τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Καὶ τὰ δυὸ ὅπως βλέπετε εἶναι ἀλληλένδετα. Γιατὶ ἂν ἐκεῖνο ποὺ δημιουργεῖ δὲν μπορεῖ νὰ γίνει χτῆμα τῆς ὁλότητας παύει νὰ ἔχει κάποια κοινωνικὴ χρησιμότητα, γίνεται νεκρό. Ἐπίσης ἂν δὲν ἀγωνιστεῖ γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἀπολύτρωση ἀπ' ὅπου ἐξαρτιέται καὶ τὸ ἔργο του, μάταια θὰ προσπαθήσει νὰ γίνει τὸ ἔργο του κοινὸ χτῆμα.

Ἡ παλιὰ ἀντίληψη «ἡ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη» εἶναι πολὺ στραβὴ καὶ ψεύτικη. Ἡ τέχνη εἶναι ἕνα πνευματικὸ προϊὸν μιᾶς ἀνθρώπινης προσπάθειας, τὸ ὁποῖο δὲν πρέπει νὰ δημιουργεῖται γιὰ κανένα ἄλλο λόγο παρὰ γιὰ νὰ ἔχει κάποιο ἀγαθὸ καὶ ὠφέλιμο προορισμὸ στὴν ἀνθρώπινη ζωή. Καὶ ὁ προορισμὸς αὐτὸς μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι νὰ τέρπει, νὰ καλλιεργεῖ καὶ νὰ ἀναπτύσσει τὸ πνευματικὸ μέρος τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τέτοιο τρόπο ποὺ νὰ τὸν ὁδηγεῖ στὸ σωστὸ καὶ στὸ δίκαιο, ὅπως ἀντίθετα τὰ ὑλικὰ ἀγαθὰ ἀποθλέπουν στὸ νὰ τοῦ ἐξασφαλίζουν ὅλες ἐκεῖνες τὶς προϋποθέσεις μιᾶς φυσιολογικῆς ἀνάπτυξης. Ἐνῶ ὅταν ἡ τέχνη γίνεται γιὰ τὴν τέχνη, σύμφωνα μὲ τὸ παλιὸ ἀξίωμα, κι' εἶναι ἀπρόσιτη ἡ τέχνη αὐτὴ στὸ σύνολο καὶ προσιτὴ μονάχα στοὺς πέντε-δέκα, παύει νὰ ἔχει τὸν παραπάνω ὠφέλιμο προορισμό.

Αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι καὶ ἡ ἀφορμὴ ποὺ ἐνῶ τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα κατόρθωσε καὶ παρουσίασε σ' ὅλα τὰ στάδια τῆς πνευματικῆς τέχνης ἀληθινὰ θαύματα, ἐν τούτοις τὰ θαύματα αὐτὰ στάθηκαν ἀνίκανα νὰ συγκρατήσουν τὸν ἄνθρωπο ἀπ' τὴν βαρβαρότητα καὶ τὰ πάθη του γιατὶ ἁπλούστατα δὲν εἶχαν γίνει χτῆμα ὅλου τοῦ κόσμου.

Ὅπως ἀπ' τὴν κακὴ κατανομὴ τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν ποὺ γίνεται σήμερα στὶς κοινωνίες ἔχουμε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἐξαθλίωση καὶ τὴν φτώχεια, ἡ ὁποία κάθε ἄλλο παρὰ δικαιολογημένη εἶναι, ἔτσι καὶ ἀπ' τὴν κακὴ κατανομὴ τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν ἔχουμε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἀμάθεια καὶ τὴν βαρβαρότητα μ' ὅλα τὰ κακά της ἐπακόλουθα. Τὰ δυὸ αὐτὰ ὅπως βλέπετε εἶναι πάλι ἀλληλένδετα.

Νὰ λοιπὸν γιατὶ τὰ δυὸ καθήκοντα ποὺ ἀνάφερα εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ κάθε ἀληθινὸ ἐργάτη τῆς πνευματικῆς τέχνης. Χωρὶς νὰ ἔχει τὰ δυὸ αὐτὰ καθήκοντα ὁ ἐργάτης αὐτὸς δὲν εἶναι παρὰ ἔμπορας γιὰ τὸν ὁποῖο ὅλα περιστρέφονται γύρω ἀπ' τὸν κερδῶο Ἑρμῆ.

Ἔτσι τὸ παλιὸ ἀξίωμα «ἡ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη» πρέπει νὰ ἀντικατασταθεῖ μὲ τὸ καινούργιο ἀξίωμα «ἡ τέχνη γιὰ τὸ λαό» ἂν θέλουν οἱ διανοούμενοι νὰ ἐργαστοῦν πραγματικὰ σύμφωνα μὲ τὶς ἀξιώσεις τῆς πνευματικῆς τέχνης.

Γ. Γ. ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑΣ

ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ

Τοῦ Γ. Γ. ΔΗΜΟΥ

Α'.

Τὸ σημερινὸ οἰκονομικὸ κατάντημα τῆς Ἑλλάδας, βάζει παράλληλα μὲ τὸ πρόβλημα τῆς ἀνοικοδόμησης, καὶ τὸ πρόβλημα τῆς συντήρησης τοῦ λαοῦ στὴ ζωή. Τέτοιο κι' ὀξύτερο μπαίνει γιὰ τοὺς ἐργάτες τῆς Τέχνης, ἐξ αἰτίας τῆς διαδομένης ἀντίληψης τοῦ παληοῦ πολιτικοῦ κόσμου τοῦ τόπου μας ὅτι ἡ Τέχνη εἶνε πολυτέλεια, καλὴ μὲν καὶ ὡραία, ἀλλὰ ποὺ μόνο ἔξοδα ἀπαιτεῖ χωρὶς νὰ προσφέρει ἔσοδα κι' ὁ προϋπολογισμὸς δὲν ἐπιτρέπει στὸ Κράτος νὰ κάνει «θυσίες» γιὰ δαύτην. Πίσω ἀπ' τὴν ἀρνητικὴ τούτη θέση, κρύβεται ἡ πισωδρομικὴ ἄποψη ὁλόκληρης τῆς Πολιτείας: Ἡ μὴ ἀναγνώριση κοινωνικῆς ἀξιοπρέπειας στὴν ἐπαγγελματικὴ ἰδιότητα τοῦ καλλιτέχνη. Εἶναι γνωστὴ ἡ ἀντίληψη τοῦ λαοῦ ὅτι ἡ Τέχνη δὲν εἶναι ἐπάγγελμα νὰ σοῦ ἐξασφαλίσει ψωμί, ὅτι καλλιτέχνης ἰσοδυναμεῖ μὲ ζητιάνο, μὲ παράσιτο τῆς κοινωνίας. Μὰ ὅταν ἕνας ὑπουργὸς σοῦ λέει ὅτι ξέρει πὼς εἶσαι καλλιτέχνης, ἀλλὰ τί ἐπάγγελμα κάνεις βρὲ ἀδελφέ! δὲ φταίει ὁ λαὸς ἂν κάνει τὴν ἴδια ἐρώτηση. Κι' ὅταν οἱ κυβερνήσεις ἑκατὸν εἴκοσι χρόνων ἐλεύθερης ἐθνικῆς ζωῆς ἀδιαφοροῦν, ἔχει δίκηο ὁ λαὸς νὰ μὴν θεωρεῖ ἐργασία τὴν Τέχνη κι' ἀντάξιους τῆς κοινωνίας ἐργάτες τοὺς καλλιτέχνες.

Τὰ μεταπολεμικὰ προβλήματα τῆς Ἑλληνικῆς ἀνασυγκρότησης, βάζουν ἀκριβῶς ἐπιταχτικὰ καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴ ἀποκατάσταση τοῦ καλλιτεχνικοῦ καὶ λογοτεχνικοῦ κόσμου στὴν ἐργατικὴ συνείδηση τῆς Πολιτείας μὲ τὴ δίκαιη λύση τοῦ οἰκονομικοῦ του προβλήματος. Καὶ τὰ ἐρείσματα αὐτῆς τῆς λύσης ξεπηδοῦν ἀτράντα χτὰ καὶ φυσιολογικὰ ἀπ' τὸν πολύμορφο οἰκονομικό, κοινωνικό, ἐκπολιτιστικό, μορφωτικὸ καὶ πολιτικὸ ρόλο ποὺ διαγράφει ἡ Τέχνη σὰν ἐργασία στὸν ἐθνικό της κύκλο. Ἐξετάζοντας παρακάτω αὐτὰ τὰ ἐρείσματα, σὲ γενικὲς γραμμές, θὰ δοῦμε ἂν ἡ καλλιτεχνικὴ ἐργασία εἶναι γιὰ τὸν προϋπολογισμὸ θετικὸς παράγοντας ἢ ἀρνητικός. Θὰ δοῦμε ἀκόμα καὶ τὸ ρόλο ποὺ μποροῦν καὶ πρέπει νὰ παίξουν οἱ λογοτέχνες καὶ καλλιτέχνες στὴν ἀνόρθωση τῆς χώρας ἀπ' τὰ ἐρείπια τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς — ἑπομένως καὶ τὸ δικαίωμά τους στὶς δύσκολες τοῦτες στιγμές, νὰ διατηρηθοῦν στὴ ζωή.

Ι. Ὁ ρόλος τῆς Τέχνης στὴν Ἐθνικήμας Οἰκονομία εἶνε σημαντικὸς στὴν παραγωγὴ καὶ τεράστιος στὴν κατανάλωση. Ἰδιαίτερα οἱ εἰκαστικὲς Τέχνες εἶνε βασικὸ στοιχεῖο παραγωγῆς στὴ βιομηχανία παραγωγῆς χρωματιστῶν ὑφασμάτων καὶ ταπέτων, στὴν ἀγγειοπλαστικὴ (Κεραμεικὸς) καὶ σ' ἕνα ὁλόκληρο ἐμπόριο γιορταστικὲς καὶ ταχυδρομικὲς ἔγχρωμες κάρτες. Ἀποτελοῦν ἀκόμα καὶ τὸ βασικὸ στοιχεῖο γιὰ τὸ ἐθνικὸ χαρτονόμισμα καὶ τὰ γραμματόσημα. Μαζὺ μὲ τὴ λογοτεχνία, τὴ μουσικὴ καὶ τὸ τραγοῦδι: δημιουργοῦν μιὰ σειρὰ ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις ἐκδοτικὲς καὶ τυπογραφικὲς κι' ἕνα σημαντικὸ ἐμπόριο βιβλίων, ἔργων τέχνης, πλακῶν φωνογράφου καὶ μουσικῶν κομματιῶν. Γενικὰ τὰ πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ προϊόντα τῆς Τέχνης ἐξασφαλίζουν τεράστια κέρδη στὸ ἐκμεταλλευτικὸ κεφάλαιο, ἀναπτύσσουν εἴτε διευκολύνουν τὰ ἔσοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ (φορολογίες, γραμματόσημα), ἐξυπηρετοῦν τὶς οἰκονομικὲς συναλλαγὲς τοῦ λαοῦ (χαρτονόμισμα), δίνουν δουλειὰ σὲ μιὰ σειρὰ ἐργάτες κι' ἐπαγγελματίες (τυπογράφους, λιθογράφους, κορνιζάδες, βιβλιοπῶλες, καταστήματα ἔργων τέχνης, μικροπωλητάδες κλπ.) καὶ μόνο οἱ ἐργάτες αὐτῆς τῆς Τέχνης πεινοῦν. Ποῦ ὀφείλεται αὐτὴ ἡ ἀντίθεση θὰ τὸ δοῦμε ἐξετάζοντας τὸ ρόλο τῶν εἰκαστικῶν Τεχνῶν στὴν καταγάλωση.

Δὲν ὑπάρχει προϊὸν ποὺ στὴν ἕτοιμη σύσκευασία του γιὰ τὴ διοχέτεψή του στὴν ἀγορὰ — δὲν ὑπάρχει τράπεζα, ἀσφαλιστικὴ ἑταιρεία, κινηματόγραφος, θέατρο, ἐμπορικὸ κατάστημα — καὶ δὲν ὑπάρχει βιομηχανική, ἐμπορικὴ ἔκθεση — ποὺ νὰ μὴν ἔχει ἀνάγκη ἀπ' τὴν καλλιτεχνικὴ ἐργασία γιὰ αἰσθητικὸ ἐντυπωσιακὸ παρουσίασμα, γιὰ τὴν ἐπιτυχία μιᾶς κατανάλωσης ἢ γιὰ τὸ τράθημα μιᾶς πελατείας, καλλιτεχνικὰ σήματα, εἰκονογραφημένα ἡμερολόγια, διακόσμηση, ἀφίσα, καλλιτεχνικὴ ρεκλάμα. Σημαίνει ἄραγε αὐτὸ ἕνα ἁπλὸ ἐμπορικὸ γοῦστο; Σημαίνει κάτι οὐσιαστικότερο: ὅτι ἕνα ἀπ' τὰ θεμέλια γιὰ τὴν ἐξασφάλιση ἐσόδων καὶ κερδῶν εἶνε ἡ αἰσθητικὴ συμπύκνωση τῆς οὐσίας, ἰδιότητας κι' ἀναγκαιότητας τοῦ εἴδους τοῦ προϊόντος (τσιγάρα, γάλα, ὀδοντόκρεμα κλπ.) ἢ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐργασίας (κουρεῖο, ταβέρνα κλπ.) γιὰ τὴ διατροφή, ὑγεία, τέρψη καὶ γενικὰ γιὰ ὅλες τὶς ἀνάγκες τῆς ζωῆς, σὲ μιὰ καλλιτεχνικὴ εἰκόνα ποὺ νὰ τὶς ἐκφράζει καὶ νὰ τὶς δείχνει στὸ καταναλωτικὸ κοινὸ — στὴν πελατεία. Εἶνε ἀπαραίτητη αὐτὴ ἡ αἰσθητικὴ καλλιτεχνικὴ συμπύκνωση σὲ εἰκόνα γιατὶ παίζει πολὺ μεγάλο ρόλο σὰν αἰσθητικὴ ἐπίδραση στὸ κοινό, τὸ τραβάει στὸ ἐμπόρευμα. Εἶνε ἀκόμα ἀπαραίτητη μιὰ καλλιτεχνικὴ διαφήμιση γιὰ τὸ παρουσίασμα καὶ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ εἴδους στὴν ἀγορά.

Τὰ κέρδη λοιπὸν τῆς καπνοβιομηχανίας Παπαστράτου, τῶν μακαρονιῶν Μίσκο, τῶν διάφορων βιομηχανιῶν γάλατος, μπισκότων, σοκολάτας κλπ. καὶ γενικὰ ὁλόκληρου τοῦ ἐμπόριου καὶ τῆς βιομηχανίας, χρωστᾶνε πολλὰ στὸν κόκκινο ἄσσο μὲ τὸν χρυσὸ κύκλο, στὸν καλόγερο καβάλλα στὸ γάϊδαρο, στὰ ζωνοφιστὰ καλοθρεμένα μωαά, Ἑρμῆδες, Ἀθηνές, Ἡρακλῆδες καὶ γενικὰ στὶς εἰκαστικὲς Τέχνες. Καὶ τὰ ἔσοδα τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ πολλὰ τοὺς χρωστᾶνε ποὺ ἐξασφαλίζουν τὴν κατανάλωση τῶν φορολογουμένων προϊόντων καὶ τὴν αὔξηση τῶν φορολογουμένων κεδῶν τοῦ κεφαλαίου. Πολλὰ τοὺς χρωστάει κι' ὁλόκληροος ὁ λαὸς ποὺ τοῦ δείχνουν νὰ ξεχωρίζει τὰ εἴδη καὶ τὶς ποιότητες ποὺ προτιμᾶ καὶ τοῦ προσφέρουν μιὰ αἰσθητικὴ καλλιτεχνικὴ εὐχαρίστηση. Ὥστε ἡ καλλιτεχνικὴ ἐργασία εἶνε σημαντικὸς παράγοντας τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ ζωῆς καὶ οἱ ἐργάτες της εἶνε ἐθνικὸ κεφάλαιο ὅπως ὅλοι οἱ ἐργαζόμενοι. Πῶς ἀμείβονται μέχρι σήμερα;

Εἶνε ἀλήθεια πὼς πολὺ σπάνια οἱ καλλιτέχνες πληρώνονται κάπως καλλίτερα ἀπ' τοὺς ἄλλους ἐργατικοὺς κλάδους. Ἀκόμα σπανιώτερα ἔχουν δουλειά, ἐξ αἰτίας τῆς ἰδιομορφίας τῆς προσφορᾶς καὶ ζήτησης τῆς καλλιτεχνικῆς ἐργασίας, χάρη στὴν ὁποία μόνο γιὰ μιὰ φορὰ τὴ χρειάζεται ὁ ἐργοδότης καὶ τόσο λίγο χρόνο ἀπαιτεῖ ἡ ἐκτέλεσή της, τόσα μερόκαματα τὴν πληρώνει. Αὐτὴ εἶνε λαθεμένη βάση ἀμοιβῆς της. Γιατὶ ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ ἐργοδότης θὰ παραλάβει τὸ προϊόν της, τὸ «σῆμα κατατεθὲν» τὴ ρεκλάμα ἢ τὴ διακόσμηση, αὐτὴ ἀποτελεῖ βασικὸ κεφάλαιο γιὰ τὴν αὔξηση ἐσόδων καὶ κεοδῶν. Μπορεῖ ἡ βιομηχανία νὰ διαθέτει δισεκατομμύρια κεφάφαλαια, νὰ παράγει δισεκατομμύρια προϊόντα, ὅμως χωρὶς τὴν καλλιτεχνικὴ ἐργασία δὲν μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσει καὶ διατηρήσει πλατειὰ ἐξάπλωση τῆς κατανάλωσής τους. Κι' ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀναγκαιότητα, τὸ χαρακτῆρα καὶ τὸ ρόλο της στὸ ἐμπόριο καὶ τὴ βιομηχανία ἡ καλλιτεχνικὴ ἐργασία ἀποτελεῖ οἰκονομικοὺς τίτλους συμμετοχῆς τοῦ καλλιτέχνη στὴν ἐπιχείρηση, εἶνε καλλιτεχνικὲς μετοχὲς ποὺ δικαιοῦνται τὸ μερίδιό τους στὰ κέρδη. Κι' ἄν, σὰν κινητήριοια δύναμη τῆς παραγωγῆς οἱ ἄλλοι ἐργαζόμενοι κλάδοι ἔχουν ἀναφαίρετο τὸ δικαίωμα τῶν οἰκονομικῶν τους διεκδικήσεων (αὔξηση ἡμερομισθίου, κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις, ἐπιδόματα ἀνεργίας κλπ.) καὶ στηρίζουν τὰ αἰτήματά τους στὴν ἀρνητική γι' αὐτοὺς δυσαναλογία τῆς ἀμοιβῆς τους σὲ σχέση μὲ τὰ παραγωγικὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας τους ποὺ ἀφίνουν τεράστια κέρδη στὸ κεφάλαιο καὶ τεράστια φοοολογικὰ ἔσοδα στὸ Κράτος, οἱ ἐργάτες τῆς Τέχνης ἔχουν κι' αὐτοὶ παράλληλο ἀναφαίρετο δικαίωμα ἀκόμα μεναλείτερων διεκδικήσεων. Ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἐρνασίας τους εἶνε ἀκόμα πιὸ δυσανάλογη σὲ σχέση μὲ τὴν ἀξία της γιὰ τὸν ἐργοδότη καὶ μὲ τὶς ἀνάγκες τοῦ καλλιτέχνη νὰ συντηρηθεῖ στὴ ζωὴ μὰ καὶ μὲ τὰ ὁλικὰ καὶ τεχνικὰ μέσα ποὺ τοῦ χρειάζονται νὰ προσφέρει τὴν ἐρνασία του, νὰ διατηρήσει τὴν καλλιτεχνική του ἱκανότητα καὶ ταυτόχρονα ν' ἀναπτύξει καὶ νὰ ἐξελίξει τὴν ποιότητα τῆς τέχνης του.

Αὐτὴ τὴ διαφοὸὰ καλεῖται τὸ Κράτος νὰ ουθιίσει γιὰ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς Τέχνης. Μὰ ἂν αὐτὸ τὸ οἰκονομικὸ ἔρεισμα εἶνε μόνάχο του ἀτράντχτο γιὰ νὰ λύσει μὲ μιὰ νομοθεσία τὸ ἐπαγγελματικὸ πρόβλημα γιὰ ὅλους τοὺς καλλιτεχνικοὺς κλάδους, ἔχουμε παρακάτω κι' ἄλλα ἀκόμα ἀτράντχτα ἐρείσματα.

ΙΙ. Ὁ ρόλος τῆς Τέχνης στὴ μορφωτικὴ ἀνάπτυξη τοῦ λαοῦ. Ἡ μόρφωση εἶνε ἡ δύναμη τοῦ λαοῦ, εἶπαν κάποτε οἱ σοφοί. Ἀπ' τὰ πρῶτα του βήματα, ὁ ἄνθρωπος δὲ μπορεῖ νὰ κάνει χωρὶς ἕνα παιχνιδάκι, μιὰ ζωγραφιά, ἕνα παραμύθι, ἕνα τραγοῦδι — ἀναμφισβήτητα προϊόντα τῆς Τέχνης. Γιὰ ν' ἀποχτήσει τὴ μόρφωση ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ γίνει μὲ τὴ σειρά του χρήσιμος κι' ἀποδοτικὸς στὴν κοινωνία, ἔχει ἀνάγκη, ἀπ' τὴν παιδική του ἡλικία νὰ μάθει τί πράγματα ὑπάρχουν καὶ τί φτιάχνουν αὐτὰ στὸν κόσμο: ζῶα, φυτά, θάλασσες, βουνά, ἥλιος, φεγγάρι... Τοῦ τὰ μαθαίνουν τὰ παραμύθια, οἱ ἱστορίες, οἱ ζωγραφιές, τὰ τραγούδια γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ζωή, γιὰ τὴν πατρίδα, τὴ θρησκεία, γιὰ παλληκαριὲς καὶ κατορθώματα, γιὰ τὶς ἀνθρώπινες ἠθικὲς ἀξίες. Κι' ἀπ' τὸ πιὸ ἁπλὸ ἀναγνωσματάρι ἴσαμε τὸ πιὸ ἐπιστημονικὸ βιβλίο, ἀναγκαῖος παιδαγωγὸς εἶνε ἡ Τέχνη. Μὰ δὲν μπορεῖ νὰ κάνει ὁ ἄνθρωπος χωρὶς αὐτὴν κι' ἀπ' τὴν πρώτη στιγμὴ τῆς ἀποδοτικότητάς του στὴν κοινωνία, γιὰ νὰ πλουτίζει τὶς γνώσεις του, γιὰ ναίοεται τὶς συγκινήσεις ἀπ' τὰ βαθύτερα νοήματα καὶ τὴν ὡραιότητα τῆς ζωῆς.

Κι' ὁ ρόλος αὐτὸς τῆς Τέχνης ποέπει νὰ βοεῖ τὴν ὁλοκλήρωση τῆς ἀξιοποίησής του ὄχι μόνο στὴ μόρφωση καὶ τὸν ἐκπολιτισμὸ τοῦ λαοῦ μας, μὰ καὶ στὴν ὁλόπλευρη κινητοποίηση τῶ

Ο ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ

Τῆς Κατίνας ΠΑΠΠΑ

«Ὁ Ἐπιθεωρητής!» εἶπε μιὰ σιγανὴ φωνὴ καὶ δεκατέσσερα κεφάλια καθηγητῶν γύρισαν κατὰ τὴν πόρτα.

Ἡ πόρτα ἄνοιξε ἀπότομα καὶ ὁ ἐπιθεωρητὴς μπῆκε βιαστικός, σκυφτὸς καὶ πῆγε κατ' εὐθεῖαν στὴ θέση τοῦ Γυμνασιάρχη.

Ὅλοι ὀρθοὶ σὲ στάση προσοχῆς. Τράβηξε τὴν καρέκλα τοῦ Γυμνασιάρχη, γιατὶ αὐτὴ ἤτανε ἡ πολυτελέστερη. «Καλὴ - μέρα σας κύριοι!» καὶ κάθησε.

Σήκωσε τὰ μάτια του χωρὶς νὰ σηκώσει καὶ τὸ κεφάλι καὶ κύτταξε κυκλικά. Εἶδε πὼς ἀρκετὲς μαθήτριες ἤτανε παροῦσες: «...διότι τὸ ἀρσενικὸν εἶναι ἐπικρατέστερον», συνέγισε μὲ φανερὴ βιάση νὰ φανεῖ εὐγενικός.

«Τοὐλάχιστον στὴ Γραμματικὴ» εἶπε μιὰ παιγνιδιάρα φωνή.

Ἡ φωνὴ ἔρχονταν ἀπὸ τὴν ἀριστερὴ ἄκρη τοῦ τραπεζιοῦ. Ὁ Ἐπιθεωρητὴς γύρισε ἀμέσως κατὰ τὸ μέρος τῆς φωνῆς καὶ τὰ μάτια του, μικρὰ μαῦρα μάτια, ποὺ τὰ μισοσκέπαζαν πυκνὰ κατάμαυρα φούδια, ποὺ ἔπεφταν ἀγτένιστα ἀπάνω στὰ βλέφαρα, ἄστραψαν περίεργα. Τὸ στενὸ μέτωπο διπλώθηκε σὲ τέσσερις βαθειὲς ρυτίδες, ποὺ τὸ στένευαν ἀκόμη περσότερο καὶ ἔσυραν τὰ μαλλιαρὰ φρύδια κατὰ πάνω, ὥσπου οἱ ἄκρες τους ἀκούμπησαν στὶς ρίζες τῶν μαλλιῶν, ποὺ ὀρθώνονταν τραγειὰ καὶ ἀλόνισταν, κουμένα τετοάνωνα. σὰ βοῦτσα καλῆς ποιότητας, ἀπὸ ἀληθινὴ ἀλογότριχα.

— Οὐγὶ μόνον ἐν τῇ Γραμματικῇ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ζωῇ ὡς πανταχοῦ! κυρία μου, πῶς λένεσθε;

"Ηξερε πολὺ καλά, πῶς λέγεται ἡ καθηνήτρια.

—«Ἠλιάδου», ἀπάντησε πρόθυμα ἡ φωνή.

— Πολὺ καλά! θὰ σᾶς ἔγομεν ὑπ' ὄψιν μας Κυρία Ἠλιάδου!

— Δὲν εἶχα καμμιὰ πρόθεση νὰ σᾶς θέξω·κ. Γενικέ, εἶπε ἡ φωνὴ μὲ ἡσυχία.

— Νὰ μὲ θέξεις... αὐθαδεστάτη! σύ! σύ! νὰ θέξεις ἐμέ;» καὶ ἄπλωσε μὲ τόση ὁρμὴ τὸ χέρι του κατὰ τὸ μέρος της, μὲ τὸν πελώριο δείχτη του κατ' ἀπάνω της, ποὺ ὁ θεολόγος, ποὺ στέκοντον δεξιά του παραμέρισε ταραγμένος.

«Σύ! σύ!. ἐφώναξε ἔξαλλος κουνώντας ἀπειλητικὰ τὸ χέρι του, σὺ νὰ θίξεις ἐμέ;» καὶ ἔκαψε τὸ τεντωμένο ὑποάτσο ἀκουμπώντας μὲ τὴν ἴδια ὁρμὴ τὸν δείχτη στὸ κέντρο τοῦ στέρνου του, ποὺ ἀνεβοκατέβαινε ἀναστατωμένο ἀπὸ τὴ σύνγχυση.

Ἡ καθηγήτρια ἔμεινε ἄναυδη.

Οἱ ἄλλοι ἐστέκονταν ὀρθοὶ μὴ τολμώντας νὰ κυττάξουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

— «Κύριε Ἐπιθεωρητά!» διέκοψε τὴν τρομεοὴ σιωπὴ ὁ Γυμνασιάρχης· «...προφανῶς πρόκειται περὶ παρεξηγήσεως· ἡ κυρία καθηνήτρια ἐκ τῶν καλυτέρων τοῦ Γυμνασίου μας—κατάπιε κάποιες παρατεταμένες, ὅπως ἀκριβῶς συνήθιζε νὰ κάνει κάθε, ποὺ δίνοντας τόπο στὴν ὀργή, ἀνανκάζονταν νὰ πεῖ κάτι, ποὺ ὁ ἴδιος δὲν ἐπίστευε — ...ἐκ τῶν καλυτέρων τοῦ Γυμνασίου μας...— «προφανῶς δὲν ἠννόει αὐτό. τὸ ὁποῖον σεῖς ἀντελήφθητε, βεβαίως ἠστόγησεν διιλήσασσα ἀπροκλήτως εἰς στιγμὴν καθ' ὅλα ἀκατάλληλον· διὰ τοῦτο ἐκφράζων ἀναμφιβόλως καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν παρισταμένων συναδέλφων σᾶς παρακαλῶ θερμῶς, κ. Ἐπιθεωρητά, ὅπως τὴν συγχωρήσητε».

Ὁ Ἐπιθεωρητής, ποὺ στὸ μεταξὺ εἶχε κάπως συνέλθει καὶ ταχτοποιοῦσε τὸ μανικέτι του, ποὺ εἶχε ξεπεταχτεῖ ἀπὸ τὸ τράνταγμα τοῦ χεριοῦ του, θεώρησε ἱκανοποιητικὰ τὰ λόγια τοῦ Γυμνασιάρχη καὶ δήλωσε μὲ πολλὴ συγκατάβαση πὼς τὸ «ἐπεισόδιο θεωρεῖται λῆξαν», ὑπέδειξε στοὺς μαθητές, ποὺ ἤτανε ἀκόμα ὀρθοὶ νὰ καθήσουν καὶ ζήτησε ἀμέσως νὰ ἐξετάσει τὰ βιβλία τῆς ὕλης.

"Ὅλα τὰ χέρια προθυμοποιήθηκαν νὰ τὰ περιμαζέψουν ἀπὸ τὶς ἄκρες τοῦ τραπεζιοῦ καὶ νὰ τὰ στοιβάξουν «εὐσεβάστως» μπροστὰ στὸν κ. Ἐπιθεωρητή, ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμὴ χτύπησε τὸ κουδούνι.

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς σήκωσε πάλι τὰ μάτια χωρὶς νὰ σηκώσει καὶ τὸ κεφάλι καὶ κύτταξε κυκλικὰ ὅλους τοὺς μαθητές.

«Τίς ἐξ ὑμῶν, κύριοι καθηγηταί. ἔχει μάθημα;»

«Ἐγώ!» ἀκούστηκαν διάφορες φωνὲς σὲ διάφορους τόνους.

«Σεῖς τί μάθημα ἔχετε, κύριε Ἀστρίδη:» ρώτησε τὸν ἀπέναντί του φιλόλογο.

— Νέα Ἑλληνικά, κ. Ἐπιθεωρητά!».

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς ἐμόρφασε βυσσοεστημένος.

Τὰ «Νέα Ἑλληνικὰ» δὲν ἤτανε μάθημα! ἀποροῦσε, πῶς εἰσήχθησαν εἰς τὰ Γυμνάσια. «Σεῖς κ. καθηνητὰ τί φρονεῖτε:»

Ὁ κ. Ἀστρίδης ἤτανε τῆς ἴδιας ἀκριβῶς ννώμης. νιαυτὸ στὴν ὥρα τῶν Νέων Ἑλληνικῶν προτιμοῦσε νὰ κάνει ὄ τι δήποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ Νέα. "Ητανε ὁ Ἑλληνιστὴς τῆς Ε΄Β΄. Εἶχε παραλάβει τὸ Τ΄ιθμα του ἀπὸ τὴν Τοίτη Γυμνασίου καὶ στὰ τρία αὐτὰ νοήνια ἡ τάξη του τὴν ὅσα τῶν Νέων Ἑλληνικῶν εἶχε ἀσκηθεῖ μὲ ἐπιμέλεια στοὺς κανόνες τῆς ἀσχαίας ἀττικῆς διαλέκτου· «ἄλλως τε εἶναι καὶ τὸ μόνον ποὺ πασαμένει καὶ εἰς τὸν μετέπειτα βίον· ὅλα λησιμονοῦνται. οἱ κανόνες πασαμένουσιν! Τὰ «Νέα Ἑλληνικὰ» ποδε τί; εἰς τί θὰ ὠδύνατο νὰ ὠφελήσει τὰς μαθητρίας ἡ ἀνάννωσις καὶ ἡ ἀνάλυσις ἀσημάντων τινῶν δηνημάτων καὶ ἀκατανοήτων στίχων, νεωτέρων ποιητῶν καὶ πεζονοάφων; ἀλλὰ ὑπάνουσι πάνυμπτι τοιοῦτοι: Ὁ κ. Ἀστρίδης πολὺ ἀυιφέβαλλε. Πλὴν σελίδων τινῶν τοῦ Πανανέλλη καὶ ἐλαχίστων ποιημάτων τοῦ Ρανκαβῆ, τοῦ Παράσνου καὶ τῶν Σούτσων. οὐδὲν ἄλλο ἄξιον λόνου πιτύγησε νὰ ἀναγνώσει, τοὐλάχιστον ὁ ἴδιος».

—«Ἡ λοιπὴ ἄλλως τε λεγομένη Νεοελληνικὴ φιλολογία. πρόσθεσε ὁ Γυμνασιάρχης, εἶναι νεναομμένη εἰς τοιούτην γλῶσσαν, ὥστε καυνδιιαι ὅτι ἐπὶ τοιακοντετηίαν δὲν ἤννισα νεώτερόν τι βιβλίον. πλὴν ἐννοεῖται τῶν διδακτικῶν· ὁ κ. Ἀστρίδης ἔνει ἀπολύτως δίκαιον· δὲν ὑπάρχουσι νεώτεροι λονοτέγναι!»

—«Ξεγνᾶτε τὸν Παπαδιαμάντη, τὸν Καρκαβίτσα, τὸ Θεοτόκη, τὸν Ξενόπουλο· τὸν Καζαντζάκη, τὸ Σολωμό. τὸν Παλαμᾶ. τὸ Γουπάρη, τὸ Χατζόπουλο, τὸ Σικελιανό, τὸ Μαλακάση· ...εἴπετε σνεδὸν ἀπνευστὶ ὁ καθηνητὴς τῆς Ἕκτης —Βῆτα, ἀλλὰ δὲν τὸν ἄφησε ὁ Ἐπιθεωρητὴς νὰ συνεχίσει.

—«Διακόψατε τὸν κ. Γυμνασιάρχη, κ. Λυμπεροίου!» εἶπε αὐστηρά.

—«Καὶ ἀκριβῶς κ. Ἐπιθεωρητά, περὶ Παλαμᾶ ἤθελον νὰ εἴπω καὶ ἐγώ», συνέχισε ὁ Γυμνασιάρχης. «Γίνεται τόσος λόγος περὶ αὐτοῦ καὶ ἐν τούτοις πλεῖστοι ὅσοι, ὡς μανθάνω παρ' ἀξιοπίστων, οἵτινες εἶχον τὴν ὑπομονὴν νὰ ἀναγνώσωσι τοῦτον, διότι ἐγώ, ὁμολογῶ, ὅτι οὐδέποτε ἀπεπειράθην τοιοῦτον τι, λέγουσιν, ὅτι ὁ ποιητὴς οὗτος εἶναι ἀκατανόητος καὶ ὅστις ἰσχυρίζεται, ὅτι ἐννοεῖ τὸν Παλαμᾶ—ἐκύτταξε εἰδικὰ ὁρισμένους καθηνητὲς καὶ καθηγήτριες — εἶναι μωρός! Ὑπάρχουσι βεβαίως καὶ παλαιότεροί τινες· θὰ ἔλεγον ὁ Σολωμός.....»

—«Νοθογέννητος, μέθυσος, παρ' ἀξίαν ὀνομασθεὶς ἐθνικὸς ποιητής! ἐδιδάχθημεν περὶ αὐτοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον παρὰ τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ μας», εἶπε μὲ προθυμία ὁ κ. Ἀστρίδης.

— Καὶ ἀπὸ τί πέθανε ὁ καθηγητὴς σας. κ. Ἀστρίδη; ρώτησε μιὰ καθηνήτρια.

— Θὰ ἔπρεπε ἀπὸ συγκοπὴ γι' αὐτὰ ποὺ ξεστόμισε! ἀπάντησε μιὰ ἄλλη ἀγαναχτισμένη.

"Ὁλοι γύρισαν κατὰ τὸ μέρος τους κατάπληχτοι.

—«Αἱ δύο αὗται καθηνήτριαι, συνηθίζουσι πάντοτε κ. Ἐπιθεωρητὰ νὰ ἀστεΐζονται» ἔσπευσε νὰ πεῖ χαμογελαστὸς ὁ Γυμνασιάρχης ἀπὸ τρόμο μὴ γίνει κι' ἄλλο ἐπεισόδιο.

— Αὐτὴ ὅμως τὴ φοσά, κ. Γυμνασιάρχη, μιλοῦμε σοβαρά, εἶπε ἡ δεύτερη φωνὴ καὶ ἀποροῦμε, πῶς δὲν ἔπαθε τὸ ἴδιο καὶ ὁ κ. Ἀστρίδης, ποὺ τόλιμησε νὰ ἐπαναλάθει τέτοια ἀσέβεια.

"Ὁ Ἀστρίδης τὴν ἐκύτταξε μὲ μῖσος.

—Ποοσένετε, Κυρίαι μου, διότι θίγετε τὸ Πανεπιστήμιον, εἶπε ὁ Γυμνασιάρχης ἀγαναντισμένος καὶ κατακόκκινος, ἕτοιμος νὰ πάθει συμφόρηση.

— Καὶ τί σγέση ἔνει τὸ Πανεπιστήμιο μὲ τὴν ἀκαλαισθησία καὶ τὴ ιωσία μερικῶν καθηνητῶν: ἡ ὀσθοφοσύνη, κύοιε Γυμνασιάρχη, δὲν ἔνινε δυστυνῶς ἀκόμα κοινὴ Ἰδιότητα τῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ καθηνηνταὶ τοῦ Πανεπιστημίου εἶναι καὶ αὐτοὶ φεῦ! ἀνθρωποι!...

Τί φοβερὴ σκηνὴ θὰ ἀκολουθοῦσε. ἂν δὲν ἤτανε παρὼν ὁ Ἐπιθεωρητής!

Οἱ καθηνηταὶ κατεταραγμένοι κύτταξαν τὸν κ. Ἐπιθεωρητή.

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς οὔτε κύτταξε κατὰ τὸ μέσος της, μόνο ἡ φυσιογνωμία του πῆρε μιὰ σκληρὴ καὶ χαιοέκκκη Ἔκφραση· ἤξερε αὐτός, πῶς θὰ τὴν τιμωοοῦσε παραδειγματικὰ χωρὶς νὰ ἐκτεθεῖ.

— Τὴν ἠνδιαφέρουσαν αὐτὴν συζήτησιν θὰ τὴν συνεγίσωμεν ἄλλοτε, κύοιοι! Τί μάθημα ἔχετε, κύριε Θεριδῆ;

— Τριγωνομετρίαν εἰς τὴν Ε΄ Β΄.

— Σεῖς κ. Ἐπισκοπόπουλε:

— Λατινικὰ εἰς τὴν Ε΄ α΄.

—"Α, μάλιστα! ὑπέροονον μάθημα! Καθαρῶς φιλολογικόν. Τρίτον ἢ Δ΄ κατὰ Κατιλίνα;

— Τοίτον κ. Γενικέ.

— Θὰ εὑρίσκεσθε βεβαίως περὶ τὸ τέλος.

—"Ὀνι ἀκόμα. κ. Ἐπιθεωρητά.

— Πολὺ ἐβοαδύνατε! νὰ κινηθῆτε. νὰ κινηθῆτε, ταχύτερον κ. καθηνητά!

— Σεῖς. δνὶς Πελέκη; ρώτησε τὴν καθηνήτρια μὲ τὰ κοντὰ μαλλιὰ καὶ τὴν ἤσυνη ἔκφραση. τὴ γεμάτη αὐτοπεποίθηση.

— Ἱστορία εἰς τὸ "Ἄλφα - ἄλφα, κ. Ἐπιθεωρητά.

— Εἰς ποῖον σημεῖον εὑρίσκεσθε;

— Εἰς τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων.

—Ὡραῖα! θὰ ἔλθω εἰς τὸ μάθημά σας. Πηγαίνομεν κύριοι!

Καὶ σηκώθηκε πρῶτος. Σηκώθηκαν ὅλοι καὶ περίμεναν νὰ περάσει ὁ κ. Ἐπιθεωρητής. Τί ἀτυχία, νὰ βρεθεῖ στὴν ἄκρη τοῦ τραπεζιοῦ ἀκριβῶς μπροστά του ἡ καθηγήτρια τῶν Γαλλικῶν, ἀκριβῶς αὐτή, ποὺ ἠνδιαφέρθηκε νὰ μάθει ἀπὸ τί πέθανε ὁ καθηγητὴς τοῦ κ. Ἀστρίδη.

— Σεῖς δνὶς Σαριδάκη, δὲν ἔχετε μάθημα;

—"Ἐχω κ. Ἐπιθεωρητά.

—Καὶ διατί τὸ ἀπεκρύψατε;

Ἡ καθηγήτρια τῶν Γαλλικῶν ἀπόρεσε.

— Δὲν τὸ ἀπέκρυψα κ. Ἐπιθεωρητά. Δὲν μὲ ἐρωτήσατε.

— Πῶς!; καὶ δὲν ἠκούσατε τὴν γενικὴν πρὸς ὅλους ἐρώτησιν;

— Τὴν ἤκουσα, ἀλλὰ δὲν ἐνόμισα, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσω ἐν χορῷ» καὶ χαμογέλασε ἀπὸ ἀμηχανία.

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς δὲν κρατήθηκε.

—"Απεκρύψατε τὴν ἀλήθειαν καὶ τολμᾶτε καὶ νὰ γελᾶτε;! καὶ χτύπησε μὲ τὴ γροθιά του τὸ τραπέζι μὲ τέτοια δύναμη, ποὺ τὰ μελανοδοχεῖα τινάχτηκαν ψηλὰ καὶ γέμισαν τὴν πράσινη τοόχα τοῦ τραπεζιοῦ μὲ μελάνια.

Ἡ ὁποδιευθύντρια κύτταξε περίλυπη τὴ ζηωιά.

Ἀκριβῶς σήμεροα εἶχε γεμίσει ὅλα τὰ μελανοδοχεῖα ὑποχωρῶντας ἐπὶ τέλους στὴ γκρίνια τῶν συναδέλφων, ποὺ δὲν μποροῦσαν πιὰ νὰ γράψουν τὴν ὅλη τους μὲ τὰ κατακάθια τοῦ μελανιοῦ.

«Ἀπεκούψατε τὴν ἀλήθειαν, μὲ ἄλλους λόγους ἐψεύσθητε κ. Καθηνήτρια.... ξαναῦπε ἀνοιώτερα ὁ Ἐπιθεωρητής. ἐψεύσθητε καὶ σᾶς καλῶ εἰς ἀπολογίαν!»

Καὶ χτύπησε ἀκόμα δυνατότερα τὴ γροθιά του στὸ τραπέζι. Καταταραγμένος προχώρησε κατὰ τὴν πόρτα.

—«Πεοᾶστε!» εἶπε ἀσθμαίνοντας στὴν Πελέκη.

Ἐκείνη ἐδίστασε. «Νὰ περάσει;» ἄκουσε τάγα καλά: ἡ θὰ συνέβαινε καὶ τρίτο ἐπεισόδιο.

«Περᾶστε!» ξαναῦπε ὁ ἐπιθεωρητὴς κι' αὐτὴ συωιοοφώθηκε.

Οἱ καθηνηταὶ βγῆκαν ἕνας - ἕνας πίσω ἀπὸ τὸν Ἐπιθεωρητή.

Στὸ Γοαφεῖο ἔμεινε μόνο ὁ Γυμνασιάρχης, ἡ ὁποδιευθύντρια καὶ ἡ καθηνήτρια τῶν Γαλλικῶν. Εἶνε ταοαγτεῖ τόσο πολύ, ποὺ τῆς ἤταν ἀδύνατο νὰ μπεῖ στὴν τάξη της. "Ἐπεσε ἀπάνω σὲ μιὰ καρέκλα ἀπελπισμένη.

Εἶναι φοβεοὸ νὰ σὲ καλεῖ σὲ ἀπολογία ὁ Ἐπιθεωρητής. Εἴτε δίκαια τὸ κάνει, εἴτε ἄδικα. αὐτὸ σὲ ζηωιάνει ἐπαγγελματικὰ καὶ βαοαίνει σὲ δλη σου τὴ ζωή. Τοέχα γύοευε τώρα νὰ βρεῖς τὸ δίκηο σου.

Στὸ δημόσιο βίο ὁ ὑπάλληλος εἶναι τόσο ἀδύναμος καὶ ἀνυπεράσπιστος. ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Γυμνασιάρχης τὴ λυπήθηκε καὶ ἀποφάσισε νὰ τὴ βοηθήσει.

«Εἶναι ἀλήθεια πὼς δὲν τὸ ἄξιζε· ἤτανε Κοπτικιά. βενιζελικὴ καὶ δημοτικίστοια· λένε, μάλιστα, πὼς ἀοιστέριζε κιόλας· ὁ ἴδιος δὲν τὸ εἶχε ἐξακριβώσει. ὅμως δὲν ὑπάοχει ἀυιφιβολία πὼς ἔτσι θὰ ἤτανε· τί περιμένεις ἀπὸ δημοτικιστάς!:»

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ: Τὸ τέλος.

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΒΙΒΛΙΟ

Κοσμᾶ Πολίτη: «Τὸ Γυρί» (Ἔκδοση Ἴκαρου).

Τὸ Γυρὶ εἶναι μιὰ ἀπόμερη καὶ παραριχμένη συνοικία στὴν Πάτρα, γεματη λάσπη τὸ χειμώνα, σκονη το καλοκαιρι και φτώχεια σ' ὅλες τὶς ἐποχές. Τὸ Γυρι τοῦ Κοσμᾶ Πολίτη ειναι ὁ κόσμος ὁλακαιρος. Ειναι ἕνα ἔργο ποὺ στὴν αρτιώτατη τεχνικὴ του ἀνταποκρινεται ἡ πιο βαθειὰ ἀνθρωπινη παρατήρηση. Οἱ ἄνθρωποι μὲ τὰ παθη τους, τὴ φτωχεια τους, τὶς μιζεριες τους, τις ανοιχτὲς τους πληγες. Καὶ μέσα σ' ὅλα τὸ παιδι, μὲ τὸν ἀπιὸ ἀλλὰ καὶ αἰνιγματικὸ ἐσωτερικὸ κοσμο του, μὲ την παράξενη ψυχολογία του, ποὺ ειναι, ἀλλωστε, ὁ ἀκρογωνιαιος λίθος ὅλης τῆς τέχνης τοῦ Πολίτη.

Τὸ παρελθὸν γιὰ τὸν κ. Πολίτη εἶναι ἡ βεβαια πραγματικοτητα. Αὐτὸ μας κυβερνα. Το μελλον εἶναι φάντασια. Ἰὸ παρὸν ἡ ρευστὴ καὶ ὁλοενα μετακινουμενη στιγμὴ ἀνάμεσο στὰ δύο. Ἡ φαντασια γινεται πραγματικοτητα. Ἡ οὐσια μας εἶναι το παρελθον. Εἰμαστε κατασκευασμένοι ἀπὸ παρελθὸν καὶ ἀπὸ φαντασία. Στὴ διαλεχτικὴ σχεση τῶν δυὸ τούτων στοιχείων, τοῦ παρελθόντος μὲ τὴ μορφὴ τῆς παραισσησης καὶ τοῦ μελλοντος μὲ τὴ μορφὴ τῆς φαντασιας, βρίσκεται το μυστικὸ τῆς τέχνης τοῦ συγγραφεα. Ἡ λογικὴ δανείζει μόνο σχηματα γιὰ τὴν ἐξωτερίκεψη τῆς τέχνης, ὅπου ἐμφανίζεται μὲ πρωτοδουλία εἶναι ἀπορριπτέα.

"Ετσι κοντὰ σ' ὅλα τὰ προβλήματα ποὺ χωρὶς ἄλλο γενάει πάντα κάθε βιβλίο τοῦ κ. Πολίτη, τὸ περισότερο «ἀντιλεγόμενο» σημειο εἶναι ἡ παράξενη καὶ ἐντελῶς πρωτοποριακὴ μορφὴ τῆς τέχνης του. Τί εἶναι ἐπὶ τέλους καὶ γενικὰ αὐτὲς οἱ σημερινὲς μοντέρνες μορφὲς στὴν τέχνη; Εἶναι προοδευτικὲς ἢ ἀντιδραστικές; Ἐκφράζουνε δηλαδὴ μιὰ προοδευτικὴ ἢ μιὰ ἀποσυνθετικὴ κοινωνικὴ τάση;

Τὸ πρόβλημα αὐτὸ ποὺ χρόνια βασανίζει τοὺς τεχνοκρίτες εἶναι νομίζω χωρὶς σημασία, ὅταν πρόκειται νὰ κριθεῖ τὸ ἔργο ἑνὸς συγγραφέα. Γιατὶ ποτὲ ἡ φόρμα ἑνὸς ἔργου δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι βέβαιο τεκμήριο γιὰ τὴν κοινωνικὴ συνείδηση τοῦ συγγραφέα κι ἀκόμα περισότερο γιὰ τὴν βαθήτερη οὐσία τῆς τέχνης του. Ἄλλο πρᾶμα εἶναι νὰ κρίνει κανεὶς καὶ ν' τοποθετεῖ κοινωνιολογικὰ καὶ ὡς γενικὸ φαινόμενο ἕνα ρεῦμα αἰσθητικό, κι ἄλλο πρᾶμα νὰ κρίνει ἕνα συγγραφέα ποὺ ἀνήκει στὸ ρεῦμα αὐτό. Μπορεῖ δηλαδὴ μιὰ αἰσθητικὴ τάση νὰ γενήθηκε ἀπὸ ἀντιδραστικοὺς κοινωνικοὺς λόγους κι ὅμως ἀπὸ τὴν τάση αὐτὴ νὰ ἔχει διαμορφωθεῖ αἰσθητικὰ ἕνας τεχνίτης ποὺ συνειδητὰ ἢ ἀσυνείδητα νὰ ἐκφράζει ἕνα προοδευτικὸ ἐαυτό. Μπορεῖ νὰ γίνει ἀκριβῶς καὶ τὸ ἀντίθετο. Ὁ ρεαλισμὸς λογουχάρη ὑπῆρξε ἕνα κίνημα γενημένο ἀπὸ προοδευτικὰ κοινωνικὰ αἴτια. Πόσοι καὶ πόσοι ὅμως ἀντιδραστικοὶ καλλιτέχνες δὲν εἶτανε καὶ δὲν εἶναι ρεαλιστές; Ἡ καλήτερα πόσοι καὶ πόσοι ρεαλιστὲς καλλιτέχνες δὲν εἶτανε καὶ δὲν εἶναι ἀντιδραστικοί; Ὁ φουτουρισμὸς ἐξάλλου συνειθίσαμε νὰ δεχόμαστε πὼς εἶναι κίνημα ἀντιδραστικό. Στὴ Ρωσία ὡστόσο οἱ μεγάλοι ποιητὲς τῆς ἐπανάστασης εἶναι φουτουριστές,— τόσο μάλιστα ποὺ διεκδικούσαν μονάχα κι ἀποκλειστικὰ γιὰ τὸ φουτουρισμὸ τὸ χρῖσμα τῆς ἐπαναστατικῆς τέχνης. Στὴν Ἰταλία ἀντίθετα, οἱ φουτουριστὲς προσχωρήσαν στὸ φασισμό. Μ' αὐτὸ δε θελουμε νὰ πουμε ὅτι δὲν εἶναι φυσικὸ ἕνας προοδευτικὸς καλλιτεχνὴς νὰ ἀνήκει καὶ αἰσθητικὰ σὲ μιὰ σχολὴ ποὺ ταιριζει στὴν τέχνη του. Ἀλλὰ καὶ ποιὸς πάλι θα μποροῦσε νὰ πεῖ καὶ νὰ ἀποδειξει πὼς στὴν οὐσια τῆς τέχνης ἑνὸς ἔργου, ταιριαζει διαφορετικὴ μορφη ἀπὸ κεινη ποὺ ἔχει το ἔργο αυτο; Ἰὸ βεβαιο εἶναι, ὅτι ειναι ἐντελῶς γελοιο νὰ κρινουμε τὴ συνειοηση ἑνος τεχνίτη ἀπο τὴν αιοθητικη σχολη ποὺ ἀνήκει. Προσωπικὰ μαλιστα πιστεύω πὼς εἶναι καὶ ἐντελως παρακινδυνευμένο νὰ κρινει κανενας κοινωνιολογικὰ τις αἰσθητικες σχολες, μολις φανούνε, και πριν διαγραψουν λίγο ἢ πολὺ τὴν ἱστορικὴ τροχιά τους.

"Ετσι το ἔργο τοῦ Κοσμᾶ Πολίτη εἶναι ἕνα ἔργο γραμενο μὲ ἐξαιρετικὰ γοητευτικὸ τροπο καὶ βαθειὰ ἀνθρώπινο, δηλαοὴ προοδευτικό. Ἡν πρωτότυπη κι εντελως προσωπικὴ τεχνική του ὁ συγγραφέας τὴν ξαιρει τοσο καλὰ που τὴν παιζει στὰ χερια του σαν ταχυδακτυλουργός. Ἰονειρο καὶ ἡ πραγματικοτητα, το αληθινὸ καὶ τὸ φανταστικὸ, το πιθανὸ καὶ τὸ ἀπιθανο, ἡ σκέψη καὶ ἡ παραίσθηση διαδεχονται τὸνα τἄλλο κι ὁ ἀναγνωστης βρίσκεται μεσα σὲ μιὰ ἀτμοσφαιρα παράξενη, μαγική, ποὺ δὲν εἶνε συτε αληθινὴ οὔτε ψεύτικη, γιατὶ ὅτι ὑπαρχει στὸν ἄνθρωπο εἶτε εἶναι χειροπιαστὸ εἴτε ἄπιαστο, εἶναι ὅλα πραγματικά. Εἶναι μαέστρος στὸ νὰ μπαζει μέσα στὸ ἔργο τους ἥρωες του, χωρὶς θόρυβο, καὶ νὰ τοὺς βλέπεις ἀξαφνα ἀπὸ ἀσήμαντες λεπτομέρειες μιᾶς κουβέντας, νὰ γινουνται μορφὲς κυριαρχικές. Τοὺς μπάζει, τους κινεῖ μὲ τη μεγαλητερη ἄνεση καὶ τους ἐγκαταλειπει τὴν ὥρα ποὺ δὲν τοὺς χρειάζεται. Ὁ ἀναγνώστης ξαίρει πιὰ ἀπὸ ποῦ ἔρχουνται καὶ ποῦ πάνε. Μὰ ὁ συγγραφέας φαίνεται σὰ νὰ μὴ δίνει τοση σημασία γι' αὐτό, γιατὶ τὰ πρόσωπα τὰ μεταχειρίζεται γιὰ νὰ δωσει το μοναδικὸ καὶ καθολικὸ ἤρωα τοῦ ἔργου, — αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ Γυρί, τὴ φτωχειὰ γειτονιά, το μικρὸ κομάτι τῆς ἀνθρωπότητας, ποὺ εἶναι μαζὶ καὶ ἡ ἀνθρωπότητα ὅλη.

Μ' αὐτὸ δὲ θέλουμε καθόλου νὰ ποῦμε πὼς δὲν ὑπάρχουν τύποι μέσα στὸ βιβλίο ποὺ κρίνεται. Ὑπάρχουν τόσοι πολλοὶ ποὺ θὰ μποροῦσε γιὰ τὸν καθένα νὰ γραφεῖ κι ἕνα ἄρθρο. Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι τώρα ἀδύνατο. Ὁ Γερόλυμος ποὺ ἔχει σκοτώσει καὶ περιμένει τριάντα χρόνια νὰ παραγραφεῖ ἡ ἀπόφαση, ἡ Βιχτωρία ἡ γυναίκα του ποὺ μὲ τὶς ὑποπτες ἀσχολίες, ἡ παλαβὴ τῆς γειτονιᾶς, ὁ κὺρ Κώστας ποὺ ζεῖ στὴ φτώχεια γιὰ νὰ κρατήσει ὑψηλὰ τὸ προνόμιο ποὺ πῆρε, ἂν καὶ συνταξιοῦχος κλητῆρας νὰ φορεῖ τὸ κασκέτο του μὲ τὰ ἀρχικὰ γράμματα τῆς Τράπεζας, ὁλοι αὐτοὶ εἶναι ἄνθρωποι σύμβολα. Πάνου ἀπὸ ὅλα ὅμως τὸ μεγάλο κίνητρο τῆς τέχνης τοῦ συγγραφέα εἶναι τὸ παιδί. Ἡ ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ ποὺ εἶναι στὸ βάθος καὶ τὸ ἰδεῶδες ὅλης τῆς τέχνης, εἶναι αὐτὴ ποὺ δονεῖ τὶς πιὸ βαθειὲς καὶ τὶς πιὸ εὐαίσθητες χορδὲς τῆς δημιουργίας του. Στὸ καλλιτεχνικὸ του ἰδεῶδες δὲν εἶναι δύσκολο νὰ προσέξει κανένας πὼς ὁ συγγραφέας μὲ τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ φωτίζει ὅλους τοὺς ἥρωες του, καὶ μ' αὐτοὺς τὴν ἀνθρωπότητα ὅλη. Τὸ ἰδεῶδες του εἶναι ὁ Σάββας, — τὸ παιδὶ ποὺ σκοτώνεται γιατὶ ἡ μάνα του ἔγινε πόρνη. Ὁ χῶρος ὅμως δὲν ἐπιτρέπει περισοτερα.

Α. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ

ΘΕΑΤΡΟ

Ὁ «Προικοθήρας»

Θέατρο Ἀργυροπούλου.

Ὁ κ. Ἀργυρόπουλος ἀνέβασε στὸ καινούργιο θερινὸ θέατρό του τὴν τρίπραχτη κωμωδία τοῦ κ. Γ. Ρούσσου ὁ «Προικοθήρας». Ὁ κ. Ρουσσος, τὸ λεμε χωρις περιστροφές, εἶχε ὑποσχεθεῖ στὸ κοινὸν μὲ τὸ προηγούμενο ἔργο του, τὸν «Πρωτευουσιάνο», περισσότερα ἀπ' ὅσα τοῦ πρόσφερε μὲ τὸ νέο του. Στὸν «Πρωτευουσιάνο» ἡ προσπάθεια τοῦ συγγραφέα νὰ δώσει χαραχτῆρες καὶ τύπους εἶχε πετυχει ἴσαμ' ἕνα σημεῖο, ἐνῶ ἐδῶ ἡ σατιρική του διάθεση χάνεται μὲς τὴ συμβατικότητα τοῦ μύθου του ποὺ τὸν ἐκμεταλλεύεται κι αὐτὸν ἀτεχνα καὶ χωρὶς φαντασία. Ὡστόσο τὸ βασικὸ μειονέχτημα τοῦ «Προικοθήρα» εἶναι πὼς ὁ τύπος ποὺ τοποθετεῖ ὁ συγγραφέας στὸ κέντρο τῆς κωμωδίας δὲν εἶναι καθόλου ἀντιπροσωπευτικὸς τῆς τάξης τῶν κοινωνικῶν παρασίτων ποὺ λέγονται συνήθως προικοθῆρες. Ὁ Θωμᾶς Μανούσης εἶναι ἕνας ἀγαθὸς κ' ἐργατικὸς ἀνθρωπάκος ποὺ ἡ φιλοχρηματία του δὲν ψευτίζει καθόλου τὴν ἠθικὴ πάστα του. Μπαίνοντας στὸν καλὸ κόσμο, δὲ χάνει τὸν κατὰ βάθος τίμιον ἑαυτό του. Ὁ προικοθηρισμός του, μᾶλλον συμπτωματικός, δὲν ἔχει τίποτα ἀπὸ τὸν ἀριθισμὸ τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος προικοθηρῶν. Μὲ τὴν ἀξία του καὶ τὴ δουλειά του τὰ κατάφερε κι ὅλας ἀπὸ γυρολόγος νὰ γίνει μικροβιομήχανος κ'

Η ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΝΑΖΙ

Στὴν παλιὰ Βιβλιοθήκη τῆς Φλωρεντίας ἀρχισε ἀπὸ εἰδικοὺς ἡ διάσωση τῶν ἱστορικῶν καὶ φιλολογικῶν θησαυρῶν τῆς διασημῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης, ποὺ οἱ Ναζὶ μετέφεραν σὲ σωρὸ ἀπὸ πέτρες τὸν περασμένο Αὔγουστο. Ἡ ἐργασία διευθύνεται ἀπὸ τὸ Ἰουστάδιο Μπουαβεντορε, τοῦ Ἰταλικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς παθολογίας τοῦ Βιβλίου. Ἀνάμεσα στὰ διασωθέντα εἶναι κι' ἕνα γράμμα τοῦ Γαλιλαίου τοῦ 1627 καὶ χειρόγραφα ποιήματα τοῦ 14ου αἰώνα.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἔκθεση τοῦ εἰδικοῦ ἀποσταλμένου τοῦ Ὑπ. Παιδείας τῶν Ἑν. Πολιτειῶν γιὰ τὴν ἐξακρίβωση τῶν καταστροφῶν τῶν βιβλιοσηκῶν τῆς Ἑρμάνης, τὴν τύχη τῆς Φλωρεντινῆς Βιβλιοθήκης ὑπέστησαν ἀναρίθμητες βιβλιοθῆκες στὴν Ἀγγλία, Ἠπειρώτεια, Πολωνία, Ἑλλάδα, Φινλανδία, Ἰουγκοσλαβία καὶ Ρωσία. Ἡ ἀποκατάσταση τῶν βιβλιοθηκῶν ἀποτελεῖ ἕνα «νέο πρόβλημα γιὰ τὸν πολιτισμένο κοσμο». Τὰ 70 % τῶν βιβλιοθηκῶν τῆς Πολωνίας κατεστράφησαν. Στὴν Τσεχοσλοβακία κατεστράφησαν 441 τελείως, ἐνῶ ἀναστηλώθηκαν 41 ἰδιαίτερη δίδεται ὑπόστησαν τὰ βιβλία συγγραφέων ποὺ ἤθραν μέρος στὴν ἀντίσταση τῶν Λαῶν. Οἱ Βιβλιονῆκες καὶ τὰ ἐργαστήρια τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης ἐπαθαν σοβαρὲς καταστροφές, καὶ ἰδιαίτερα τὰ ἐπαρχιακὰ Μουσεῖα Ἀρχαιολογικῆς Τέχνης. Οἱ Βιβλιοθῆκες τῶν 3 Ἀμερικανικῶν Πολλεγίων τῶν Ἀθηνῶν χρησιμοποιήθηκαν σὰν καύσιμη ὑλη.

Ἡ ἔκθεση διαπιστώνει ὅτι στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση οἱ Γερμανοὶ ἐφάρμοσαν τὸν ἀκόλουθο τρόπο καταστροφῆς: Μιὰ εἰδικὴ ὑπηρεσία του Γερμανικοῦ Ὑπουρ. Ἐξωτερικῶν, φαινομενικὰ ἰσχυρίζονται ὅτι ἀσχολεῖται μὲ τὸν ἀερισμὸ τῶν Βιβλιοθηκῶν. Ὕστερα ἀπὸ διαλογή, ἐστελνε πίσω τὰ καλλίτερα καὶ τὰ ὑπόλοιπα καίγονταν. Ἔτσι χαθῆκε ἀνατικατάσταση τοῦ ὑλικοῦ ἱστορικοῦ, λαογραφικοῦ κλπ. ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες Οὐκρανικὲς Βιβλιοθήκες. Τὴ μεγαλύτερη καταστροφὴ ὑπέστη ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Κιέβου.

Ὁλόκληρη ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Λουβαΐν —στὴ Γαλλία—μὲ 900.000 τόμους καταστράφηκε ὁλοκληρωτικά, γιατὶ οἱ Γερμανοὶ εἰδικοὶ (!!) βρῆκαν ἕνα σχεδιάγραμμα ποὺ παράταινε τὴν πυρκαΐα τοῦ Θεολογικοῦ Σεμιναρίου τῶν Ἑβραίων τοῦ Λουμπλίν ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς. Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Νεάπολης ἐκαψε γιατὶ βρέθηκε σκοτωμένος ἕνας Γερμανὸς στρατιωτης ἐκεῖ κοντά. Οἱ Γερμανοὶ ντυχτερς κατέστρεψαν μὲ ἰδιαίτερη μανία ὅλα τὰ ἱστορικά, οἰκονομικά, τεχνικὰ καὶ πολιτικὰ σημοκρατικοῦ περιεχομένου βιβλία καὶ κάθε τί ποὺ μπορουσε νὰ εἶναι χρησιμο γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωση μιᾶς χώρας.

Η ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝΓΚΡΑΝΤ

Ἡ Φιλαρμονικὴ ὀρχήστρα τοῦ Λένινγκραντ ἔδωσε τὸν Ἀπρίλη τὴν πρώτη μεταπολεμικὴ συναυλία της μὲ καινούργια ὄργανα ποὺ τῆς χάρισαν τὰ μέλη τῆς Φιλαρμονικῆς τῆς Φιλαδέλφειας τῶν Ἑν. Πολιτειῶν. Οἱ 59 μουσικοὶ τῆς ὀρχήστρας τοῦ Λένινγκραντ διαβίβασαν μέσῳ τοῦ διασήμου βιολίστα Ν. Οἰστακὶ ποὺ ἔγραψε στὸν διευθυντὴ τῆς ὀρχήστρας τῆς Φιλαδέλφειας, δίνοντας του παράλληλα μιὰν ἐπισκόπηση τῆς μουσικῆς κίνησης στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση.

«Ὁ πόλεμος δὲν σταμάτησε οὔτε γιὰ μιὰ στιγμὴ τὴν ἔνταση δημιουργικῆς δουλειᾶς στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση» γράφει. «Οἱ καλλίτεροι συνθέτες μας—Σοστάκοβιτς, Προκοφιέφ, Κατσατουριὰν κι' ἄλλοι, γράφουν καινούργια ἔργα γεμάτα βαθειὰ συγκίνηση, πεῖρα καὶ κατανόηση του ἰερροῦ ἀγώνα ποὺ ἔζησε ὁ Λαός στὸ διάστημα τῶν τραγικῶν αὐτῶν ἡμερῶν».

Οἱ πολεμικὲς περιπέπειες τῆς ὀρχήστρας τοῦ Λένινγκραντ ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ 1941. Τότε ἡ Σοβ. Κυβέρνηση, ὅταν προσπάθεια νὰ διασώσει ὁπωσδήποτε τὰ καλλιτεχνικὰ κεφάλαια τῆς χώρας της, ἀποφάσισε νὰ μετακινησει τὴ διασημη ὀρχήστρα. Οἱ μουσικοὶ καὶ οἱ οἰκογένειες τους μεταφέρθηκαν στὸ Νοβοσιμπίρσκ, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴ σιδηροδιομηχανικὴ καὶ νοσοκομειακὴ βάση τοῦ Κουζνέτσκ. Ὅταν ἡ ὀρχήστρα ἐπέστρεψε στὸ Λένινγκραντ διοργανώθηκε λαϊκὴ γιορτὴ γιὰ τὴν ὑποδοχή της. Τότε μοιράστηκε τὸ δῶρο τῆς Φιλαρμονικῆς τῆς Φιλαδέλφειας ἀπὸ 1000 βιολιά, 500 ξύλινα πνευστά, 12 τρομπέτες, 15 δοξάρια καὶ πάμπολλα ἐξαρτήματα καὶ ἀνταλλακτικά.

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΗ ΜΟΣΧΑ

Στὶς 9 τοῦ Ἰούνη δόθηκε στὴ Μόσχα ἡ πρεμιέρα τῆς ὄπερας τοῦ Σεργέιου Προκόδιεφ «Πόλεμος καὶ Εἰρήνη»—βασισμένο στὸ ἔργο τοῦ μεγάλου Τολστόι, ἀπὸ τὴν Κρατικὴ Φιλαρμονικὴ τῆς Μόσχας, μὲ τὴ διεύθυνση τοῦ Σεργέιου Σαμόσουντ, (βραβεῖο Στάλιν). Τὸ λιμπρέτο εἶναι γραμμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν συνθέτη σὲ συνεργασία μὲ τὸν Μ. Μέντελσον. Ἡ παράσταση κράτησε 4 ὧρες. Ὁ Προκόφιεφ διατήρησε τὴν ὁπόθεση τοῦ ἔργου τοῦ Τολστόϊ ὅσο περισσότερο μποροῦσε, ἀλλὰ ἀνέτρεξε καὶ στὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Ντανίτοφ—ἀρχηγοῦ τῶν παρτιζάνων τῆς ἐποχῆς τοῦ Ναπολέοντα καὶ χρησιμοποίησε τὸ κείμενο τῶν τραγουδιῶν τοῦ κινήματος ἀντίστασης τοῦ 1813ς. Ἀπὸ τὸ μεγάλο μυθιστόρημα ὁ Προκόφιεφ χρησιμοποιεῖ μόνο τὰ γεγονότα τοῦ 1812. Ἀπὸ τὶς σκηνὲς οἱ 6 πρῶτες ἀναφέρονται στὶς σχέσεις ἀνάμεσα στὴ Νατάσσα, τὸν Πρίγκηπα Ἀντρέα, τὸν Κουράγκιν καὶ τὸ Βετόϊκοφ στὰ εἰρηνικὰ χρόνια. Ἡ δράση κορυφώνεται μέσα στὴν αὐξανουσα ἔνταση τῆς παρέλασης τῶν Γάλλων. Ἀπὸ τὴν ἑβδομη σκηνὴ ὁ πολεμος εἶναι τὸ κεντρικὸ θέμα, καὶ ὁ Ρώσικος λαὸς πέρνει τὸ ρόλο τοῦ ἀνώνυμου πρωταγωνιστῆ ποὺ τὸν ἀγώνα του τὸν συμβολίζει μιὰ ἀνώτερης ποιότητας καὶ ἐμπνευσης σελίδα μὲ 100 φωνές.

Στὴν 9η σκηνὴ βλέπουμε τὸν Ναπολέοντα νὰ ἀφίνει τὸ Κρεμλίνο, βάζοντας στὴ Μόσχα φωτιά, ἐνῶ μιὰ πομπὴ ἀποδίνει τιμὲς στοὺς σωροὺς πατριωτῶν ποὺ τὴν τελειταία στιγμὴ ἐκτελοῦν οἱ Γάλλοι. Ἰὸ πολεμικὸ θέμα τελειώνει μὲ ἕνα ἐθνουσιαστικὸ μάρς, μὲ τὴ συνοδεία ἀποκλειστικὰ κρουστῶν ὀργάνων. Στὴ δεκατη σκηνὴ μιᾶς δίνεται μὲ μιὰ ἀξιοθαύμαστη συγκράτηση, ὁ θάνατος του Πρίγκηπα Ἀντρέα, ποὺ δὲν πεθαίνει μὲ τὸ γνωστὸ μελοδραματικὸ τρόπο τοῦ Βέριτι ἢ τοῦ Βάγνερ. Ἡ μουσικὴ ἀποδίνει φράσεις δραματικῆς ἀνατασης καὶ ὀδύνες καθὼς ἡ ἀνατπνὴ ἐγκαταλείπει τὸν ἄνθρωπο. Ἡ Νατάσσα ἀφίνεται ἀνθρώπινα σιωπηλή, ἔνα τὰ φῶτα τῆς σκηνῆς βυθίζονται στὸ σκοτάδι σιγὰ - σιγὰ «Ποιώδει πάρα πολὺ λυπημένη γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ τραγουδήσει».

Στὴν τελευταία σκηνὴ ἄκουμε καὶ χαιρόμαστε τὸ μαγικὸ κορο νὰ προχωρεῖ στὸ δρόμο γιὰ τὸ Σμολένσκ. Οἱ παρτιζάνοι κτυποῦν καὶ ἀπελευθερώνουν αἰχμαλώτους. Ἡ ὄπερα τελειώνει μὲ τὸν ὕμνο «Δόξα στὸ Ρούσικο Λαό».

ΕΝΑΣ ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΛΕΚΟΝΤ ΝΤΕ ΛΙΛ

Τὸ Γενάρη γιορτάσανε στὸ Παρίσι τὰ πενήντα χρόνια τοῦ θανάτου του ποιητῆ Λεκοντ ντε Λίλ, τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Παρνασιακῆς Σχολῆς. Μ' αὐτὴ τὴν εὐκαιρία δημοσιεύτηκαν διάφορα γράμματα καὶ ὁκουμέντα ποὺ μᾶς παρουσιάζουν εναν ἀγνωστο Λεκόντ ντέ Λίλ, ἕνα δραστηριο ἐπαναστάτη καὶ συνεργάτη των σοσιαλιστικῶν περιοδικῶν τῆς ἐποχῆς.

Τὸ «ἐνουνοισαμος τοῦ, ἡ ἀγάπη του γιὰ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ γιὰ τοὺς μύθους της εἰχε, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καλλιτεχνικὴ, καὶ μιὰ πολιτικὴ αἰτία. Ἔλεγε πὼς ἐαὐτοὶ οἱ μῦθοι δὲν εἶναι παρὰ δημοκρατικὰ σύμβολα ἀσοσιαλιστικὰ μαλιστα! Ὁ ποιητὴς ποὺ θὰ τοὺς ζωνταγέβει καὶ θὰ τοὺς ἐξηγήσει θὰ γράψει το νέο Ευαγγελιο».

Στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1848, μιὰ ἀπ' τὶς πρῶτες χειρονομίες τῆς προσωρινῆς Κυβέρνησης ἦταν νὰ ἑτοιμασει νομοσχέδιο γιὰ τὴν κατάργηση τῆς σκλαβιᾶς σ' ὅλες τὶς γαλλικὲς ἀποικίες καὶ τὴν ἀπελευθέρωση των μαύρων. Αὐτὸ ὅμως ἀνησύχησε τοὺς μεγάλους κτηματίες των ἀποικιῶν καὶ οἱ ἀντιπρόσωποί τους στὴν πρωτεύουσα διαμαρτυρήθηκαν ὁρμῶντατα στὴν κυβέρνηση. Ὁ Λεκόντ ντὲ Λὶλ ποὺ ἦταν κρεολὸς τοῦ νησιοῦ Ρένουνιον, μπῆκε ἀρχηγὸς τῶν νεων Κρεολῶν ποὺ ζοῦσαν στὸ Παρίσι, τοὺς ξέσηκωσε, τοὺς συγκεντρωσε κι' ἔγραψε ἕνα ψήφισμα ποὺ τὸ ὑπόγραψαν ὅλοι καὶ τὸ παρουσίασε σ' ὅλο τὸν κυβέρνησης. Στὸ ψήφισμα ἔλεγε πὼς ὁστερα ἀπ' αὐτὸν τὸν νόμο ὅλοι οἱ ὁποιοι θὰ ὑποστηρίζαν καὶ θὰ μέναν πιστοὶ στὴ δημοκρατία. Τὸ διάθημα αὐτὸ εἶχε μεγαλη ἐπιτυχία κι' ὁ νόμος ποὺ ἀπελευθέρωνε τοὺς μαύρους πέρασε στὴ Βουλή. Γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦν τὸν Λεκόντ ντὲ Λὶλ ποὺ εἶχε τόσο φανερὰ ὑποστηρίξει τὸ νόμο ποὺ τοὺς κατέτρεφε, οἱ προὐχοντες τῆς Ρενουνιὸν ἔπεισαν τὸν πατερα του νὰ τοῦ κόψει τὴ διατροφὴ ποὺ τοῦ ἔστελνε καὶ νὰ τὸν ἀφησει ἀπέναντα.

Δυστυχῶς ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 1848 νικήθηκε γρήγορα καὶ Λίγους μῆνες ἀργότερα ὁ Λεκόντ ντὲ Λὶλ ἔγραφε στὸ φίλο του Λουΐ Μενάρ:

«Ἴσως νὰ πρέπει νὰ τὰ ξαναρχίσουμε ὅλα ἀπ' τὴν ἀρχή. Εἶναι φανερὸ πὼς θέλουν νὰ μᾶς χαραμίσουν τὴν Ἐπανάσταση. Ἡ Βουλὴ θὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ μπουρζουάδες καὶ βασιλικοὺς. Θὰ ψηφίζει ὀρᾶιους καὶ καλοὺς ἀντιδραστικοὺς νόμους, θὰ ἐξακολουθήσει ἐπ' ἄπειρον τὴν κοινωνική καὶ πολιτικὴ κατάσταση ποὺ εἴχαμε τὸν καιρὸ τοῦ Λουδοβίκου-Φιλίππου, καὶ ποιὸς ξέρει, μπορεῖ σὲ λίγο νὰ φανταζόμαι πὼς θὰ μὲ στείλουν νὰ ψοφήσω σὲς φυλακὲς τοῦ Μόν-Σαὶν-Μισέλ. Αὐτὴ ἡ ἀντίδραση μ' ἔχει κάνει μανιακὸ κομμουνιστή...».

Ποιὸς φαντάζουνταν πὼς ὁ ποιητὴς ποὺ ἔγραφε τὰ «Βαρδαρα Ποιήματα», τοὺς γαλήνιους καὶ παλιοδουλεμένους στίχους, τοὺς ἑλληνικοὺς, ὅπως τοὺς ὀνόμαναν, ποιὸς φαντάζονταν πὼς ἦταν ὁ ἑξαλλος ἐπαναστάτης ποὺ προδίνουν τὰ γράμματα κι' οἱ πράξεις τῆς νιότης του.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ GUILD

Ὁ μεγαλύτερος θεατρικὸς ὀργανισμὸς στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες, εἶναι τὸ «Συντεχνιακὸ Θέατρο» (Guild Theatre)—ἕνα καλλιτεχνικὸ Σωματεῖο ποὺ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὶς οἰκονομικὲς ἐπιτυχίες τῶν ἔργων ἀποβλέποντας στὴν ἐξυπηρέτηση τοῦ κοινοῦ καὶ τῆς Τέχνης. Τὸ σωματεῖο κυριάρχησε πάνω σ' ὅλες τὶς ἰδιωτικὲς θεατρικὲς ἐπιχειρήσεις. Ἀπὸ τὸ 1919 ποὺ ἰδρύθηκε ὡς σήμερα ἔχει ἀνεβάσει 150 ἔργα ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ 40 τουλάχιστο συνταρξαν τὴ θεατρικὴ ζωὴ στὶς Ἑν. Πολιτειες. Ἔχει στὴ διαθεση του πολλους ἡροσιους, σκιωθέτες, σκιογράφους κ.τ.τ.—ἐτοι ποὺ μπορεῖ νὰ ἀνεβαζει ἐνα ἢ περισσότερα ἔργα ταυτοχρονα σὲ πολλὲς πολεις τῆς Ἀμερικης. Ἰσιοκτιτα θεατρα ὀε Ἔχει, ἄλλα κάθε χρόνο συμβάλλεται μὲ κεφαλαιουχους επιχειρηματιες, ποὺ διαθέτουν τὰ χρήματα για τὴν ὀργανωση των παραστάσεων. Τὸ κοινὸ των Ἑν. Πολιτειῶν υποστιρίζει το «Συντεχνιακὸ Θέατρο» τόσο πολὺ ποὺ συνήθως κάθε ἔργο νὰ πραγματοποιεῖ τουλαχιστο 2 εκατομ. εἰσιτηρια. Τα ρασικα οικονομικὰ κεφάλαια γιὰ τὶς πρωτοπορειακες παραστασεις ἔργων ἀγνωστων συγγραφέων ἢ γνωστων ἀλλὰ ἀνεβασμενων με καινοφυγες τεχνοτροπιες, τὰ δίνουν 80.000 συνδρομητὲς μελη τοῦ σωματείου, ποὺ πληρώνουν γύρω στὰ 4 δολλαρια τὸ χρονο ἀπεναντι στὸ δικαίωμα μιας μικρῆς ἐκπτωσης στὰ εἰσιτηρια. Χαρακτηριστικὸ της τοιμης τοῦ Guild εἶναι τὸ ἀνέδασμα ὁλόκληρου του πωμενου ἰντερμετζου τοῦ Ἴψεν, ποὺ βάσταξε 6 ὧρες (ἀπὸ τὶς 5 ½—11 ½ μ.μ.) καὶ του μουσικοῦ ἔργου Ὁ-κλοχαμα στὸ Μπροντοψεῖ, με τελεῖες ἀγνωστους ἡθοποιοὺς. Τὸ ἔργο αὐτὸ ὑπερᾶρεσε καὶ πῆρε τὸ βραβεῖο Πολιτζερ. Ἡ ψυχὴ τοῦ θεάτρου εἶναι οἱ γνωστοὶ αἰσθητικοὶ Λορενς Λάγκερ καὶ Τερέζα Χέλπουρν.

ΒΡΑΖΙΛΙΑΝΟ ΒΡΑΒΕΙΟ ΠΟΙΗΣΗΣ

Ὁ Βραζιλιανὸς συγγραφέας Πάσκοαλ Κάρλος Μάγκνο, ἔταξε βραβειο 50 λιρων Ἀγγλιας γιὰ τὸ καλύτερο μεγαλο ποιημα ποὺ θὰ ἔγραφε ἀγγλος ποιητής. Τὸ βοαβεῖο δόθηκε στὸ λοχαγὸ Ρόμπερτ Κόνκουεστ, ποὺ ὑπηρετεῖ στὶς Κεντρικες Δυνάμεις τῆς Μεσογείου.

Τὸ ποίημα ἔχει τὸν τίτλο «Γιὰ τὸ θάνατο ἑνὸς ποιητῆ», (τοῦ Δ. Α.. ποὺ σκοτωνηκε στὴν Ἰταλία, Δεκέμβρη 1944.). Πολλὰ ἀπὸ τὰ ποιήματα ποὺ ὑποβλήθηκαν ἤταν τόσο ἐξαιρετικὰ, ποὺ ὁ ἀριθοιέτης ἔδωσε ἀπὸ 10 προσθετες λίρες στους τρεις πρώτους ἐπιλοχίτες: Φοιδο Φενγοὺκ Ἰκαίη, τὸν Λωρεὶς Ντωρεὶ καὶ τὸν Ρίτσαρτ Φ. Πάτερσον.

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΡΙΣΛΕΥ

Τὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ Πρίσλεϋ «Τρεῖς ἄντρες μὲ καινούργια στολή», ἔχει κανει κρότο στὴν Ἀγγλία. Κατασιάνεται μ' ἕνα ζωντανὸ πρόβλημα τῆς ἐποχῆς μας: Ἑκατομμύρια στρατιωτες ἐπιστρέφουν ἀπὸ τὰ μέτωπα. Πως αἰσθάνονται οἱ στρατιωτες αὐτοί; Πως σκέπτονται; Τί θ' ἀπογίνουν; Ὁ Πρίσλεϋ παίρνει τρεῖς ἀντιπροσωπευτικοὺς τύπους: Ἡ ἕνας κατάγεται ἀπὸ οἰκογενεια «εὐγενῶν», ὁ ἄλλος εἶναι γυιὸς ἀγρότη κι' ὁ τρίτος ἀπλὸς ἐργάτης. Μιὰ φιλία δένει τοὺς τρεῖς αὐτοὺς ἀνθρωπους ποὺ εἶναι ἀπὸ τὴν ἴδια περιφερεια, ποὺ εἶναι ἀνα;κασμένοι γυρίζοντας νὰ χωριστοῦνε.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ θεωρεῖται ἀσν τὸ καλύτερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἔργα ποὺ ἔχει γράψει ὁς σῆμερα ὁ ξεχωριστὸς αὐτὸς συγγραφέας, ποὺ ἐχει γίνει γνωστος στὸ ἑλληνικὸ κοινὸ ἀπὸ τὸ ἔργο του «Μέσα στὴ Νύχτα» ποὺ δημοσιεύτηκε ἄλλοτε στὰ «Ἐπεοελλινικὰ Γράμματα».

ΜΙΚΡΑ ΝΕΑ

* Στὰ τέλη τοῦ Ἀπρίλη ἔγινε στὸ Παρίσι μιὰ διάλεξη μὲ θέμα: «Ἡ κρητικὴ ζωγραφικὴ καὶ ἡ μοντέρνα τέχνη», μὲ προβολὴ τοῦ φίλμ τοῦ Λεογχάρτ «Ἡ Κρήτη χωρὶς θεούς».

* Τὰ πολεμικὰ ποιήματα τοῦ Ἄντρὲ Σεννεβιὲρ ποὺ σκοτώνθηκε ἀπ' τοὺς Γερμανοὺς πάνω στὰ ὀδοφράγματα τοῦ Παρισιοῦ τὴν τελευταία μέρα τῆς ἀπελευθέρωσης, δημοσιεύτηκαν στου «Λορεὰ» μὲ πρόλογο τοῦ Ζὼρζ Πτυαμέλ. Ἐπίσης καὶ τὰ ποιήματα τοῦ νέου ποιητῆ Ζὰν-Κλὼν Ντιαμὰν Μπερζὲ ποὺ σκοτώθηκε στὸ μέτωπο τῆς Νορμανδίας.

* Ἐπιστρεφεν στο Παρίσι διάφοροι λογοτέχνες καὶ καλλιτέχνες ποὺ εἶχαν πάρει οἱ Γερμανοὶ ὁμήρους. Ὁ συγγραφεας Λουΐ Μαρτὲν Σωφιὲ μὲ τὸ γιὸ του ποὺ ἦταν στὸ στρατόπεδο τοῦ Μπέλσεν, ἡ Σιμὸν Σαὶν-Κλαὶρ ἀπ' τὸ στρατόπεδο τοῦ Ράβενσμπρούκ, ὁ Ζουλιὲν Καίν, πρὼην διευθυντὴς τῆς γαλλικῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, ὁ συνεργάτης τοῦ περιοδικοῦ «Νουβὲλ Λιττεραὶρ» Φρανσὶς Ἀμπριὲρ, ὁ ἀπθηγητὴς Ρισὲ καὶ ὁ διευθυντὴς τῆς ὀρχήστρας τῆς Πλεϊάντ. Μωρὶς Λέβιτ.

* Κάτου δώδεκα Γάλλοι ἐκδότες ἀποφάσισαν νὰ ἑνωθοῦν μὲ τὸν τίτλο «Ὁμάδα τῆς Γαλλικῆς Πίστης» γιὰ νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ ὑποστηρίζουν ὅλοι μαζὶ μέσα στὴ Λεύτερη Γαλλία, τὶς ἰδέες ποὺ εἶχαν ὑποστηρίξει τὸν καιρὸ ποὺ ἡ πατρίδα τους ἦταν σκλάβα. Αὐτὴ ἡ ὁμάδα μὲ τὴν προεδρεία τοῦ Ἐμὶλ - Πὼλ καὶ τὴν ἀντιπροεδρεία τοῦ Βερκὼρ μένει ἀνοιχτὴ σ' ὅλους τοὺς ἐκδότες ποὺ στὴν Κατοχὴ ἀρνήθηκαν νὰ ὑποκύψουν στὴ θέληση τοῦ ἐνθρωπ καὶ τοῦ Βιοῦ καὶ ποὺ μὲ τὴ δράση τους ἢ μὲ τὶς ἐκδόσεις τους ἀντιστάθηκαν στὸν κατακτητή.

* Μεγάλη ἐπιτυχία ἔχουν στὴ Γαλλία τὰ ἔργα ποὺ περιγράφουν τὶς μάχες ποὺ ἀπελευθέρωσαν τὸ Παρίσι τὸν περασμένο Αὔγουστο, σὰν τὸ βιβλίο τοῦ Κλὼντ Ρουά «Μ' ἀνοιχτὰ μάτια μέσα στὸ ἐπαναστατημένο Παρίσι» (τὸ βιβλίο αὐτὸ μεταφράστηκε καὶ κυκλοφόρησε κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο «Θεοδώρα». Πρόκειται γιὰ τὴν περίφημη αὐτοκράτειρα τοῦ Βυζαντίου, ποὺ ἔπειτα ἀπὸ μιὰ ζωὴ γεμάτη περιπέτειες, ἀνέβηκε στὸ θρόνο τοῦ Βυζαντίου.

* * *

Ὁ θίασος Κοτσοπούλη (Θερινὸ Θέατρο Μουσούρη) ἀρχισε τὶς δοκιμὲς τῆς κωμῳδίας του Ν. Κατηφόρη «Ζτὰ Ψέμματα». Πρόκειται γιὰ μιὰ ἔντονη σάτιρα τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς κοινωνίας.

ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΜΩΡΟΥΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Ὁ Ἄντρὲ Μωρουά, ὅταν οἱ Γερμανοὶ πήρανε τὴ Γαλλία, ἀναγκαστηκε, οπως καὶ τόσοι ἄλλοι συγγραφεῖς τῆς Εὐρώπης, νὰ καταφύγει στὴν Ἀμερική. Ἐκεῖ ὅμως δὲν Ἐμεινε ἄργὸς. Ἔγραψε ἕνα πλῆθος βιβλία, δοκίμια, Ἱστορικὰ ἔργα, καὶ μυθιστορήματα, — την «Ἱστγωδία στὴ Γαλλία», μιὰ 1η Σειρὰ «Λογοτεχνικὼν Μελετων», δυὸ τόμους «Ἀπομνημονεύματα», τὸ «Ἐλπίδες καὶ Ἀναμνήσεις», μιὰ δίτομη «Ἱστορία τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν», καὶ τὰ μυθιστορήματα «Ἔρχεται καὶ πάντα τὸ ἀναπάντεχο» καὶ «Ἡ τῆς Ἐπαγγελίας». Τὴν ἀποκλειστικότητα τῆς μετάφρασης τῶν ἔργων αὐτῶν, ποὺ φυγκαν στὴ Νέα Ὑόρκη, ἐξασφάλισε γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ὁ Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Οἱ Φίλοι τοῦ Βιβλίου». Θὰ ἔχουν, πολὺ σύντομα, ἡ «Ἡ τῆς Ἐπαγγελίας» καὶ ἡ «Ἱστορία τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν».

«Ο ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ»

Ἐκυκλοφόρησε σὲ πολυτελὴ κι' ἐξαιρετικὰ φροντισμένη ἔκδοση, στοίχειωμη μὲ ὡραῖες ξυλογραφίες τοῦ Α. Τάσσου, ἡ μελέτη «Ὁ ἀληθινὸς Παλαμᾶς» τοῦ Νίκου Ζαχαριάδη. Τὸ βιβλίο αὐτὸ ποὺ τυπώνται σήμερα σὲ τέταρτη ἔκδοση, ἀπὸ τὴν ἐκδοτικὴν ἑταιρία «Τὰ νέα βιβλία», ἀποτελεῖ μιὰ πολύτιμη συμβολὴ στὴ μελετη τοῦ Παλαμικοῦ ἔργου, ποὺ ἐξετάζεται καὶ ἀναλύεται ἀπὸ μιὰν ὁλοτελα νέα σκοπιὰ μὲ τὴ βαθύνοια καὶ τὸ πλάτος ποὺ χαραχτηρίζουν τὸ συγγραφέα του. Οἱ ἀναγνωστες μας, ἀπὸ τὰ λίγα ἀποσπάσματά του, ποὺ δημοσιεύσαμε στὰ «Ἐλεύθερα Γράμματα», θὰ ἐκτιμήσανε τὴν ἀξία του. Σὲ ἐρχόμενο φύλλο μας, εἰδικὸς συνεργάτης θ' ἀσχοληθεῖ πιὸ πλατειὰ μ' αὐτό.

ΕΝΑ ΝΕΟ ΒΙΒΛΙΟ

Κυκλοφόρησε ἡ μελέτη τοῦ Βάσου Γεωργίου: «Ἡ ἐξαλλίωση τοῦ λαοῦ κι' ὁ πλοῦτος τῆς χώρας». Εἶναι μιὰ κριτικὴ τῆς Μεγάλης Ἰδέας — Μεγάλης Ἑλλάδας ἀλλὰ καὶ μιὰ ἐπιστημονικὴ ἀνάλυση των βασικῶν προβλημάτων τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας. Ἡ ἐξάρτηση ἀπὸ τὸ ξένο κεφάλαιο, ἡ θεωρία τῆς φτώχειας τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, τὰ ἄλυτα προβλήματα τῆς ἀγραστικῆς οἰκονομίας σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν πολιτικὴ τῆς Μεγάλης Ἰδέας ἀναλύονται μὲ τρόπο θαυμαστὸ ἀπὸ τὸ συγγραφέα καὶ δίνουν ἀπάντηση στὰ ἀγωνιῶδη ἐρωτήματα ποὺ βασανίζουν σήμερα τὴ νεα Ἑλλάδα. Τὸ βιβλίο αὐτὸ πρέπει νὰ διαβαστεῖ ἀπ' ὅλους τοὺς Ἕλληνες ποὺ νοιοῦν τὴν τόπο μας.

ΑΠΑΝΤΑ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ἕνα γεγονὸς γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας εἶναι ἡ ἔκδοση των «Ἀπάντων» τοῦ μεγάλου νεοέλληνα διηγηματογράφου Α. Παπαδιαμάντη. "Οπως εἶναι γνωστὸ τὰ διηγήματά του (τόσο στὶς ἀλησμόνητες ἐκδόσεις Φέξη, ὅσο καὶ στὶς ἄλλες) ἔχουν ἐξαντληθεῖ ἀπὸ καιρὸ καὶ εἶναι δύσκολο νὰ τὰ γνωρίσει ἡ νέα γενεά μας.

Γιὰ τοῦτο σήμερα ἡ ἔκδοση τῶν «Ἀπάντων» τοῦ Παπαδιαμάντη, ποὺ τὴν ἀρχίζουν οἱ «Ἐκδόσεις Καραβία», μὲ τὰ «Θαλασσινὰ Εἰδύλλια», εἶναι ἄξια με γάλης προσοχῆς.

«Ο ΜΑΤΩΜΕΝΟΣ ΓΑΜΟΣ»

Ἀπὸ τὴν ἐκδ. ἑταιρία «Ἴκαρος» κυκλοφόρησε τὸ διάσημο ἔργο τοῦ Φεδερίκο Γαρσία Λόρκα «Ὁ Ματωμένος Γάμος» (τραγῳδία σὲ τρεῖς πράξεις καὶ ἑφτὰ εἰκόνες), εἰσαγωγὴ καὶ μετάφραση τοῦ ποιητῆ κ. Νίκου Γκάτσου. Τιμὴ δρχ. 300.

ΣΠΑΡΤΑΚΟΣ

Σ' ἐπιμελημένη Ἔκδοση κυκλοφόρησε ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ Οἶκο Ζαχαροπούλου, τοῦ Παναγῆ Λεκατσᾶ, μὲ τὸν τίτλο «Σπάρτακος», ἡ ἱστορία τοῦ πολέμου των Ρωμαίων, μιᾶς ἀπὸ τὶς ἐπικότερες ἐπαναστάσεις τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες πηγές, μὲ εὐρεῖα παράθεσή τους καὶ μὲ εἰδικὲς παραρτηματικὲς μελέτες γιὰ τὴν ἀξία καὶ τὴ συσχέτισή τους.

«Ο ΕΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΣ ΛΑΟΣ ΜΟΥ»

Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Α. Καραβία ἐκυκλοφόρησε τὸ νέο βιβλίο τοῦ Θέμ. Κορνάρου

ἐλεύθερα γράμματα

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἐπειδὴ στὰ τέσσερα χρόνια τῆς κατοχῆς ἐμεῖς ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα ζήσαμε σὰν «ἔξω ἀπ'τὸν κόσμο», σκεφτήκαμε πῶς τὸ κοινό μας θά ἤθελε νὰ μάθει τί ἔγινε στ' ἀναμεταξὺ στὶς ἐλεύθερες χῶρες στὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο, καὶ ἰδιαίτερα ποιὰ βιβλία γράφτηκαν καὶ ποιὰ διαβάστηκαν τὸ περισσότερο. Σήμερα δίνουμε ἕναν σύντομο πίνακα τῆς κυριώτερης πνευματικῆς παραγωγῆς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Ἀπ' τὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου δυὸ εἰδῶν ἔργα εἶχαν ἰδιαίτερη ἐπιτυχία: τὰ πρῶτα πληροφοροῦσαν τὸν ἀναγνώστη πάνω στὴ διεθνῆ κατάσταση ὅπως τοῦ Οὐέντερ Οὐΐλκι «Ὁ Κόσμος εἶναι ἕνας», τοῦ πρώην ὑφυπουργοῦ Σάμνερ Οὐέλλες «Ἡ Ὥρα τῆς Ἀπόφασης», τοῦ Οὐόλτερ Λίπμαν «Ἡ Ἐξωτερικὴ Πολιτικὴ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν» καὶ «Οἱ Πολεμικοὶ σκοποὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν». Τὰ δεύτερα μελετοῦσαν τὰ διάφορα προβλήματα τοῦ μεταπόλεμου, ὅπως τὸ βιβλίο τοῦ Χέρμπερτ Φέϊζ «Τὰ νεῦρα τῆς Εἰρήνης», τοῦ Ρόντερικ Πήττη «Βλέμμα πάνω στὰ σύνορα: μελέτη τῆς συνδιάσκεψης τῆς εἰρήνης», τοῦ Νὴλ Μὰκ Νὴλ «Μιὰ ἀμερικάνικη εἰρήνη», τοῦ Οὐίλλιαμ Ζὶφ «Οἱ τζέντλεμαν μιλοῦν γιὰ τὴν εἰρήνη», τοῦ Ζελομὰκ «Τί θὰ γίνει αὔριο», τοῦ Τζέϊμζ Οὐάρμπουρ «Ἡ Ἐξωτερικὴ πολιτικὴ ἀρχίζει στὸ ἐσωτερικό».

Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ μαχητῆ, ἡ προσαρμογή του στὴ ζωὴ τῆς εἰρήνης, οἱ δυσκολίες της κάνουν τὸ θέμα τοῦ βιβλίου τοῦ Ντίξον Οὐέκτερ «Ὅταν ὁ Τζόνης ἐπιστρέψει» καὶ τοῦ Οὐίλλαρ Οὐάλλερ «Ἐπιστροφὴ τοῦ Παλαίμαχου».

Ὁ Τζόζεφ Ντέϊβις, πρώην πρεσβευτὴς στὴ Ρωσία, μὲ τὸ βιβλιο του «Ἀποστολὴ στὴ Μόσχα» συνετέλεσε στὸ νὰ καταλάβουν καλύτερα οἱ Ἀμερικάνοι τὸ σοβιετικό τους σύμμαχο, κι ὁ Τζόζεφ Γκρού, πρώην πρεσβευτὴς στὴν Ἰαπωνία, μὲ τὸ ἡμερολόγιό του «Δέκα χρόνια στὴν Ἰαπωνία» στὸ νὰ γνωρίσουν τὸν ἐχθρό τους.

Ἕνα σωρὸ ἀνταποκριτὲς γράψανε γιὰ τὸν πόλεμο. Τὰ σημαντικώτερά τους εἶναι: «Ἡμερολόγιό μου στὸ Βερολῖνο» τοῦ Οὐίλλιαμ Σίρερ, «Σπατάλη» τοῦ Οὐίλλιαμ Οὐάϊτ, «Τριάντα δευτερόλεπτα πάνω ἀπ' τὸ Τόκιο» τοῦ Τὲντ Λώσον, «Ταράουα» τοῦ Ρόμπερτ Σέρροντ, «Περίπατος στὸν Ἥλιο» τοῦ Χάρρυ Μπράουν, «Νὰ ὁ Πόλεμός σας» καὶ «Οἱ Γενναῖοι» τοῦ Ἔρνι Πάϊλ.

Πιὸ εἰδικὰ γιὰ τὴν ἀπόβαση στὴ Νορμανδία ἡ «Εἰσβολὴ» τοῦ Τσάρλς Οὐεντερμπέϊκερ, τὸ «Ἡμερολόγιο τῆς Εἰσβολῆς» τοῦ Ρίντσαρντ Τόμπιν καὶ «Οἱ 52 Μέρες» τοῦ Σάπλιν.

Οἱ Ἀμερικανοὶ ὅμως ἐνδιαφέρονται νὰ γνωρίσουν καὶ τὶς καταλειμένες χῶρες, τὴν ἀντίστασή τους. Ἡ Γκέρτρουντ Στάϊν ζωντανεύει τὴν προπολεμικὴ Γαλλία στὸ βιβλίο της «Παρίσι — Γαλλία» κι ὁ Ἔλιοτ Πὼλ διηγεῖται στὸ δικό του «Τὴν τελευταία φορὰ ποὺ εἶδα τὸ Παρίσι». Ὁ Θήοντορ Μπρός, δήμαρχος τοῦ Νάρβικ, δίνει πληροφορίες γιὰ τὸ ρόλο ποὺ ἔπαιξε ἡ Νορβηγία στὸν πόλεμο στὸ βιβλίο του «Τὰ Βουνὰ περιμένουν». Τὸ ἔργο τοῦ Γκλένουεϋ Οὐέσκοτ γιὰ τὸ δρᾶμα τῆς κατοχῆς στὴν Ἑλλάδα λέγεται: «Διαμέρισμα στὴν Ἀθήνα». Ὁ Τζὸν Χέλιον δημοσίεψε μὲ τὸν τίτλο «Δὲ θὰ μὲ πετύχουν» τὸ ἡμερολόγιό του μέσα σ' ἕνα στρατόπεδο γερμανικὸ ἀπ' ὅπου κατόρθωσε νὰ δραπετέψει. Τῆς Ἄγκνιες Σμέντλεϋ ὁ «Ὕμνος τῆς Μάχης τῆς Κίνας» εἶναι ἕνα συγκινητικὸ δοκουμέντο τῶν ἀγώνων τοῦ κινεζικοῦ λαοῦ ἐναντίο στὸν Ἰαπωνέζο καταχτητή.

Ἂς ἔρθουμε τώρα στὴν καθαρὴ λογοτεχνία. «Τὸ Ἄμπερ γιὰ πάντα» τῆς Κάθλιν Οὐίνσορ, γίνεται τὴν ἐποχὴ τοῦ Καρόλου τοῦ ΙΙ τῆς Ἀγγλίας, σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα βίτσιου καὶ ἡδονῆς, μὲ κεντρικὸ θέμα τὶς περιπέτειες τῆς δούκισσας τοῦ Ἄντερ. Στὸ μυθιστόρημά του «Νούμερο 1» ὁ Τζὸν ντὸς Πάσσος, μὲ τὸ μεγάλο ταλέντο καὶ τὴν παρατηρητικότητά του κάνει μιὰ αὐστηρὴ κριτικὴ ἑνὸς ἄτιμου πολιτικοῦ ἄντρα. «Ἡ Ἀνθρώπινη Κωμωδία» τοῦ Οὐίλλιαμ Σαρογιὰν εἶναι ἡ χαριτωμένη ἱστορία μιᾶς οἰκογένειας τῆς Καλιφόρνιας. Ὁ Μάζο ντὲ λὰ Ρὸς ξακολουθεῖ τὴ σειρὰ τῶν «Γιάλνα» μὲ τὰ μυθιστορήματα: «Τὸ χτίριο τοῦ Γιάλνα» καὶ «Ὁ θερισμὸς τοῦ Οὐάϊτ Ὤκ». «Ἕνα δέντρο μεγαλώνει στὸ Μπρούκλιν» τῆς Μπέττυ Σμὶθ μᾶς παρουσιάζει τὴ ζωὴ μιᾶς λαϊκῆς συνοικίας τῆς Νέας Ὑόρκης στὴν ἀρχὴ τοῦ αἰώνα. Ὁ Σίνκλαιρ Λούϊς διηγεῖται τὴν ἱστορία ἑνὸς τσαρλατάνου στὸ «Γκίντεον Πλάνις» κι ὁ Τσάρλς Τζάκσον κάνει μιὰ καταπληχτικὴ μελέτη ἑνὸς μεθύστακα στὸ «Χαμένο Οὐίκ-Ἔντ». Ὁ Τζὸν Στάϊνμπεκ ἔγραψε δυὸ περίφημα κοινωνικὰ ἔργα: «Τὰ σταφύλια τῆς Ὀργῆς» ποὺ δημοσιέψαμε στὸ περασμένο φύλλο μας ἀπόσπασμα καὶ «Ἕνα παράσημο γιὰ τὸν Μπέννυ». Ἄλλο κοινωνικὸ μυθιστόρημα γεμάτο δύναμη κι ὁμορφιὰ εἶναι τοῦ Τὸρτζ Σέσσονς Πέρρυ τὸ «Κράτα τὸ Φθινόπωρο στὸ χέρι σου».

Μὰ φυσικὰ γράφτηκαν καὶ πρώτης γραμμῆς ἔργα μὲ ἀφορμὴ τὸν πόλεμο. Τὸ κοινὸ ξεχώρισε ἰδιαίτερα τὸ «Μιὰ καμπάνα γιὰ τὸ Ἀντανο» τοῦ Τζὸν Χέρσεϋ, τὴν «Κοιλάδα τοῦ Οὐρανοῦ» τοῦ Χόμπαρτ—Ντούγκλας Σκίτμαν, ποὺ εἶναι μιὰ συγκινητικὴ ἱστορία δράσης καὶ θανάτου μέσα σ' ἕνα «ἱπτάμενο φρούριο», τὸ βιβλίο τοῦ Ἔρνεστ Χέμιγκουέϋ «Γιὰ ποιὸν χτυπᾶ ἡ καμπάνα;» τοῦ Ἄρθερ Κόστλερ «Ἀφιξη κι' ἀναχώρηση» εἶναι ἕνα ψυχολογικὸ δρᾶμα ποὺ ὁ ἥρωάς του, ἕνας εὐρωπαῖος κομμουνιστής, πιάνεται, βασανίζεται ἀπὸ τοὺς ναζίδες, κατορθώνει νὰ τοὺς ξεφύγει κι ἐνῶ τοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ φύγει στὴν Ἀμερική, μακριὰ ἀπὸ κάθε κίνδυνο, προτιμᾶ νὰ μείνει στὴν Εὐρώπη καὶ νὰ ξαναρχίσει τὸν ἀγώνα κατὰ τοῦ τυράννου. Ἡ Πὲρλ Μπὰκ ἀφιέρωσε ἕνα νέο μυθιστόρημα στὴν Κίνα: «Ὁ σπόρος τοῦ Δράκου». Ὁ Λάννυ Μπάντ, ὁ ἥρωας τῶν ἔργων τοῦ Ἄπτον Σίνκλαιρ, στὸ μυθιστόρημα «Ἡ πόρτα εἶναι φαρδειὰ» μᾶς πηγαίνει στὴν Ἱσπανία στὸν ἐμφύλιο πόλεμο κι ὕστερα μὲ «Τὰ δόντια τοῦ Δράκου» στὴν Γερμανία. Τέλος, στὸ μυθιστόρημὰ «Πράκτορας τοῦ Προέδρου» ὁ Λάννυ Μπὰντ γίνεται μυστικὸς πράκτορὰς τοῦ προέδρου Ρούζβελτ.

Στὸν τομέα τῆς ποίησης ἔχουμε τὴν καταπληχτικὴ ἐπιτυχία τοῦ Ράσσελ Ντάβενπορτ μὲ τὸ ποίημά του: «Ἡ Πατρίδα μου». Ἡ ἁπλότητα, ἡ χάρη κι ὁ πατριωτικὸς παλμὸς τοῦ κομματιοῦ θυμίζουν Ἔμερσον καὶ Οὐΐτμαν. Τοῦ Στίφεν Βίνσεντ Μπενὲτ τὸ «Δυτικὸ Ἀστέρι» ποὺ τιμήθηκε μὲ τὸ βραβεῖο Πὼλιτζερ τοῦ 1943. Ἄλλα ποιητικὰ ἔργα ἄξια προσοχῆς εἶναι τὸ «Γιὰ τὴν ὥρα» τοῦ Ὤντεν, τὸ «1Χ1» τοῦ Κάμμιγκς, «Ἕνα μπουκέτο γιὰ τὴ θάλασσα», τοῦ Ρόμπερτ Φίτζεραλντ, κι «Ὡστόσο» τῆς Μαριάννας Μούρ.

Θάταν ἄδικο νὰ παρουσιάσει κανεὶς ἕνα πίνακα τῆς ἀμερικανικῆς πνευματικῆς παραγωγῆς ἔστω ἀτελῆ σὰν κι αὐτόν, χωρὶς ν' ἀναφέρει τοὺς Εὐρωπαίους συγγραφεῖς, Γάλλους, Ἄγγλους, Νορβηγούς, Ὁλλανδούς, Πολωνούς, Τσέχους καὶ Γερμανοὺς ἀκόμη, ἄντρες καὶ γυναῖκες ποὺ γύρεψαν ἄσυλο στὴν Ἀμερικὴ καὶ ποὺ μὲ τὰ ἔργα τους φέρανε στὸ Νέο Κόσμο τὴ θερμὴ μαρτυρία τους γιὰ τὸν πελώριο ἀγώνα ποὺ γίνουνταν στὴν Εὐρώπη ἀνάμεσα στὴ βαρβαρότητα καὶ στὸν πολιτισμό. Ἀλλὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ γίνει αὐτὸ στὴ σύντομη σημερινή μας μελέτη, ποὺ περιορίζεται στὴν καθαρὰ ἀμερικάνικη παραγωγή.

ΕΛ. Κ.

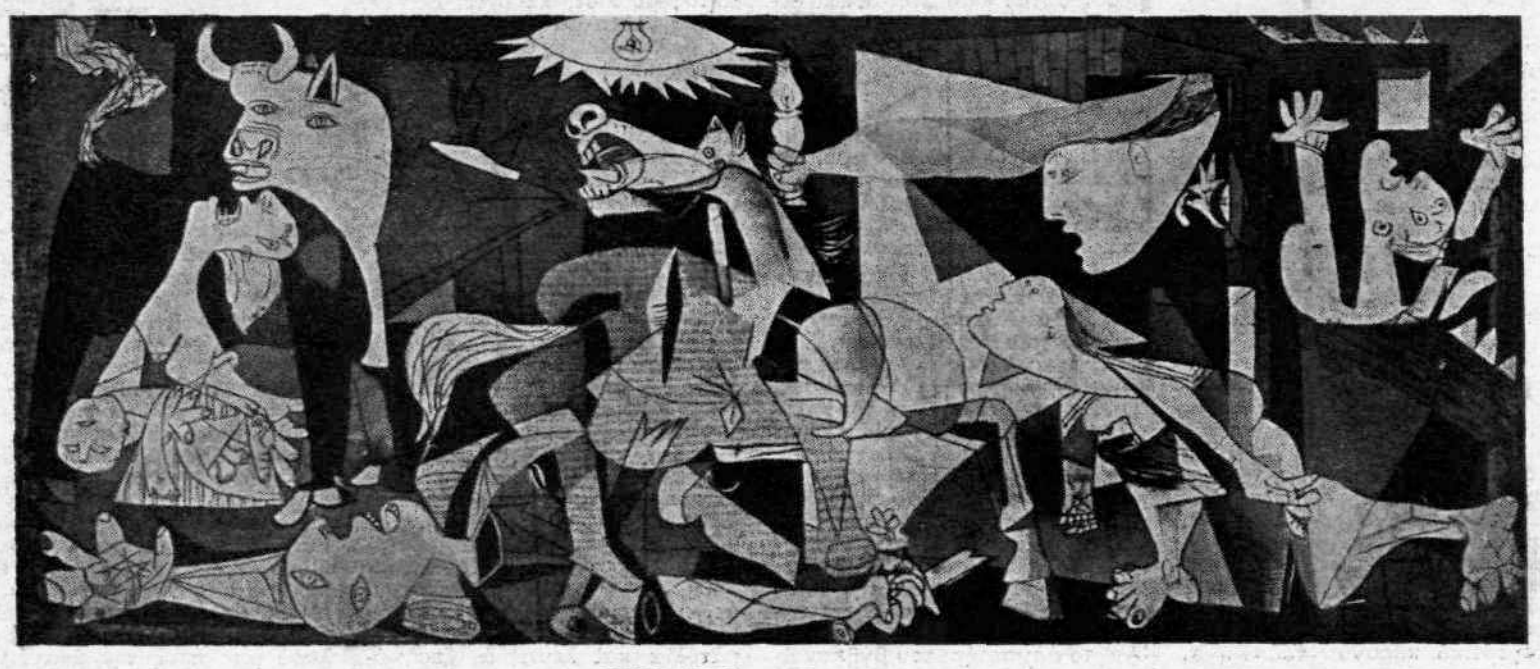

ΠΙΚΑΣΣΟ : Γκουερνίκα.